

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Způsoby řešení úpadku nepodnikajících fyzických osob

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tereza Myslivcová

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Tomáš Pohl

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu):

20. června 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu

V Praze dne 20. června 2013

Tereza Myslivcová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Tomáši Pohlovi za jeho přívětivý přístup a cenné rady při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pomoc při psaní diplomové práce.

Obsah:

Úvod	1
1. Vývoj insolvenčního řízení na našem území.....	3
1.1 Stručný exkurz do evropského úpadkového práva	5
2. Nepodnikající fyzická osoba	8
2.1 Pojem podnikatele podle obchodního zákoníku	10
2.2 Fyzická osoba	11
2.3 Dlužník, který není podnikatelem.....	12
2.3.1 Dluhy vzešlé z podnikání dlužníka.....	13
2.3.2 Nepatrné dluhy z podnikání.....	15
2.4 Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody.....	18
2.5 Drobní podnikatelé	19
2.6 Návrh koncepční novely	23
3. Úpadek	25
3.1 Platební neschopnost.....	26
3.1.1 Vyvratitelné domněnky.....	28
3.2 Předlužení	30
3.3 Hrozící úpadek.....	30
3.4 Zahájení insolvenčního řízení	31
3.4.1 Protišikanózní novela.....	32
3.4.2 Náležitosti insolvenčního návrhu.....	33
3.4.3 Záloha na náklady insolvenčního řízení	36
3.4.4 Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení	39
3.5 Rozhodnutí o úpadku nebo hrozícím úpadku	41
4. Způsoby řešení úpadku	44

5. Oddlužení.....	45
5.1 Cesta oddlužení do českého právního řádu.....	45
5.2 Podstata oddlužení	46
5.3 Návrh na povolení oddlužení	47
5.3.1 Ručitel a spoludlužník za splnění oddlužení.....	50
5.4 Rozhodování o návrhu na povolení oddlužení	53
5.4.1 Zamítnutí návrhu na povolení oddlužení	53
5.4.2 Nepoctivý záměr	53
5.4.3 Nižší než 30% výše uspokojení nezajištěných věřitelů	56
5.4.4 Opakující se návrh na povolení oddlužení.....	58
5.4.5 Lehkomyslný a nedbalý přístup dlužníka	60
5.4.6 Přeměna v konkurs.....	61
5.4.7 Povolení oddlužení	63
5.5 Oddlužení manželů	64
5.5.1 Otázka osvobození druhého manžela	65
5.5.2 Společné / oddělené oddlužení obou manželů.....	68
5.5.3 Návrh koncepční novely	73
5.5.4 Pohledávka náležící do společného jmění manželů.....	74
5.6 Určení způsobu provedení oddlužení	75
5.6.1 Role věřitelů.....	75
5.7 Problematika zajištěných věřitelů	78
5.7.1 K určování způsobu zpeněžení předmětu zajištění.....	80
5.7.2 Příjmy z pronájmu předmětu zajištění	82
5.8 Schválení oddlužení	84
5.8.1 Námitky věřitelů	86
5.9 Zpeněžení majetkové podstaty.....	87
5.9.1 Majetková podstata	88
5.9.2 K pojmu zpeněžení	90
5.9.3 Uspokojení věřitelů.....	91
5.10 Plnění splátkového kalendáře	96
5.10.1 Určování rozsahu splátek.....	97
5.10.2 Stanovení nižších splátek.....	99

5.10.3 Uspokojování pohledávek na výživném	101
5.10.4 Příjmy dlužníka.....	104
5.10.5 Pravidelné finanční plnění poskytnuté třetí osobou.....	106
5.10.6 Povinnosti dlužníka.....	109
5.10.7 Výkon rozhodnutí a exekuce	111
5.11 Kombinace obou forem oddlužení.....	113
5.12 Splnění oddlužení a osvobození od placení pohledávek	113
5.12.1 Postavení osob, které zajistily dlužníkovy pohledávky nebo které odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem	116
5.12.2 Otázka osvobození při nenaplnění podmínky minimálního uspokojení....	118
5.13 Odejmutí nebo zánik přiznaného osvobození	119
6. Konkurs	121
6.1 Prohlášení konkursu.....	122
6.1.1 Účinky prohlášení konkursu	123
6.2 Průběh konkursu	125
6.2.1 Zrušení konkursu	125
6.3 Nepatrný konkurs.....	127
Závěr	130
Seznam použitých zkratk	134
Použitá literatura	135
Seznam příloh.....	149
Resumé.....	150
Abstrakt	154
Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.....	156
Příloha č. 2: Formulář návrhu na povolení oddlužení	157
Příloha č. 3: Hlasovací lístek o způsobu oddlužení	171

Úvod

S neustále se zvyšujícím počtem výskytů tzv. „osobních bankrotů“ se otázka řešení úpadku fyzických osob, které nejsou podnikateli, stává stále aktuálnější. Od počátku roku 2008, kdy vešel v účinnost zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který nahradil zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, se oddlužení, jež je pro tyto subjekty typické, stalo nejpoužívanějším způsobem řešení úpadku. Počty schválených oddlužení se každým rokem exponenciálně zvyšují a dokonce několikanásobně převyšují počty prohlášených konkursů, přičemž počty povolených reorganizací představují naprosto zanedbatelné procento. Pro lepší ilustraci přikládám graf, který znázorňuje vývoj četnosti použití jednotlivých způsobů řešení úpadku v posledních pěti letech, jakož i umožňuje porovnání jejich počtu mezi sebou.¹

S ohledem na výše uvedené můžeme dozajista prohlásit, že nepodnikající fyzická osoba je typickým a nejčastěji se vyskytujícím subjektem moderního insolvenčního práva. Celá řada otázek týkající se úpadku těchto osob byla rozvíjena soudní praxí. Jedním takovýmto problémem je vymezení pojmu nepodnikající fyzické osoby tak, jak ji chápe insolvenční právo, a to zejména pro potřeby povolení oddlužení. Další významnou problematikou, která je prozatím zcela řešena pouze v judikatuře soudů, je otázka oddlužení manželů. Vzhledem k tomu, že podle výsledků sčítání lidu z roku 2011 celých 42 % obyvatel České republiky žije v manželství², je zřejmé, že i s touto záležitostí se budou insolvenční soudy setkávat velmi často. Nutnost jejího zakotvení v insolvenčním zákoně je nezbytná tím spíše, že se názory soudů na správnost postupu v těchto případech různí.

Větší část mé diplomové práce se věnuje relativně novému institutu oddlužení, právě jako nejtypičtějšímu způsobu řešení úpadku těchto subjektů. To umožňuje, na rozdíl od konkursu, takové řešení nepříznivé finanční situace dlužníka, které vede ke splacení alespoň části jeho závazků, a při tom pro něj nemá zcela likvidační dopad. Oddlužení tak lépe odpovídá současným potřebám dlužníka nepodnikatele. Můžeme

¹ Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.

² Jako podklad pro tyto informace sloužily statistické údaje Českého statistického úřadu; *Základní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Česká republika*. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/05000-12-n_2012.

řící, že vidina osvobození od zbylých dluhů a tím i jakási možnost „nového začátku“ motivuje dlužníka, který by jinak své závazky nesl mnohdy po celý život a pravděpodobně by se jejich splnění i vyhýbal. Tento způsob řešení úpadku tak ve svém důsledku předchází tzv. šedé ekonomice, při níž by dlužníci např. vykonávali pracovní činnost bez existence pracovní smlouvy či dohody.

Druhým způsobem, kterým se dá řešit úpadek nepodnikajících fyzických osob, je konkurs. Konkurs představuje u nepodnikajících fyzických osob způsob řešení úpadku, který je spíše krajním prostředkem, nastupujícím zejména v případě selhání či nemožnosti oddlužení. V rámci pojednání o konkursním řízení se tak i s ohledem na obsáhlost této problematiky, která bohužel překračuje rozsah mé práce, zaměřím především na rozdíly oproti oddlužení. Neopomenu však zmínit nepatrný konkurs a jeho specifika, jakožto zvláštní úpravu vzhledem ke konkursnímu řízení, která je právě pro fyzické osoby nepodnikatele určena.

Cílem mé práce, vzhledem k jejímu omezenému rozsahu, není poskytnout komplexní pohled na problematiku způsobů řešení úpadku nepodnikajících fyzických osob. Jejím záměrem je především přiblížit proces řešení úpadku spotřebitele, zejména se zaměřením na oddlužení a na otázky, které nejsou dohledatelné v zákoně, ale naopak jsou řešeny bohatou soudní judikaturou a praxí. Pokusím se též nastínit budoucí legislativní vývoj s ohledem na návrh tzv. koncepční novely, kterou připravilo Ministerstvo spravedlnosti s předpokládanou účinností od 1. 1. 2014, jež se snaží reagovat na problémy, které vyšly najevo při pětileté aplikaci insolvenčního zákona v praxi, a navrhuje pro ně pokud možno co nejvhodnější řešení.

1. Vývoj insolvenčního řízení na našem území

Konkursní právo má na našem území poměrně dlouhou tradici. Počátky lze hledat již na konci 16. století, který byl charakterizován rychlým růstem cen. Ten vyústil až v tzv. cenovou revoluci, jež postihla v první řadě šlechtu, která následně iniciovala pokusy o kodifikaci konkursního řízení. Definitivní úpravu na poměrně dlouhou dobu přinesl až v roce 1781 Josefský konkursní řád, který do konkursního řízení vnášel prvky řízení sporného; žalobou se řízení zahajovalo a stejně tak se i přihlašovaly pohledávky. Konkurs nekončil rozdělením výtěžku zjištěného majetku, nýbrž pokračoval až do plného uspokojení všech přihlášených pohledávek.³

Za druhý milník v historii insolvenčního řízení můžeme označit konkursní řád z roku 1868, který nahradil nákladné a zdlouhavé řízení podle řádu josefského. Konkursní řád rozděloval řízení na dvě části, zahajovací a vlastní konkursní řízení, dále zavedl přihlášky pohledávek namísto žalob a majetek podléhající řízení vyňal z dispozice dlužníka a svěřil jej správci podstaty. Ani nový konkursní řád však nebyl bez nedostatků; těmi bylo zejména to, že neobsahoval zvláštní ustanovení o odporovatelnosti, dále měl poměrně široké vymezení majetku nepodléhajícího konkursu a obsahoval disproporce mezi věřiteli.⁴

Další úpravu insolvenčního práva přinesl rakouský konkursní řád z roku 1914, který byl spolu s uherským konkursním řádem v roce 1918 převzat recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. do československého právního řádu. Tento řád byl v podstatě vyhovující a v praxi se osvědčil. V roce 1931 byl však nahrazen novou úpravou (zákon č. 114/1931 Sb. a další předpisy) obsahující řád konkursní, vyrovnací a odpůrcí. Důvodem pro vydání nové právní úpravy nebyla potřeba zásadních změn, ale zejména nutnost unifikace konkursního práva na celém území republiky. Proto tato úprava navazuje na úpravu předchozí a přináší jen dílčí změny, znamenající určité zdokonalení legislativních textů.⁵

³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, Ekonomie (Key Publishing), s 28-33.

⁴ ZOULÍK, František. *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum. 30. 4. 2009, 2009/4. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni>.

⁵ Tamtéž.

Po roce 1948 bylo v hospodářské sféře téměř zcela zlikvidováno soukromé vlastnictví. Vzhledem k existenci v podstatě jednoho vlastnického subjektu k výrobním prostředkům, kterým byl stát, se stal konkurs neaplikovatelným a roku 1951 byl zákon z roku 1931 zrušen občanským soudním řádem (zákon č. 142/1950 Sb.). Ten sice zavedl institut exekuční likvidace, spočívající v prodeji celého dlužníkovy majetku, v praxi se však tento institut nevžil a přestal být aplikován.⁶

K obnovení insolvenčního práva dochází až po pádu totalitního režimu. Přechod k tržnímu hospodářství si vyžádal značné legislativní změny a mezi nimi i úpravu insolvence. Po čtyřicetiletém přerušení vývoje úpadkového práva na našem území byl přijat zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Ten se sice snažil navázat na předchozí právní úpravu, dlouhé období bez kontinuálního vývoje však způsobilo, že náš právní řád mohl na vývojové trendy reagovat jen omezeně. Nedostatky zákona o konkursu a vyrovnání se projevovaly postupně při jeho uplatňování. Cesta novel se pro zásadní potřebné změny zákona ukázala nepostačující, neboť novely se týkaly povětšinou pouze dílčích otázek, aniž by zasahovaly do koncepčních řešení. K formování zákona přispěl i Ústavní soud svými třemi nálezy, jenž některá novelizovaná ustanovení shledal neústavními. To vše způsobilo nepřehlednost úpravy úpadkového práva. Zákon byl kritizován též z hlediska jeho nízké efektivnosti, zdoluhavosti řízení a malého vlivu věřitelů. Za zcela základní nedostatek byla považována i naprostá převaha likvidačních způsobů řešení úpadku nad způsoby sanačními (zatímco roční nápad konkursů se pohyboval kolem 4 tisíc, roční nápad vyrovnání představoval jen několik desítek). Zákon dále nerefletoval existenci subjektů vyžadujících zvláštní přístup, a tak zejména úpadky bank a jiných finančních institucí, úpadky nepodnikatelů (spotřebitelské úpadky) a nepatrné konkursy, nebyly v zákoně řešeny buď vůbec anebo zcela nedostatečně.⁷ Všechny zmíněné problémy vyvolaly potřebu řešení této situace, a tak byla přijata nová právní úprava v čele se zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem).

⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, *Ekonomie* (Key Publishing), s. 37-38.

⁷ Sněmovní tisk 1120/0: *Vládní návrh zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. In: 21. 9. 2005. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=1120>, s. 139-142.

1.1 Stručný exkurz do evropského úpadkového práva

Inspiraci insolvenčního zákona můžeme hledat v zákoně Bankruptcy Law, vydaném v roce 1978 v USA. V tomto zákoně se poprvé objevily nové vývojové tendence, a stal se tak více či méně vzorem i pro úpravu konkursního práva v jiných státech. Principy této úpravy ovlivnily i právo evropské, zejména nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení (dále jen „nařízení“).⁸ Vzhledem k tomu, že nařízení je pro všechny členské státy Evropské unie včetně přistoupivších přímo aplikovatelné (výjimku má pouze Dánsko), bylo pro tyto státy nezbytné upravit vnitrostátní úpadkové právo tak, aby bylo s nařízením slučitelné. Tím byla otevřena cesta pro sjednocení úpravy úpadkového práva členských států.

Právě unifikace úpadkového práva a s tím spojená snaha vyhnout se tzv. „forum shopping“, tedy tomu, aby rozdílné právní úpravy v členských státech motivovaly zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení, byla jedním z cílů nařízení (bod 4 Preambule nařízení). Nařízení dále vytvořilo kolizní normy pro úpadkové řízení a jeho snahou bylo též zvýšení účinnosti a zrychlení úpadkových řízení (bod 8 Preambule nařízení).

Důležitým prvkem nařízení je zavedení rozlišení řízení na hlavní a vedlejší. Hlavní řízení lze zahájit ve státě, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, což by mělo odpovídat místu, ze kterého dlužník své zájmy spravuje. Vedlejší řízení, které probíhá souběžně s řízením hlavním, pak může být zahájeno v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu, přičemž dlužníková platební neschopnost již není v tomto jiném státě zkoumána. Účinky vedlejšího řízení jsou omezeny jen na majetek nacházející se na území členského státu, ve kterém bylo vedlejší úpadkové řízení zahájeno (bod 12 Preambule). Smyslem vedlejšího řízení není jen ochrana místních věřitelů a jiných lokálních zájmů, nýbrž i usnadnění postavení správců podstaty. V některých případech totiž může být majetek dlužníka rozložen na území několika členských států, a správce tak nemusí být schopen spravovat veškerý majetek natolik účinně, aby bylo dosaženo maximálního výtěžku zpeněžení. Správci podstaty je proto dána možnost, aby svým návrhem inicioval zahájení vedlejšího řízení v jednom nebo

⁸ Sněmovní tisk 1120/0: *Vládní návrh zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. In: 21. 9. 2005. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=1120>, s. 42.

dokonce i ve více členských státech.⁹ Navrhnout zahájení vedlejšího řízení ovšem může i jakákoli jiná osoba nebo orgán oprávněný podat návrh na zahájení úpadkového řízení podle práva členského státu, na jehož území je zahájení vedlejšího řízení navrhováno; především se tak bude jednat o věřitele. Aby však byl takovýto postup efektivní, správci podstaty jednotlivých řízení musí spolupracovat a vyměňovat si dostatečné množství informací. Co se týká rozhodného práva, platí tzv. *lex fori concursus*, jinými slovy právem rozhodným pro insolvenční řízení a jeho účinky je právo toho státu, na jehož území bylo řízení zahájeno.

Význam tohoto systému spočívá v zamezení podávání individuálních žalob v rámci jednotlivých členských států. Nařízení se toho snaží docílit právě zavedením pouze jediného hlavního kolektivního řízení, jehož prostřednictvím anebo prostřednictvím vedlejšího řízení, které bylo zavedeno na základě řízení hlavního, se všichni věřitelé z kteréhokoli členského státu mohou domáhat uspokojení.¹⁰ Každý věřitel tak má právo přihlásit své pohledávky na předepsaném formuláři v kterémkoli z úpadkových řízení, která probíhají. Pro zajištění rovného zacházení musí mít věřitel možnost ponechat si trvale to, čeho v průběhu úpadkového řízení nabyl, ale k účasti na rozdělení celkového majetku v jiných řízeních je oprávněn pouze tehdy, pokud věřitelé, kteří jsou ve stejném postavení, získají stejnou poměrnou část svých nároků (bod 21 Preambule nařízení). Součinnost mezi dlužníkem, věřiteli a soudem zajišťuje, podobně jako v naší vnitrostátní úpravě, správce podstaty, jehož pravomoci jsou dány právem státu, kde byl ustanoven. Rozhodnutí o úpadkových řízeních pak budou automaticky uznávána ve všech členských státech okamžikem nabytí účinnosti ve státě, který řízení zahájil (čl. 16 nařízení), podle zásady vzájemné důvěry mezi členskými státy.

Ač se nařízení vztahuje na úpadková řízení bez ohledu na to, zda je dlužníkem fyzická nebo právnická osoba, podnikatel nebo jiný subjekt, svojí povahou cílí zejména na subjekty podnikatelské. Případy, kdy by přeshraniční prvek padl i na osoby fyzické, zřejmě nebudou časté, mohlo by se tak však stát například za situace, kdy bude mít dlužník majetek na území jiného členského státu.

⁹ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 655.

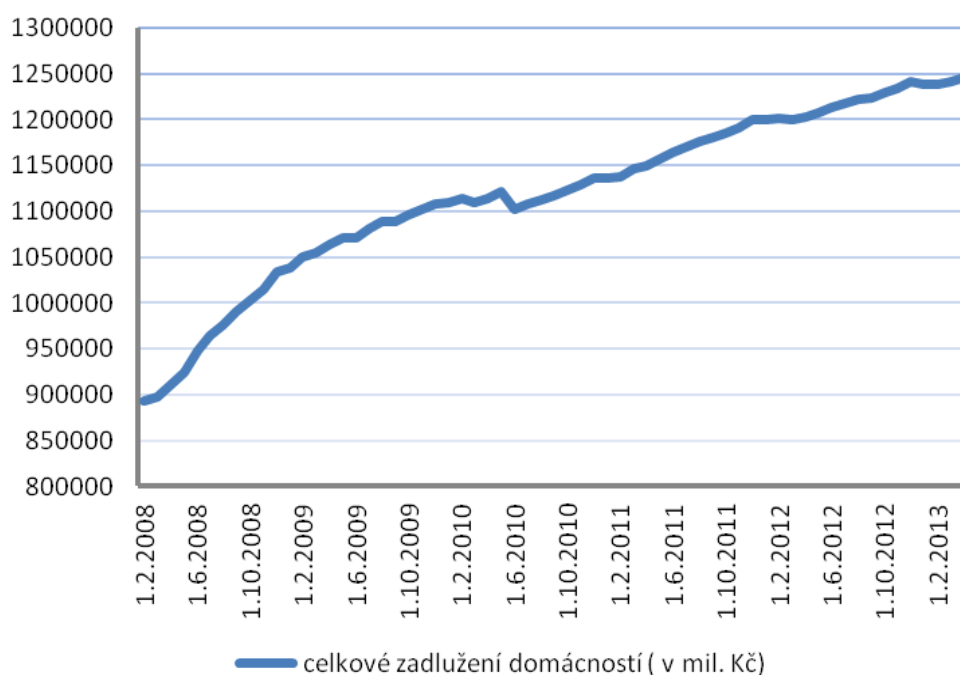
¹⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, Ekonomie (Key Publishing), s. 52.

Insolvenční zákon přeshraniční problematiku úpadku vymezuje ve svých ustanoveních § 426 až § 430 avšak pouze ve vztahu ke státům Evropské unie, přičemž odkazuje na přímou použitelnost nařízení. S ostatními státy se bude muset řešit úpadek s mezinárodním prvkem využitím mezinárodních smluv.

2. Nepodnikající fyzická osoba

Jak již bylo zmíněno v úvodu, v posledních letech se stále častěji setkáváme s úpadky, jejichž subjekty nejsou podnikatelé. Tyto úpadky se často označují jako tzv. úpadky spotřebitelské. Ze statistik expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo¹¹ vyplývá, že jejich nárůst je v posledních pěti letech enormní. Důvody můžeme hledat v rozvoji úvěrových obchodů; od počátku roku 2008 zadlužení domácností u bank a finančních institucí vzrostlo o více než 361 miliard korun, což odpovídá čtyřicetiprocentnímu nárůstu (!). Současné zadlužení domácností tak dosahuje výše 1 246 miliard korun. Vývoj celkového zadlužení domácností v posledních pěti letech můžeme pozorovat na níže přiloženém grafu.

Graf č. 1: Vývoj celkového zadlužení domácností¹²

¹¹ Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.

¹² Jako podklad pro tyto informace sloužily statistické údaje České národní banky ze systému ARAD – systém datových řad. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AD&p_od=200512&p_do=201306&p_lang=CS&p_format=0&p_dccsep=%2C

Příčiny pro úpadek spotřebitelů jsou v jednotlivých případech v podstatě velmi podobné. „*Na začátku je zpravidla úvěr na věc pomíjivé hodnoty, na kterou by si rodina mohla postupně našetřit, například na dovolenou či starší auto. Najednou přijdou nečekané výdaje nebo se něco porouchá a následuje další úvěr. Pak už není na splátky. Když nepůjčí banka, sáhne se po půjčce na inzerát. Postupně se začne roztáčet spirála, s jejíž každou další otočkou narůstají dluhy do statisíců.*“¹³ Nejčastěji se tak spotřebitelé dostanou do nezvladatelné finanční situace v případě, že si berou úvěr na splacení jiného úvěru a tím se dostanou do ještě hlubších finančních problémů, ze kterých již mnohdy nenaleznou vlastními silami cestu zpět. Právě v této situaci nastupuje, již jako často jediné myslitelné řešení, insolvenční řízení, v jehož rámci bude jejich úpadek řešen, a to formou konkursu anebo při splnění podmínek formou oddlužení.

Ke zvyšování zadluženosti spotřebitelů paradoxně přispívají i tzv. oddlužovací agentury, které ve skutečnosti pouze využívají tíživé situace dlužníků a za své služby si účtují vysoké poplatky¹⁴ (za komunikaci s věřitelem, úroky z prodlení, značné poplatky z každé splátky a další administrativní náhrady). Tyto agentury nabízejí poradenství a pomoc při splácení závazků a v některých případech i možnost jejich převzetí. V těchto případech dlužník s agenturou uzavře příslušnou smlouvu (zejména mandátní) a agentura pak jedná jeho jménem s věřiteli.¹⁵ „*Některé tyto společnosti předem počítají s tím, že většina dlužníků nebude schopna úvěr splácet a následně uplatňují drakonické, někdy i likvidační sankce a pokuty, což někdy může skončit i zabavením veškerého dlužníkovy majetku. Namísto oddlužení se pak dlužník dočká totálního finančního kolapsu.*“¹⁶ I přesto mnoho lidí z obav z administrativy a pro neznalost jiných řešení na jejich podmínky přistoupí.

Dalším důvodem pro tak vysokou četnost spotřebitelských úpadků je dle mého názoru samotná existence možnosti řešit úpadek spotřebitelů formou oddlužení, které jakožto nový institut do našeho právního řádu zavedl insolvenční zákon. Řada dlužníků dozajista uvítala možnost zbavit se všech svých dluhů, aniž by to pro ně mělo likvidační

¹³ SOVOVÁ, Eva a Karel SUCHÝ. *Osobní bankrot není pro dlužníky s malými příjmy*. Peníze.cz [online]. 26. 05. 2008. Dostupné z: <http://www.penize.cz/osobni-bankrot/42761-osobni-bankrot-neni-pro-dluzniky-s-malymi-prijmy>.

¹⁴ LORENCOVÁ, Pavla. *Osobní bankrot: Drastické řešení, ale také nový začátek*. E15.cz [online]. 8. 4. 2013. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/osobni-bankrot-drasticke-reseni-ale-take-novy-zacatek>.

¹⁵ ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. *Stanovisko ČLFA k neseriózním nabídkám oddlužovacích agentur*. [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.clfa.cz/index.php?textID=90>.

¹⁶ MĚŠŤÁNEK, Ivo. *Pozor na oddlužovací společnosti*. 13. 7. 2010. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml?id=672505>.

dopad. Oddlužení pro ně totiž představuje příznivou alternativu; při splnění jeho podmínek se nemusejí obávat konkursu, a je tak pro ně výhodnější, aby sami podali insolvenční návrh a oddlužení navrhli a dobrovolně se podrobili jeho podmínkám, než aby se snažili svoji nepříznivou finanční situaci překlenout sami, s nejistým výsledkem. Potvrzení této teorie nalezneme opět ve statistikách. Dlužnické návrhy na zahájení insolvenčního řízení spojené s návrhem na povolení oddlužení představují převážnou většinu insolvenčních návrhů, přičemž každým rokem jejich procento stoupá.¹⁷

Jak tedy chápe pojem spotřebitele neboli nepodnikající fyzické osoby insolvenční právo a právo obecně?

2.1 Pojem podnikatele podle obchodního zákoníku

Co se týká samotného pojmu podnikatele, definici nám poskytne obchodní zákoník, ten ve svém ustanovení § 2 uvádí čtyři typy osob, které jako podnikatele označuje. Jedná se o osoby zapsané v obchodním rejstříku¹⁸, osoby, podnikající na základě živnostenského oprávnění, osoby podnikající na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů (zejména tzv. svobodná povolání, jako jsou advokáti, lékaři a daňoví poradci) a osoby provozující zemědělskou výrobu zapsané do evidence podle zvláštního předpisu¹⁹.

Vzhledem k tomu, že pojem nepodnikatele v zákoně definován není, a můžeme jej tak vymezit pouze negativně, nepodnikatelem bude osoba nevyhovující výše uvedené definici. V každém případě se však musí pro potřeby povolení oddlužení posoudit i to, zda osoba, která by sice naplňovala pojem podnikatele, skutečně podniká, tedy vykonává soustavnou činnost samostatně vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku (ustanovení § 2 odst. 1 ObchZ). Jak totiž judikoval Vrchní soud v Olomouci, při hodnocení podmínek pro možnost povolení

¹⁷ Graf č. 2: Vývoj četnosti insolvenčních návrhů, s. 46 této diplomové práce.

¹⁸ Podle ustanovení § 34 ObchZ se do obchodního rejstříku se zapisují:

1. obchodní společnosti a družstva,
2. zahraniční osoby podle § 21 odst. 4 ObchZ,
3. fyzické osoby, které jsou podnikateli a mají bydliště v České republice,
4. osoby podle § 21 odst. 5 ObchZ, které podnikají na území České republiky, pokud o zápis požádají,
5. další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu zvláštní právní předpis.

¹⁹ Zákon č. 301/1992 o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

oddlužení pouhý zápis, například v živnostenském rejstříku, není dostačující pro závěr, že dlužník je podnikatelem.²⁰

2.2 Fyzická osoba

Ke kompletnímu vymezení nepodnikající fyzické osoby nelze přehlédnout pojem samotné fyzické osoby. Tento pojem není právem definován, obecně však fyzickou osobu, na rozdíl od osoby právnické, chápeme jako člověka, individuum, bez ohledu na jeho národnost, barvu pleti, pohlaví či náboženské vyznání. Právním řádem jsou pak fyzické osobě přiznána určitá práva a stanoveny určité povinnosti.

Každý člověk má způsobilost k právům a povinnostem neboli právní subjektivitu, která nezměněna trvá po celý jeho život; od narození až do smrti.²¹ V souvislosti s tím je důležité zmínit, že každá fyzická osoba má i procesní práva a procesní povinnosti, respektive má způsobilost být účastníkem řízení před soudy v souladu s ustanovením § 19 OSŘ.

Další způsobilostí, kterou právo u fyzických osob rozlišuje, je způsobilost k právním úkonům, tedy způsobilost člověka vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti. Tato způsobilost vzniká postupně s věkem, přiměřeně k rozumové a volní vyspělosti jedince. V plném rozsahu se zásadně nabývá zletilostí (ustanovení § 8 ObčZ)²². Na rozdíl od právní subjektivity, tato způsobilost může být při splnění zákonných podmínek²³ soudem omezena, případně jí může být člověk zcela zbaven. V takovém případě musí být fyzické osobě vždy ustanoven opatrovník, který za ni v mezích omezení jedná. Tato způsobilost je úzce spjata se způsobilostí procesní, neboť podle ustanovení § 20 OSŘ každý může před soudem jednat jako účastník v tom rozsahu, v jakém má způsobilost k právním úkonům.²⁴

²⁰ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. dubna 2009, sp. zn. KSOS 39 INS 317/2009 2 VSOL 103/2009-A-13. V uvedeném případě byla dlužnice zaměstnána a pobírala mzdu, ač měla živnostenské oprávnění. Odvolací soud vyvodil, že pouhá existence tohoto živnostenského oprávnění nevylučuje možnost jejího oddlužení.

²¹ Tato způsobilost je ustanovením § 7 odst. 1 ObčZ přiznána i počatému dítěti, narodí-li se živé.

²² Zletilost se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilost nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné (ustanovení § 8 odst. 2 ObčZ).

²³ Podmínky stanovuje ustanovení § 10 ObčZ.

²⁴ Procesní způsobilost by se mohla zdát být omezena povinným zákonným zastoupením, které se vyskytuje u dovolacího řízení, kdy dovolatel musí být zastoupen advokátem nebo notářem, nemá-li sám právníké vzdělání. Dle soudní praxe se však jedná pouze o zvláštní podmínku dovolacího řízení

Poslední způsobilostí, kterou občanské právo charakterizuje fyzické osoby, je způsobilost k protiprávním úkonům neboli způsobilost deliktní. Rozumí se tím způsobilost vlastními protiprávními úkony založit svoji odpovědnost. Odpovědnost potom rozlišujeme na subjektivní (odpovědnost za zavinění) a objektivní (odpovědnost za následek bez ohledu na zavinění). Deliktní způsobilost se nabývá stejným způsobem jako způsobilost k právním úkonům, tedy postupně s věkem jedince, v plném rozsahu pak zletilostí.²⁵

2.3 Dlužník, který není podnikatelem

Vzhledem k tomu, že pojem dlužník, který není podnikatelem, insolvenční zákon nedefinuje, docházelo jak v soudní praxi, tak u veřejnosti k nejasnostem, zda se pojem podnikatele ve smyslu insolvenčního zákona zcela kryje s definicí podnikatele podle obchodního zákoníku. Potřeba tohoto vymezení vyvstala zejména s ohledem na postavení těchto subjektů jakožto osob oprávněných podat návrh na povolení oddlužení. Problém nastal především u osob, které sice již formálně ukončily svou podnikatelskou činnost či takovou činnost již neprovozují, ale mají přetrvávající závazky z jejich dříve vykonávaného podnikání.

Tuto otázku jako první řešil Krajský soud v Plzni a následně i Vrchní soud v Praze jako soud odvolací; ten ve svém usnesení ze dne 13. března 2008, sp. zn. KSPL 29 INS 252/2008 1 VSPH 3/2008-A uvedl názor, že „účelu sledovanému úpravou obsaženou v § 389 odst. 1 IZ odpovídá výklad, podle něž se může oddlužení úspěšně domáhat jen taková fyzická či právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a která zároveň nemá závazky (dluhy) vzešlé z podnikání.“ Z tohoto usnesení vycházela i expertní pracovní skupina pro insolvenční právo Ministerstva spravedlnosti²⁶, která svůj postoj k této problematice shrnula ve svém

týkající se dovolatele (viz například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009, sen. zn. 33 Cdo 3135/2008).

²⁵ KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2005, s. 193.

²⁶ Expertní pracovní skupina pro insolvenční právo byla založena jako poradní orgán, zaměřený na pravidelné komplexní vyhodnocování aplikační praxe a nově zavedených institutů v oblasti insolvenčního práva. Základním úkolem expertní skupiny je participace na tvorbě legislativy v oblasti insolvenčního práva a přijímání doporučení k aktuálním výkladovým otázkám a aplikační praxi. Členy expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo jsou kromě zástupců Ministerstva spravedlnosti i zástupci akademické obce a obchodní a ekonomické sféry. Zdroj: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/expertni-skupina.html>.

Výkladovém stanovisku č. 2 ze dne 3. června 2008, které říká, že „*dlužníkem, který není podnikatelem*“ ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 insolvenčního zákona se rozumí *taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a zároveň nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání. Tím není vyloučena možnost insolvenčního soudu přihlídnout v konkrétní věci k tomu, že dluhy z podnikání jsou nepatrné.*“

Jaký dopad však může mít stanovisko Ministerstva spravedlnosti, tedy úředního aparátu, pro soudy při jejich následné rozhodovací činnosti? Domnívám se, že takové stanovisko pro soudy závazné není, neboť jak stanoví článek 95 Ústavy ČR, soudce je při svém rozhodování vázán zákonem (a tím spíše i ústavním zákonem) a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, a zároveň je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou. Vzhledem k tomu, že soudce není vázán předpisem nižší právní síly, než je zákon, tím spíše nebude vázán ani stanoviskem, které vůbec není součástí právního řádu, nýbrž pouze vyjadřuje názor orgánu moci výkonné na výklad zákonného ustanovení. Soudy nepochybně stejně tak mohou posoudit soulad takového stanoviska se zákonem, a tudíž se i od něj mohou při své činnosti odchýlit. Usuzuji, že hlavním smyslem stanoviska je sdělit postoj Ministerstva k dané problematice a poskytnout soudům další podklad k výkladu sporných ustanovení. Stanovisko pak zajisté bylo vydáno nikoli pouze pro potřeby soudů, nýbrž i široké veřejnosti, aby zejména dlužníci mohli předvídat, jakým směrem se pravděpodobně bude rozhodování soudů ubírat.

V průběhu soudní praxe se ukázalo, že názor vyjádřený ve výkladovém stanovisku je insolvenčními soudy široce přijímán. To je zřejmé, ať už z výslovných odkazů soudů v konkrétních usneseních na toto stanovisko, nebo jen z postupů soudů v jednotlivých případech, které jsou s tímto stanoviskem v souladu.

2.3.1 Dluhy vzešlé z podnikání dlužníka

Ani existence výkladového stanoviska, vycházejícího z již zmíněného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, však nevyřešila všechny nejasnosti, a tato problematika tak byla dále rozvíjena soudní praxí. Nejvyšší soud ve svém usnesení například upřesnil, že mezi dluhy vzešlé z podnikání dlužníka se řadí i závazky, které nevzešly jen z obchodních závazkových vztahů, ale také například dluhy, jež mají

původ v občanskoprávních vztazích, nebo jeho veřejnoprávní dluhy (nedoplatky na daních a na pojistném apod.), pokud měly původ v dlužníkově podnikání nebo do nichž dlužník vstupoval jako podnikatel. Tento pojem dále zahrnuje i dluhy, které vyšly najevo nebo dokonce vznikly až poté, co dlužník přestal být podle zákona podnikatelem (například tak, že dlužník byl až poté sankcionován za porušení povinností, které měl jako podnikatel dodržovat), pokud vzešly z jeho podnikání.²⁷

Podle Vrchního soudu v Praze je takovými dluhy „*třeba rozumět i závazky z podnikání, jež dlužník nenabyl vlastní podnikatelskou činností. Proto se dovozuje, že nepřipustným je oddlužení i v případě dlužníka, který podnikatelem není, ani jím nikdy nebyl, leč má dluhy z podnikání jiné osoby, které nabyl na základě svého dispozitivního právního úkonu (např. jím uzavřené smlouvy o prodeji podniku), jímž se dobrovolně ocitl v postavení osoby, jež má dluhy z podnikání a nese tak všechna rizika z toho plynoucí, včetně nepřipustnosti oddlužení.*“²⁸ Takovýto důsledek by však nebylo možno dovodit za situace, kdy by dlužník nabyl závazky z podnikatelské činnosti děděním.

Naopak podle názoru Nejvyššího soudu pod definici dlužníka, který není podnikatelem, spadá dlužník, který nikdy nebyl a není podnikatelem a který svým majetkem pouze zajistil (např. jako směnečný rukojmí) dluh jiné osoby z jejího podnikání. Taková osoba je tedy i přes existenci tohoto zajištění oprávněna podat návrh na povolení oddlužení, který může být úspěšný. Opačné pojetí by ve svém důsledku vylučovalo z oddlužení každou fyzickou nebo právnickou osobu, která, ač nebyla a není podnikatelem, vstoupila do vztahu, který je v hmotném právu pojat jako tzv. absolutní obchod²⁹ (ustanovení § 261 odst. 3 ObchZ).³⁰

K otázce, zda se jedná o závazek z podnikání dlužníka, jež brání povolení oddlužení, v situaci, kdy si spotřebitel při uzavírání tohoto závazku dohodl s dodavatelem režim obchodního zákoníku podle ustanovení § 262 ObchZ, se mi

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 20/2009.

²⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. března 2008, sp. zn. KSPL 29 INS 252/2008 1 VSPH 3/2008-A.

²⁹ Absolutním obchodem se rozumí závazkový vztah, který se vždy řídí ustanoveními obchodního zákoníku bez ohledu na povahu jeho účastníků. Pod tento pojem spadají závazkové vztahy taxativně vyjmenované v ustanovení § 261 odst. 3 ObchZ. Patří mezi ně například smlouvy o prodeji podniku nebo jeho částí, smlouvy o nájmu podniku, smlouvy o úvěru, smlouvy zasílatelské, smlouvy o provozu dopravního prostředku, smlouvy o běžném účtu nebo smlouvy o vkladovém účtu. Stejně tak se ustanoveními obchodního zákoníku řídí i vztahy vzniklé při zajištění plnění závazků v těchto závazkových vztazích.

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2011, sen. zn. 29 NSČR 9/2009.

nepodařilo dohledat žádné rozhodnutí soudu, které by se touto problematikou zabývalo. Osobně jsem ovšem přesvědčena, že pokud strany dobrovolně podřídily svůj závazkový vztah ustanovením obchodního zákoníku, ještě to neznamená, že se tím závazek spotřebitele automaticky přemění na závazek podnikatelský. Domnívám se totiž, že v první řadě musí být splněna podmínka toho, že se musí jednat o dluh, který vzešel z podnikání dlužníka nebo do něhož dlužník jako podnikatel vstupoval (nebo toho, že dlužník dobrovolně převzal závazek podnikatele z jeho podnikání), k čemuž v uvedeném případě nedochází. Dalším argumentem může být, že za situace, kdy dlužník není podnikatelem při uzavírání takového závazku, nedochází tím ani k přenášení podnikatelského rizika na věřitele, jehož nepřípustnost je hlavním důvodem pro nemožnost oddlužení osob, jež mají závazky z podnikání.

2.3.2 Nepatrné dluhy z podnikání

Jako nepodnikatele ve smyslu insolvenčního zákona tedy chápeme dlužníka, který nenaplnuje definici pojmu podnikatele podle obchodního zákoníku a který zároveň nemá závazky, jež mají původ v jeho podnikání nebo do nichž dlužník jako podnikatel vstupoval, a to i tehdy pokud vyšly najevo anebo vznikly až po ukončení jeho podnikatelské činnosti, nebo i tehdy pokud je dlužník nabyt na základě svého dispozitivního úkonu. Toto vymezení však není absolutní, neboť soudu je dán prostor k posouzení, zda existuje rozumný důvod, na jehož základě by neuhrazený dluh z dlužníkovy dřívějšího podnikání nemusel být pokládán za překážku bránící uplatnění institutu oddlužení. To znamená, že by se na dlužníka nahlíželo jako na nepodnikatele, pokud by k tomu při přihlédnutí ke všem okolnostem byl rozumný důvod. Nejvyšší soud ve svém usnesení formuloval interpretační pravidla, na která při řešení této otázky bude potřeba brát zřetel. Insolvenční „*soud přihlédne především k: 1) době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku z podnikání, 2) době ukončení dlužníkovy podnikání, 3) četnosti neuhrazených dlužníkovy závazků z podnikání, 4) výši konkrétního dlužníkovy závazku z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkovy závazků, 5) tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení.*“³¹

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009.

Konkrétní hranice, při níž jsou ještě dlužníkovy dluhy z podnikání považovány za nepatrné, se bude různit v jednotlivých případech, přičemž soud bude muset přihlídnout vždy ke specifikám dané situace, a to zejména s ohledem na výše uvedená interpretační pravidla. Z dosavadní rozhodovací praxe vyplývá, že procentuální hranice nepodstatných dluhů z podnikání může být skutečně vysoká, například až 16 %³², nebo dokonce 37 %³³, naopak Vrchní soud v Praze označil výši 5% závazků z podnikání za marginální a nebrání řešení úpadku formou oddlužení.³⁴ Z toho je zřejmé, že spíše než k výši závazků z předchozího podnikání se přihlíží k ostatním okolnostem případu. Zejména je brán zřetel na to, zda bude výše uspokojení pohledávek věřitelů při případné realizaci oddlužení formou splátkového kalendáře vyšší než při realizaci konkursu.

Otázkou je, zda je tento soudní výklad v souladu se zákonem. Není sporu v tom, že insolvenční zákon výslovně oddlužení osob, které, ač nejsou podnikateli, mají závazky ze svého již ukončeného podnikání, nepředpokládá. Osobně jsem však přesvědčena, že v případě, kdy tyto osoby mají dluhy z podnikání pouze v nepatrné výši, přičemž se přihlédnou i k dalším okolnostem případu, je tento přístup v souladu se smyslem celého insolvenčního zákona. Těmto osobám by totiž pak zákon nenabízel žádnou sanační variantu řešení jejich úpadku, a jedinou možností by pro ně zůstal konkurs, ač by v ostatních podmínkách byly schopny oddlužení dosáhnout. Striktní dodržování toho, že by oddlužení nebylo přípustné pro osoby, které mají sebenepatrnější dluhy z podnikání, by tak mohlo být v mnoha případech nepřiměřeně tvrdé, a tedy, jak jsem již zmínila, i v rozporu se smyslem a účelem celého insolvenčního zákona. V těchto případech pak bude nezbytné podrobně zkoumat konkrétní okolnosti každého případu, aby bylo vyloučeno zneužití tohoto poměrně benevolentního přístupu soudů.

Nejvyšší soud ve svém dalším usnesení v intencích k výše uvedeným interpretačním pravidlům dále uvedl, že pokud si dlužník předem zajistí souhlas

³² Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. listopadu 2010, sp. zn. KSOS 25 INS 7847/2010 2 VSOL 378/2010-A-11. Insolvenční soud v tomto případě přihlédl nejen k výši pohledávek z podnikatelské činnosti, ale i k nadprůměrnému příjmu dlužníka, který by umožnil při plnění splátkového kalendáře splacení nezajištěným věřitelům přes 54 % jejich pohledávek.

³³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. dubna 2012, sp. zn. KSPH 39 INS 19345/2011 1 VSPH 425/2012-B-23. V tomto případě insolvenční soud přihlédl zejména k tomu, že řešení úpadku splátkovým kalendářem by znamenalo 39 % uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů, přičemž takovéto uspokojení v případě řešení úpadku konkursem nešlo ani předpokládat. Dále insolvenční soud přihlédl ke stáří pohledávky (z r. 2006) a k tomu, že její značnou část tvoří penále.

³⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. června 2012, sp. zn. MSPH 90 INS 23573/2011 2 VSPH 159/2012-A-14.

věřitelů, vůči nimž má dluhy z podnikání, a insolvenčnímu soudu tento souhlas doloží spolu s insolvenčním návrhem, může tím předejít odmítnutí oddlužení.³⁵ To znamená, že na něj i v tomto případě bude nahlíženo jako na nepodnikatele. Výhodiskem tohoto závěru je, že věřitelům závazků vzniklých z podnikatelské činnosti nemůže být vnuceno bez jejich souhlasu vypořádání, při kterém by dosáhli pouze omezeného uspokojení. V případě, že však s tímto řešením souhlasí, není důvodu, proč dlužníkovu návrhu nevyhovět.

Podobně dle názoru Nejvyššího soudu schválení oddlužení nebude bránit zjištění, že „*dlužník (jenž již není podnikatelem) sice má dluh z podnikání, který řádně uvedl v seznamu závazků (...), ale jeho věřitel nedbal ochrany svých práv a tomuto dluhu odpovídající pohledávku nepřihlásil včas (v propadné lhůtě určené rozhodnutím o úpadku) do insolvenčního řízení (takže oddlužení se dluhů z podnikání již nemůže týkat).*“ Stejně tak „*nebude vyloučeno schválit oddlužení ani tehdy, vyjde-li najevo, že dlužník sice má dluh z podnikání, který řádně uvedl v seznamu závazků (...), přičemž jeho věřitel tomu odpovídající pohledávku do insolvenčního řízení řádně přihlásil, svou pohledávku (již odpovídá dluh, který z dlužníkovu podnikání nevzešel) však do insolvenčního řízení včas nepřihlásil jiný dlužníkův věřitel a v důsledku toho povede schválené oddlužení k plnému uspokojení přihlášených věřitelů.*“³⁶ Obdobně nebudou schválení oddlužení bránit dlužníkovy závazky z podnikání za situace, kdy se přihlásili všichni dlužníkoví věřitelé a jeho majetek nebo příjmy i přes to umožňují plné uspokojení pohledávek všech věřitelů.³⁷ V takových případech totiž taktéž odpadá důvod, pro který je uplatnění institutu oddlužení pro dlužníky s dluhy vzešlými z podnikání zákonem vyloučeno, tedy důvod, aby nedocházelo k přenášení podnikatelského rizika krácením míry uspokojení jejich pohledávek na dlužníkoví věřitele, a tak již není argumentu, proč odpírat takovému dlužníkovu možnost řešit jeho úpadek oddlužením. Věřitelé tedy musí věnovat pozornost i insolvenčním řízením dlužníků, jež mají závazky z podnikání, a včas přihlásit své pohledávky, aby nepřišli o možnost jejich uspokojení v souladu se zásadou *vigilantibus iura* (práva patří bdělým).

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 11/2009.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. listopadu 2011, sp. zn. KSPH 39 INS 4221/2008 2 VSPH 86/2009.

2.4 Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody

Aktuální problematiku představuje i zadlužení osob ve výkonu trestu odnětí svobody, tedy osob, které sice naplňují definici nepodnikajícího dlužníka, tak jak byla výše s pomocí soudní judikatury vymezena, ale pro něž insolvenční zákon povětšinou nenabízí takový způsob řešení jejich úpadku, který by jim pomohl z jejich nepříznivé finanční i sociální situace. Tyto osoby totiž mají často velké množství závazků, o nichž nezdědkakdy nemají přehled, a zároveň jim ani nejsou známy možnosti řešení jejich situace. Žijí v přesvědčení, že jejich dluhy jsou ještě daleko, a tudíž se s nimi nemusí zaobírat, přičemž výše jejich závazků se naopak zvyšuje vlivem úroků z prodlení a smluvních pokut. Tato skutečnost na ně s ještě vyšší tíží dopadne po propuštění z výkonu trestu. Právě zadluženost je jedním z nejčastějších důvodů opakování trestné činnosti, a tak místo toho, aby tyto osoby v průběhu výkonu trestu dospěly k nápravě, výše jejich dluhů jim naopak ztěžuje, ne-li přímo znemožňuje, opětovné zařazení se do společnosti a ekonomického života, a přispívá tak k jejich opakované kriminální činnosti.³⁸

Tyto osoby nebudou ve většině případů schopny dostát podmínkám oddlužení, neboť po propuštění nemají zaměstnání, majetky ani zázemí, které by jim splnění podmínek umožnily. Odsouzení jsou po propuštění navíc jen málo motivovaní k tomu, aby si zaměstnání našli, neboť se tím vystavují možnosti exekuce formou srážek ze mzdy. Ani konkurs ve většině případů nebude proveditelný pro nedostatek jejich majetku. Tyto osoby se tak dostávají do bezvýchodné situace.

Ministerstvo spravedlnosti proto přišlo s programem „Sanace dluhů“, jehož cílem bylo umožnit některým propuštěným vězňům šanci na nový začátek, přičemž vycházelo z toho, že vymahatelnost dluhů u lidí páchajících trestnou činností se zpravidla pohybuje jen okolo 8 % dlužné částky. Sanací dluhů s podporou Probační a mediální služby České republiky se ale věřitelům mohlo vrátit v průměru okolo 25% z jejich pohledávek. Podstatou tohoto projektu bylo poskytnutí potřebné částky z fondu sanace dluhů vybraným klientům, kterou do fondu zpět bezúročně spláceli, pokud prokázali, že mají vůli řešit své závazky a jsou schopni je splatit. Předem však musel

³⁸ OTMAROVÁ, Monika. *Analýza zadluženosti klientů ve výkonu trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2012, 11 s.

být zajištěn souhlas věřitelů s touto mírou uspokojení.³⁹ Projekt byl ovšem v roce 2010 pozastaven a aktivity se nyní zaměřují především na dluhové poradenství a školení ve finanční gramotnosti v rámci resocializačních programů ve věznicích, které mimo jiné mají posilovat motivaci ke spolupráci s poskytovateli sociálních služeb, které nabízejí pomoc v řešení předluženosti.

Aliance proti dluhům

Dne 4. května 2011 došlo k založení Aliance proti dluhům, které bylo iniciováno zástupci odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, Probační a mediační služby ČR a Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o. s. Snahou Aliance je spojovat a sdružovat odborníky ze státních a nestátních institucí, jakož i předcházet a minimalizovat rizika předlužování jak osob v obtížené sociálně-ekonomické situaci, tak i pachatelů trestných činů, a působit tak preventivně proti jejich recidivě.⁴⁰ V důsledku činnosti Aliance již byly iniciovány, podpořeny i prosazeny některé důležité legislativní změny, které vedou k nápravě často zbytečných příčin zadlužování, mimo jiné například na poli spotřebitelských úvěrů, kde hlavním cílem je snižování smluvních pokut, regulace využívání blanco směnek a stanovení přísnějších pravidel pro posuzování bonity spotřebitele. Aliance se též podílela na přípravě vládního návrhu tzv. koncepční novely insolvenčního zákona.⁴¹

2.5 Drobní podnikatelé

Dle mého názoru je důležité se též zamyslet nad otázkou přípustnosti, respektive nepřípustnosti oddlužení pro drobné podnikatele, tedy pro fyzické osoby vykonávající podnikatelskou činnost, ať už se jedná o osoby provozující tzv. svobodná povolání či zemědělskou výrobu anebo podnikající na základě živnostenského oprávnění, nebo i o další podnikající fyzické osoby. Při návrhu insolvenčního zákona se s drobnými podnikateli jako osobami oprávněnými podat návrh na povolení oddlužení počítalo,

³⁹ SOVOVÁ, Eva. *Sanci zbavit se dluhů dostanou i někteří bývalí věžňové*. Peníze.cz [online]. 03. 12. 2008. Dostupné z: http://www.penize.cz/osobni-bankrot/47439-sanci-zbavit-se-dluhu-dostanou-i-nekteri-byvali-veznove#element_17_8643.

⁴⁰ GJURIČOVÁ, Jitka. *Vznikla Aliance proti dluhům*. Ministerstvo vnitra ČR [online]. 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vznikla-aliance-proti-dluhum.aspx>.

⁴¹ ŽÍTEK, Karel. *Aliance proti dluhům pomáhá snižovat rizika předlužování*. Konkursní noviny [online]. 10. 10. 2012. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/aliance-proti-dluhum-pomaha-snizovat-rizika-predluzovani>.

v průběhu legislativního procesu jim však tato možnost byla odepřena.⁴² Otázkou je, zda je tento přístup správný. Spotřebitelé se do úpadku často dostávají svojí vinou, nezvládají hospodaření se svým majetkem a řetězí úvěry, které nejsou postupem času schopni splácet. To je omlouváno jejich nezkušeností či neodborností. Naproti tomu „*u osob, které se rozhodnou obstarávat si obživu podnikáním, se předpokládá jejich určitá míra osobní vyspělosti a ochota přijmout riziko neúspěchu a z toho plynoucího zadlužení.*“⁴³ Musí plně nést podnikatelské riziko, s jehož důsledky musí být také připraveni se vypořádat, a ne je přenášet na své věřitele, kteří by tím byli nespravedlivě zatíženi.

Na druhou stranu drobní podnikatelé téměř nemají šanci dostat podmínkám reorganizace, a zákon jim tak prakticky nenabízí žádnou sanační možnost řešení jejich úpadku. Nejvyšší soud ve vztahu k výše uvedenému upozornil na možnost tzv. předjednané reorganizace za podmínek stanovených v ustanovení § 148 odst. 2 InsZ, jež je založená na věřitelském konsenzu a jež je v zásadě přístupná i pro dlužníky, kteří jinak nesplňují obecné podmínky přípustnosti reorganizace.⁴⁴

Otázkou přesto zůstává, zda drobní podnikatelé jsou schopni dostat všem podmínkám procesu reorganizace. Problém nastává zejména s ohledem na ekonomickou náročnost reorganizace, a to nejen z hlediska odměny insolvenčního správce, jejíž minimální měsíční výše podle vyhlášky o odměně insolvenčního správce činí 83 000 Kč, což je na rozdíl od 750 Kč⁴⁵ v případě oddlužení formou splátkového kalendáře obrovský nárůst, ale i z hlediska přípravy všech relevantních dokumentů, které jsou pro úspěšné povolení reorganizace a schválení reorganizačního plánu nezbytné.⁴⁶ Takto vysoké náklady bezesporu odradí většinu drobných podnikatelů, a jedinou možností pro ně tak zůstává konkurs.

Řešení této situace nastínil Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozhodnutí ze dne 26. října 2010, č. j. KSHK 42 INS 1568/2009-B-29, ten zde v případě povolené

⁴² Vládní návrh koncepční novely, s. 123.

⁴³ ZRŮSTEK, Jiří. *Oddlužení není pro podnikatele?* Epravo.cz [online]. 14. 3. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni-neni-pro-podnikatele-81218.html>.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 11/2009.

⁴⁵ Ustanovení § 2 a § 3 vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

⁴⁶ KOZÁK, Jan. *Poradna Konkursních novin (Ke snížení odměny insolvenčního správce při reorganizaci drobných podnikatelů)*. Konkursní noviny [online]. 1. 10. 2010. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/poradna-konkursnich-novin-na-dotazy-odpovida-soudce-mistopredseda-krajskeho-soudu-v-brne-mgr>.

reorganizace drobného podnikatele stanovil odměnu insolvenčního správce adekvátně s odměnou a náhradou hotových výdajů správce v oddlužení, tj. částkou 900 Kč bez DPH měsíčně. Svůj postup zdůvodnil tím, že „reorganizační plán v podobě, tak jak byl schválen, se blíží způsobu řešení úpadku oddlužením ve formě splátkového kalendáře a i okruh povinností insolvenčního správce v tomto řízení tomuto odpovídá.“ Na tuto problematiku reagovala též expertní pracovní skupina pro insolvenční právo Ministerstva spravedlnosti svým výkladovým stanoviskem č. 5 ze dne 22. února 2011, ve kterém uvedla názor, že „odměnu insolvenčního správce při reorganizaci stanovenou podle ustanovení § 2 vyhlášky č. 313/2007 Sb., lze podle § 38 odst. 3 insolvenčního zákona přiměřeně snížit s přihlédnutím k předpokládané délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti insolvenčního správce v reorganizaci, a to zejména v případech, kdy celkový obrát podle zvláštního předpisu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu u dlužníka nedosáhl alespoň 100.000.000 Kč.“ Uvedená vyhláška totiž nereflektuje, že za podmínek zmíněné tzv. předjednané reorganizace není reorganizace pojmově vyloučena ani u malé obchodní společnosti s několika zaměstnanci nebo dokonce u podnikající fyzické osoby. Je tak možné, aby se insolvenční soud při „snížování odměny přiblížil až k odměně insolvenčního správce stanovené (...) pro případ řešení úpadku dlužníka oddlužením, bude-li reorganizace malého dlužníka založena na obdobných principech.“⁴⁷

Pro lepší přístupnost drobných podnikatelů k reorganizaci a vůbec k možnosti sanace jejich dluhů, by dozajista byl krok správným směrem, kdyby vyhláška o odměně insolvenčního správce výše uvedené reflektovala a stanovila odměnu insolvenčního správce v takovém rozsahu, který nejenže je pro drobné podnikatele dosažitelný, ale který zároveň odpovídá rozsahu povinností, jež pro insolvenčního správce v souvislosti s reorganizací drobného podnikatele vznikají. Není totiž sporu v tom, že reorganizace velkých podniků je ve svém rozsahu s reorganizací drobných podnikatelů naprosto nesrovnatelná. To, že splnění podmínek reorganizace, tak jak je stanovuje současná právní úprava, není jednoduché, demonstruje i počet povolených reorganizací

⁴⁷ Výkladové stanovisko č. 5 K odměně insolvenčního správce při řešení úpadku reorganizací: ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 22. února 2011. Dostupné z: http://insolvencni-zakon.justice.cz/downloads/Vykladove%20stanovisko%20c.%205_2011.pdf.

v posledních letech.⁴⁸ Jejich počet totiž od zavedení tohoto institutu nepřekročil hranici dvou desítek ročně.

Proč ovšem drobní podnikatelé, kteří mají pouze dluhy jiného původu než z podnikatelské činnosti, nebyli zahrnuti do možnosti řešit svůj úpadek formou oddlužení, není zcela zřejmé. Hlavní argument pro vyloučení podnikatelů z možnosti oddlužení je nepřipustnost přenášení podnikatelského rizika na věřitele, k tomu však v případě, že závazky nepocházejí z podnikání, nedochází. Tato argumentace tak neobstojí. Návrh koncepční novely právě toto reflektuje a upravuje okruh osob oprávněných podat návrh na povolení oddlužení (blíže k této problematice níže).

Podnikající osoby, které prošly konkursním řízením

Zajímavá je i otázka podnikajících fyzických osob, které prošly konkursem. Tito bývalí podnikatelé žádají o povolení oddlužení, přičemž argumentují tím, že neuhrazené zbytky dluhů po konkursu již nelze považovat za dluhy z podnikání, a že tedy oddlužení je pro ně přípustné. Toto řešení zatím soudy přijato nebylo.⁴⁹

Osobně se s uvedenou argumentací též neztotožňuji. Tím, že dlužník prošel konkursem, se jeho dluhy z podnikatelské činnosti nepřemění na dluhy nepodnikatelské. Není-li oddlužení přípustné pro podnikatele, nemělo by být povoleno ani těmto osobám, jinak by mohlo jít o obcházení zákona. I tento způsob by totiž znamenal přenášení podnikatelského rizika na věřitele. Na druhou stranu, pokud by podobná možnost byla zavedena do zákona, vznikl by zde jakýsi kompromis, který by mohl pomoci řešit úpadky drobných podnikatelů. Tato cesta by mohla být oboustranně prospěšná, dlužník by byl motivován k tomu, aby se znovu zapojil do ekonomického života s vidinou možnosti zbavení se svých závazků, a věřitelé by byli alespoň částečně uspokojeni v relativně krátkém časovém horizontu, což by se jim v průběhu konkursního řízení nemuselo podařit.

Plánovaná novela insolvenčního zákona s podobnou možností počítá, neboť uvádí, že závazky z podnikání dlužníka (fyzické osoby) nebrání schválení oddlužení, pokud jde o pohledávku věřitele, který nebyl uspokojen v konkursním řízení za podmínky, že soud zrušil konkurs na majetek dlužníka na základě splnění

⁴⁸ Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.

⁴⁹ KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 42.

rozvrhového usnesení nebo pro nepostačující majetek dlužníka. Oddlužení by se tak mohlo stát přístupným i pro podnikatele, kteří již část svých závazků z podnikání uspokojili v rámci konkursního řízení nebo jejichž nedostatečný majetek neumožňuje konkurs provést. Ve světle plánované novely, by se tak mohlo dít i při podnikatelské činnosti dlužníka, což by nepochybně zvýšilo míru uspokojení věřitelů.

2.6 Návrh koncepční novely

Ministerstvo spravedlnosti zmapovalo pětileté působení insolvenčního zákona v praxi, posoudilo jeho klady a zápory a v souvislosti s tím připravilo tzv. koncepční novelu insolvenčního zákona. Podkladem byla veřejná konzultace, v jejímž rámci ministerstvo oslovilo široký okruh adresátů⁵⁰ formou dotazníku tak, aby byly identifikovány problémové oblasti, na něž se následně novela zaměřila.

Důležitá změna by měla proběhnout právě v definici osoby oprávněné podat návrh na povolení oddlužení. Ač tato problematika byla řešena judikaturou Nejvyššího soudu, Ministerstvo se rozhodlo posílit právní jistotu a tento pojem v zákoně upřesnit. Pro příště by tak podle zákona byl oprávněn podat návrh na povolení oddlužení obdobně dlužník, který je právnickou osobou nepodnikatelem, nebo, a tady návrh novely přináší výraznou změnu, dlužník, který je fyzickou osobou, pokud nemá dluhy z podnikání. Tyto dluhy však nebrání řešení úpadku formou oddlužení, pokud s tím věřitel souhlasí, jde-li o pohledávku zajištěného věřitele nebo, jak již bylo uvedeno výše, pokud jde o pohledávku věřitele, který nebyl uspokojen v konkursním řízení (za podmínky, že soud zrušil konkurs na majetek dlužníka na základě splnění rozvrhového usnesení nebo pro nepostačující majetek dlužníka).⁵¹ V pochybnostech o tom, zda dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení, insolvenční soud oddlužení povolí a tuto otázku prozkoumá v průběhu schůze věřitelů svolané k projednání způsobu oddlužení a hlasování o jeho přijetí. Dále též platí, že věřitelé, kteří včas neuplatnili námitky, že zde jsou skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly

⁵⁰ Okruh adresátů zahrnoval ministerstva, krajské úřady, všechny soudy soudní soustavy ČR včetně Ústavního soudu, Úřad vlády, Národní kontrolní úřad, Českou národní banku, Český úřad zeměměřičský a katastrální, Úřad průmyslového vlastnictví, Úřad pro ochranu osobních údajů, Českou bankovní asociaci, Akademii věd ČR, profesní komory, právnické fakulty vysokých škol (včetně PF UK) a další.

⁵¹ Vládní návrh koncepční novely, s. 306.

odmítnutí nebo zamítnutí návrhu na povolení oddlužení, souhlasí s oddlužením bez zřetele k tomu, zda dlužník má dluhy z podnikání.⁵²

Tím, že by fyzická osoba mohla být napříště i podnikatelem, aby byl její návrh na povolení oddlužení úspěšný, novela „otevřít dveře“ drobným podnikatelům k institutu oddlužení, a odstraňuje tak neodůvodněný rozdíl, který doposud panuje mezi osobami podnikajícími a nepodnikajícími, co se týká jejich závazků nepocházejících z podnikání. Drobní podnikatelé by tak v jeho rámci mohli uspokojovat své pohledávky z příjmů dosahovaných podnikáním, samozřejmě při splnění výše uvedených podmínek. V opačném případě by nepochybně opět docházelo k neodůvodněnému přenášení podnikatelského rizika na věřitele.⁵³

⁵² Vládní návrh koncepční novely, s. 307 a s. 309.

⁵³ Tamtéž, s. 66.

3. Úpadek

V běžném životě velice často dochází k tomu, že dlužník nezvládne svoji majetkovou situaci a dostane do takového stavu, že již není schopen splácet své dluhy, které má vůči více osobám. Právě o takové situaci mluvíme jako o úpadku. Ve své podstatě se jedná „o krizovou, bezvýhodnou, majetkovou situaci dlužníka, který není schopen a ani oprávněn ji sám řešit – řešení úpadku je možné pouze soudní cestou v insolvenčním řízení.“⁵⁴

Vymezení úpadku má v insolvenčním právu klíčovou roli, a to vzhledem k tomu, že insolvenční řízení slouží jen a pouze k řešení úpadku, respektive k rozhodnutí o úpadku a způsobu jeho řešení. V žádném případě insolvenční řízení nemůže být použito jako prostředek k řešení sporů či exekucí, v takovém případě by docházelo k porušení práva na spravedlivý proces,⁵⁵ a to zejména vzhledem k deformaci procesních zásad, k níž v insolvenčním řízení dochází.⁵⁶

Mnohost věřitelů

V současné době rozlišujeme dvě formy úpadku, a to platební neschopnost a předlužení. Předpokladem obou forem je existence více, tzn. alespoň dvou, věřitelů, přičemž výše pohledávek není rozhodná. To ovšem neznamená, že by věřitelé museli podávat společný návrh na zahájení insolvenčního řízení. K podání insolvenčního návrhu je oprávněn kterýkoli věřitel se splatnou pohledávkou vůči dlužníkovi. Rozhodující je tedy právě pouze samotná mnohost věřitelů, která musí být v řízení insolvenčnímu soudu prokázána. Jediný existující věřitel se v insolvenčním řízení nemůže domáhat uspokojení svého dluhu, ať by byl jakkoli velký. Zůstává mu ovšem,

⁵⁴ DEUTSCH, Erich. *Definice úpadku není stálou konstantou*. Konkursní noviny [online]. 14. 3. 2012. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/definice-upadku-neni-stalou-konstantou>.

⁵⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. Vysokoškolské právníké učebnice, s. 629.

⁵⁶ V insolvenčním řízení dochází například k deformaci zásady ústnosti, veřejnosti a přímosti řízení (zejména tím, že věřitelé povětšinou vystupují před insolvenčním soudem prostřednictvím svého zástupce) či k deformaci zásady rovnosti účastníků (vzhledem k existenci privilegovaných skupin věřitelů). Poměrné uspokojení věřitelů, tedy uspokojení *pro rata*, jež je vedoucí zásadou insolvenčního řízení, která vychází z toho, že pokud věřitelé nemohou být uspokojeni v plném rozsahu, považuje se za spravedlivé, aby byli uspokojeni alespoň poměrně, potom představuje deformaci zásady *suum cuique tribuere* (každému, co jeho jest).

řekněme, standardní možnost vymáhat svoji pohledávku formou výkonu rozhodnutí nebo exekucí.⁵⁷

Podmínka plurality věřitelů je splněna i za předpokladu, že věřitelé jsou majiteli původně jediné pohledávky, k jejímuž rozdělení došlo postoupením pohledávky.⁵⁸ Zároveň však zákon v ustanovení § 143 odst. 2 InsZ předchází tzv. šikanózním návrhům věřitelů, a zabráňuje tak účelovému dělení či převádění pohledávek. Za dalšího věřitele se totiž nepovažuje ten, na něhož byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele nebo její část v době šesti měsíců před nebo po zahájení insolvenčního řízení.

Mnohost věřitelů není naplněna ani v případě jediné pohledávky vůči více solidárním věřitelům. Danou problematikou se zabýval Nejvyšší soud, který ve své judikatuře vyjádřil názor, že *„jde jen o jeden závazek s několika subjekty na straně věřitelů. Každý ze solidárních věřitelů má sice své samostatné právo k uplatnění pohledávky, leč dlužník je příslušné plnění povinen poskytnout toliko jednou. Podmínka „více“ věřitelů ve smyslu „více“ splatných závazků, tak naplněna není.“*⁵⁹

3.1 Platební neschopnost

Platební neschopnost je pro nepodnikající fyzické osoby jedinou formou úpadku, do které se mohou dostat. Lze ji označit jako obecnou formou úpadku, která může postihnout kteréhokoliv dlužníka. Aby se jednalo o platební neschopnost, je třeba naplnění tří zákonných kumulativních podmínek definovaných v ustanovení § 3 odst. 1 InsZ. První podmínkou je již výše zmíněná mnohost dlužníkových věřitelů, tedy existence alespoň dvou osob, které mají splatné závazky vůči dlužníkovi.

K naplnění druhé podmínky musí mít dlužník alespoň dva peněžité závazky, které jsou po lhůtě splatnosti po dobu delší než 30 dnů. Pro účely platební neschopnosti se berou v potaz pouze závazky peněžité. Tímto se zákonodárce vymezil proti nálezu Ústavního soudu, sp. zn. Pl ÚS 44/02⁶⁰, v němž ještě za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání Ústavní soud zastal názor, že se situace úpadku pojí jak s peněžitými, tak

⁵⁷ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 5.

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2012, sen. zn. 29 NSCR 52/2011.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2007, sp. zn. 29 Odo 1121/2004.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 24. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 44/02.

i nepeněžitými závazky. Časový faktor potom zajišťuje, aby z insolvenčního řízení byly vyloučeny pouze krátkodobé krizové stavy v majetkové situaci dlužníka, a zároveň aby k řešení situací, které nejsou pouze přechodného charakteru, docházelo co nejdříve tak, aby se zvýšila pravděpodobnost uspokojení věřitelů v co nejvyšší míře.⁶¹

Posledním znakem je neschopnost dlužníka plnit své závazky. Neschopnost se chápe jako objektivní stav, kdy dlužník skutečně nemá finanční prostředky ke splacení svých dluhů. Platební neschopnost tedy nezahrnuje případ, kdy dlužník odmítá dostát svým závazkům, ač by je vzhledem zejména ke své finanční situaci splnit mohl.⁶² Nejvyšší soud pro vyloučení pochybností též uvedl, že pokud dlužník „*není schopen využít pohledávky, které má za svými dlužníky k úhradě svých závazků, nepřihlíží se při úvaze o tom, zda dlužník je ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona v úpadku ve formě platební neschopnosti, k výši těchto pohledávek.*“⁶³

Definice platební neschopnosti je určitým způsobem modifikována ustanovením § 143 odst. 3 InsZ. To vylučuje zahájení insolvenčního řízení pokud dlužník svoji platební neschopnost nezavinil. Na dlužníkovi ovšem leží důkazní břemeno. Ten především musí osvědčit, že jeho platební neschopnost vznikla v důsledku protiprávního jednání třetí osoby. Půjde například o situaci, kdy se dlužník do této přechodné platební neschopnosti dostal z důvodu trestné činnosti jeho zaměstnanců, nebo v důsledku jednání osoby, která překročila rozsah svého zmocnění udělené jí dlužníkem.⁶⁴ Dlužník musí ovšem dále osvědčit i to, že je schopen svou platební neschopnost odvrátit v době do 3 měsíců po splatnosti jeho peněžitých závazků. Nejvyšší soud k stanovené tříměsíční lhůtě uvedl, že „*není zřejmé, jaký ekonomický smysl má přežívání ekonomického subjektu, jehož majetková sféra byla protiprávním konáním třetí osoby poškozena tak, že není ani po uplynutí přiměřené lhůty (zde vymezené v § 143 odst. 3 insolvenčního zákona dobou do 3 měsíců po splatnosti*

⁶¹ V případě, že by stanovená třicetidenní lhůta mohla být příliš krátká, insolvenční zákon stanovuje možnost použití institutu moratoria ve svém ustanovení § 115 a násl. V průběhu moratoria, které trvá nejdéle 3 měsíce (s možností prodloužení o 30 dní při splnění zákonných podmínek), nemůže být vydáno rozhodnutí o úpadku, a dlužníkovi je tak dána možnost k překonání krizového stavu mimo insolvenční řízení. Institut moratoria je však použitelný pouze pro dlužníky, kteří jsou podnikateli.

⁶² HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2013, xviii, Právní praxe, s. 7.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. prosince 2010, sen. zn. 29 NSCR 10/2009.

⁶⁴ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy, ve znění zákonů č. 69/2011 Sb. a č. 73/2011 Sb.* Praha: Leges, 2011. Glosátor, s. 231.

*peněžitých závazků) plnit své závazky po lhůtě splatnosti věřitelům, kteří tuto platební neschopnost nezpůsobili.*⁶⁵

3.1.1 Vyvratitelné domněnky

K usnadnění prokázání skutečnosti, že dlužník opravdu není objektivně schopen plnit své závazky, insolvenční zákon definuje ve svém ustanovení § 3 odst. 2 čtyři vyvratitelné domněnky. Toto ustanovení ve své podstatě ulehčuje postavení věřitele a v uvedených situacích mu odnímá důkazní břemeno a přenáší jej na dlužníka v případě, že oponuje věřitelskému návrhu. Tato skutečnost výslovně v zákoně stanovena není, ale můžeme ji dovodit z faktu, že dlužník je jedinou osobou, která může mít na vyvrácení domněnky zájem.

První domněnka se uplatní, pokud dlužník svým výslovným projevem zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků. Co se rozumí pod pojmem *podstatná část plateb*, zákonodárce nedefinoval, a tím nechal prostor pro uvážení soudů v každém jednotlivém případě. Můžeme však říci, že podstatnou část plateb lze chápat jako takový rozsah, který není nepodstatný vzhledem k hospodaření dlužníka, samozřejmě za předpokladu, že je prováděno s péčí řádného hospodáře.⁶⁶ Zastavení plateb však bude třeba osvědčit; ničím nepodložené tvrzení věřitele k uplatnění této domněnky tak nebude postačovat.⁶⁷

Mezi další vyvratitelné domněnky zákon řadí skutečnost, kdy dlužník má nesplněné peněžité závazky po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti. Praxe totiž ukázala, že značnou vypovídací hodnotu pro to, zda je dlužník objektivně schopen plnit své závazky, má právě doba, v níž je dlužník v prodlení.⁶⁸ Důležité je taktéž dodat, že *„v kontextu výše uvedené lhůty 30 dnů tvoří zmíněná lhůta 3 měsíců po splatnosti*

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2011, sen. zn. 29 NSCR 21/2010.

⁶⁶ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 7.

⁶⁷ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy, ve znění zákonů č. 69/2011 Sb. a č. 73/2011 Sb.* Praha: Leges, 2011. Glosátor, s. 32.

⁶⁸ Sněmovní tisk 1120/0: *Vládní návrh zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. In: 21. 9. 2005. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=1120>, s. 156.

*závazků podmínku, kdy teprve po jejím uplynutí se může věřitel úspěšně domáhat svým insolvenčním návrhem rozhodnutí soudu o úpadku.*⁶⁹

Třetí vyvratitelnou domněnku představuje situace, kdy insolvenčnímu návrhu předcházela marná pokus o uspokojení některé ze splatných dlužnických peněžitých pohledávek výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Věřiteli je tak usnadněna situace v insolvenčním řízení i v případě, kdy dojde k marnému pokusu o výkon rozhodnutí nebo exekuci vykonatelné pohledávky. Přitom nebude rozhodné, zda se jedná o pohledávku insolvenčního navrhovatele nebo jiného věřitele dlužníka.

Poslední domněnka se použije, pokud dlužník nesplnil soudem uloženou povinnost předložit seznamy uvedené v ustanovení § 104 odst. 1 InsZ, tedy seznam svého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků, seznam svých závazků s uvedením svých věřitelů a seznam svých zaměstnanců. Podle ustanovení § 128 odst. 3 InsZ může insolvenční soud rozhodnout, aby tyto seznamy dlužník předložil i v případě věřitelského návrhu. Tuto povinnost pak soud uloží vždy, má-li insolvenční navrhovatel vůči dlužníku vykonatelnou pohledávku. Tato domněnka by měla vést k zamezení situacím, kdy se dlužník vyhýbá předložení zmíněných seznamů s úmyslem zastřít svůj úpadek.⁷⁰

Aby dlužník vyvrátil domněnku své platební neschopnosti, musí v insolvenčním řízení „osvědčit nebo prokázat, že je schopen uhradit všechny splatné závazky těch věřitelů, jež má insolvenční soud pro účely rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu za osvědčené.“⁷¹ Nejvyšší soud pro vyloučení pochybností též uvedl, že pokud dlužník nevyvrátí „v průběhu insolvenčního řízení o insolvenčním návrhu věřitele některou z domněnek uvedených v § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, je tím ve smyslu § 3 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona osvědčena dlužníková neschopnost platit své splatné závazky, nikoli však existence „více věřitelů“ dlužníka (...) ani existence peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti.“⁷² Jinými slovy vyvratitelné domněnky přenáší povinnost tvrzení a důkazní povinnost na dlužníka, jen co se týká skutečnosti, že je schopen k úhradě svých závazků. Věřitel je

⁶⁹ ADAMÍK, Petr, Jana PILÁTOVÁ, Jaroslav RICHTER a Petr TARANDA. *Likvidace obchodních společností*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2010, Účetnictví (ANAG), s. 36.

⁷⁰ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii. Právní praxe, s. 8.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2012, sen. zn. 29 NSCR 38/2010.

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2010, sen. zn. 29 NSCR 17/2009.

tedy nadále povinen, pokud chce prokázat dlužníkovu platební neschopnost, prokázat zbývající dvě podmínky platební neschopnosti.

3.2 Předlužení

Druhou z forem úpadku představuje předlužení. Na rozdíl od platební neschopnosti je předlužení omezeno pouze na právnické osoby a na podnikající fyzické osoby. Svoji podstatou se tak vztahuje pouze na osoby povinné vést účetnictví nebo daňovou evidenci dle zákona o daních z příjmů. Nepodnikající fyzické osoby se tak nemohou dostat do úpadku z důvodu předlužení; vzhledem k zákonné definici, by to tak jako tak nemělo praktický význam.⁷³

Vedle mnohosti věřitelů je podmínkou předlužení situace, kdy souhrn dlužníkových splatných i nesplatných závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Jinými slovy se o předlužení jedná, když dlužníková aktiva převyšují pasiva, přičemž je nutné brát v úvahu i časový aspekt, neboť se k hodnotě dlužníkovu majetku přičítají hodnoty v dohledné době reálně očekávané (například smluvně sjednané). Přihlíží se tak k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat (ustanovení § 3 odst. 3 InsZ).

3.3 Hrozící úpadek

Současná právní úprava umožňuje v insolvenčním řízení řešit i úpadek hrozící. Insolvenční zákon zavádí institut hrozícího úpadku ve svém ustanovení § 3 odst. 4, podle něhož jde o hrozící úpadek tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude v budoucnu schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. K nepeněžitým závazkům se nepřihlíží. Jinak řečeno, dlužník musí prokázat, „že v budoucnu nastane dlužníková platební neschopnost ve smyslu § 3 odst. 1 insolvenčního zákona, přičemž k podmínce, aby dlužník i v tomto případě měl nejméně dva věřitele s pohledávkami, jež se v budoucnu stanou splatnými,

⁷³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Insolvenční zákon: poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha: Eurounion, 2006, s. 32.

se v takovém případě pojí i požadavek, aby se neschopnost v budoucnu plnit pohledávky věřitelů, týkala „podstatné části“ dlužnických peněžitých závazků.“⁷⁴

Dlužníkovi je tak dána možnost řešit prostřednictvím insolvenčního řízení i takovou situaci, kdy sice ještě nebyly naplněny všechny znaky úpadku, ale je objektivně předvídatelné, že takový stav v budoucnosti nastane. Výhodou tohoto institutu je pravděpodobnost rychlejšího a účinnějšího řízení, vedoucího k vyššímu uspokojení věřitelů.

Návrh na zahájení insolvenčního řízení z důvodu hrozícího úpadku může podat pouze dlužník. Dle mého názoru by ani nebylo vhodné tuto možnost věřitelům přiznat. Pouze dlužník si je vědom své finanční situace ve všech jejích aspektech. V opačném případě by mohlo docházet k zneužívání tohoto institutu věřiteli, přičemž by byla dlužníkovi odeprána možnost blížící se úpadek překonat mimo insolvenční řízení. V neposlední řadě by jistě vznikaly značné problémy při dokazování, zda se o hrozící úpadek skutečně jedná.

3.4 Zahájení insolvenčního řízení

Insolvenční řízení je zvláštní soudní řízení, které nemůžeme označit za sporné ani nesporné, jehož předmětem je uspořádání majetkových poměrů většího počtu subjektů.⁷⁵ Na rozdíl od zákona o konkursu a vyrovnání, insolvenční zákon nepřevzal dvojkolejnost úpadečného řízení, ale koncipuje jej jako řízení jednotné.⁷⁶ Toto jednotné řízení se ovšem rozpadá do dvou fází; předmětem první fáze je zjistit, zda se dlužník nachází v úpadku, respektive v hrozícím úpadku, a v případě, že se v (hrozícím) úpadku nachází, řízení postupuje do druhé fáze, jejímž cílem je rozhodnout o způsobu jeho řešení.

Insolvenční řízení lze zahájit pouze na návrh, a to jen na návrh dlužníka nebo věřitele, a jde-li o hrozící úpadek, návrh může podat pouze dlužník. Některým osobám insolvenční zákon dokonce ukládá povinnost podat insolvenční návrh v případě, že se v úpadku ocitnou (ustanovení § 98 InsZ). Pokud tuto povinnost nesplní, odpovídají věřitelům za škodu nebo jinou újmu, kterou tím způsobily. Tato povinnost

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soud ze dne 27. ledna 2010, sen. zn. 29 NSCR 1/2008.

⁷⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. Vysokoškolské právnické učebnice, s. 626.

⁷⁶ HOLEŠÍNSKÝ, Petr, Tomáš POLITZER a Michal STRNAD. *Nové insolvenční právo v České republice (1. část)*. Právní rádce. 2007, roč. 15, č. 11.

se však na fyzické nepodnikající osoby nevztahuje, respektive se vztahuje pouze na dlužníky, kteří jsou právníckými osobami nebo podnikajícími fyzickými osobami.

Insolvenční řízení se zahajuje dnem, kdy insolvenční návrh došel věcně příslušnému soudu⁷⁷, přičemž zahájení řízení musí insolvenční soud nejpozději do dvou hodin od doručení insolvenčního návrhu veřejně oznámit zveřejněním vyhlášky v insolvenčním rejstříku. Současně bude vyhláška v písemném vyhotovení zaslána dlužníkovi a navrhovateli, pokud je odlišný od dlužníka (ustanovení § 101 InsZ).

3.4.1 Protišikanózní novela

Zahájení insolvenčního řízení a následné zveřejnění vyhlášky v insolvenčním rejstříku má pouze informativní charakter a neznáčí, že se dlužník již nachází v úpadku. O úpadku musí rozhodnout až soud v následném insolvenčním řízení. Praxe však ukázala, že veřejnost již samotnou informací o zahájení insolvenčního řízení chápe negativně, respektive tak, že se dlužník nachází ve finančních problémech. Tato skutečnost vedla k podávání bezdůvodných insolvenčních návrhů, které mohly vést k likvidačním důsledkům i pro dlužníky, kteří by mohli své finanční problémy snadno překonat, či se ve finančních problémech vůbec nenacházeli. Motivem byl často konkurenční boj společností. Jedinou možností ochrany pro tyto dlužníky, která však přicházela v úvahu až *ex-post*, byla žaloba na náhradu škody a přiznání přiměřeného zadostiučinění za poškození dobrého jména.

Těmto nekalým praktikám se tak již předem snaží zabránit tzv. „protišikanózní novela“ insolvenčního zákona, tedy zákon č. 334/2012 Sb., který vstoupil v účinnost dne 1. listopadu 2012.⁷⁸ Jako prostředek ochrany dlužníků zavádí mimo jiné možnost soudu na návrh dlužníka uložit navrhovateli povinnost složit jistotu k zajištění náhrady škody, možnost soudu odmítnout věřitelský návrh pro zjevnou bezdůvodnost⁷⁹ a možnost soudu s rozhodnutím o odmítnutí návrhu spojit pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč. Pro posouzení úspěšnosti novely je však třeba delšího časového

⁷⁷ Věcně příslušné pro insolvenční řízení jsou podle ustanovení § 9 odst. 4 OSŘ krajské soudy.

⁷⁸ PALEČKOVÁ, Tereza. *Vláda schválila novelu zaměřenou proti šikanózním insolvenčním návrhům*. [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=320907>.

⁷⁹ Podle ustanovení § 128a odst. 2 InsZ je insolvenční návrh zjevně bezdůvodný zejména tehdy, jestliže insolvenční navrhovatel dokládá oprávnění jej podat pohledávkou, ke které se pro účely rozhodnutí o úpadku nepřihlíží, jde o insolvenční návrh podaný opětovně a insolvenční navrhovatel při jeho podání nedoloží, že splnil povinnosti uložené mu případně předchozím rozhodnutím o insolvenčním návrhu, nebo jeho podáním insolvenční navrhovatel zjevně sleduje zneužití svých práv na úkor dlužníka.

úseku; osobně věřím, že by tato opatření mohla počet šikanózních návrhů alespoň částečně omezit. Ondřej Richter se však domnívá, „že dokud budou vyhlášky o zahájení insolvenčních řízení zveřejňovány zásadně do 2 hodin od doručení insolvenčního návrhu (vyjma insolvenčních návrhů, ke kterým se nepřihlíží), bude otázka zneužití institutu insolvenčního řízení stále aktuální.“⁸⁰

3.4.2 Náležitosti insolvenčního návrhu

Insolvenční návrh musí být opatřen podpisem, jehož pravost je úředně ověřena⁸¹, nebo zaručeným elektronickým podpisem⁸², v opačném případě k němu insolvenční soud nepřihlíží. Další náležitosti insolvenčního návrhu jsou uvedeny v ustanovení § 103 InsZ. Mezi tyto náležitosti, bez ohledu na to, zda se jedná o věřitelský či dlužnický návrh, patří obecné náležitosti podání (stanovené ustanovením § 42 odst. 4 OSŘ⁸³), označení navrhovatele a dlužníka (popřípadě jejich zástupců), označení důkazů, kterých se insolvenční navrhovatel dovolává, a musí z něj být patrné, čeho se jím insolvenční navrhovatel domáhá.

Důležitou náležitostí každého insolvenčního návrhu je taktéž uvedení rozhodujících skutečností, které osvědčují úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka. Vrchní soud v Praze k této problematice uvedl, „že - *vzhledem k závažnosti dopadů, jež může i vadný insolvenční návrh vyvolat v poměrech dlužníka nebo třetích osob - je nutno v případě insolvenčního návrhu (...) trvat na zákonem předepsaném řádném*

⁸⁰ RICHTER, Ondřej. *K odmítnutí insolvenčního návrhu pro zjevnou bezdůvodnost*. Epravo.cz [online]. 14. 3. 2013. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-odmitnuti-insolvencniho-navrhu-pro-zjevnou-bezdudnost-89959.html>.

⁸¹ Úřední ověření podpisu neboli legalizaci, jejíž podstatou je úřední ověření skutečnosti, že žadatel listinu před ověřující osobou vlastnoručně podepsal nebo podpis na listině uznal za vlastní (ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování), mohou provést obecní úřady, újezdní úřady, držitelé poštovní licence a Hospodářská komora České republiky. Dále mohou legalizaci provést notáři, na základě ustanovení § 74 zákona č. 358/1992 Sb., notářského řádu. V omezeném rozsahu zabezpečují legalizaci podpisu při své činnosti i advokáti, a to podle ustanovení § 25a zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, avšak pouze u listin, které advokát sám s osobou, jejíž pravost podpisu ověřuje, sepsal.

⁸² Zaručeným elektronickým podpisem se v souladu s ustanovením § 2 písm. b) zákona 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, rozumí údaje v elektronické podobě, které jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené, a které slouží jako metoda k jednoznačnému ověření identity podepsané osoby ve vztahu k datové zprávě. Zaručený elektronický podpis je jednoznačně spojen s podepisující osobou, umožňuje identifikaci podepisující osoby ve vztahu k datové zprávě a byl vytvořen a připojen k datové zprávě pomocí prostředků, které podepisující osoba může udržet pod svou výhradní kontrolou. Certifikát pro elektronický podpis je možné získat prostřednictvím kvalifikovaného poskytovatele certifikačních služeb; v současné době jsou tři, a to První certifikační autorita, a. s., Česká pošta, s. p., a Eidentity a. s.

⁸³ Ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ stanovuje obecné náležitosti podání. Z každého podání musí být patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno.

*vyličení rozhodujících skutečností, které osvědčují úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka (§ 103 odst. 2 InsZ), mezi něž patří mimo jiné i konkrétní údaje o věřitelích, kteří mají za dlužníkem splatnou pohledávku. V insolvenčním návrhu musí být tvrzeny takové okolnosti, z nichž závěr o úpadku dlužníka nebo o hrozícím úpadku dlužníka logicky vzato vyplývá. Pouhé konstatování, že dlužník je v úpadku, nebo mu úpadek hrozí, případně, že dlužník je insolventní, nebo že je v platební neschopnosti, anebo že je předlužen, není ve smyslu ustanovení § 103 odst. 2 InsZ uvedením okolností, které úpadek osvědčují.*⁸⁴

Nejvyšší soud dále upřesnil, že součástí vyličení rozhodujících skutečností, které osvědčují úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka musí být nejen „*konkrétní údaje o dalších věřitelích dlužníka, nýbrž i konkrétní údaje o pohledávkách takových věřitelů, včetně konkrétních údajů o splatnosti těchto pohledávek, a to v míře, která v případě, že tato tvrzení budou shledána pravdivými, dovolí insolvenčnímu soudu uzavřít, že dlužník je v úpadku.*“⁸⁵

Dlužnický insolvenční návrh

Od osoby navrhovatele se odvíjí další obsahové náležitosti insolvenčního návrhu. Dlužník je povinen k insolvenčnímu návrhu připojit seznamy uvedené v ustanovení § 104 InsZ, tj. seznam svého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků, seznam svých závazků s uvedením svých věřitelů, který musí obsahovat i údaj o výši a splatnosti jednotlivých závazků v něm uvedených, dále seznam svých zaměstnanců, přičemž nemá-li dlužník zaměstnance, musí tuto skutečnost výslovně uvést, a který musí obsahovat též listiny dokládající úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka.

Dlužník, který chce svůj úpadek řešit oddlužením, musí k insolvenčnímu návrhu připojit též návrh na povolení oddlužení.⁸⁶ Musí mít však na paměti, že i v tomto případě povinnost předložení výše uvedených seznamů trvá, neboť „*tvrzení dlužníka o jeho majetku v insolvenčním návrhu spojeném s návrhem na povolení oddlužení nenahrazuje seznam majetku ve smyslu § 104 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona,*

⁸⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. února 2011, sp. zn. MSPH 76 INS 16006/2010 3 VSPH 84/2011-A-12.

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sen. zn. 29 NSCR 14/2011.

⁸⁶ K návrhu na povolení oddlužení a jeho náležitostem blíže v kapitole 5.3 Návrh na povolení oddlužení.

*opatřený prohlášením ve smyslu § 104 odst. 4 insolvenčního zákona, byť by takový seznam majetku měl jen podobu sdělení, že dlužník žádný majetek nemá.*⁸⁷

Věřitelský insolvenční návrh

Věřitel naproti tomu musí uvést skutečnosti, ze kterých vyplývá, že je oprávněn návrh podat. V této souvislosti je povinen tvrdit i dokázat, že má vůči dlužníkovi splatnou pohledávku. To především znamená připojit k návrhu listiny, z nichž lze tuto skutečnost spolehlivě určit; dále je věřitel povinen k návrhu současně připojit přihlášku této pohledávky.

Předtím, než věřitel insolvenční návrh podá, by však měl pečlivě zvážit, zda důkazy, které v návrhu označí a které k němu připojí, dostatečně dokládají jím tvrzenou pohledávku vůči dlužníku. Pokud totiž v insolvenčním řízení vyjde najevo, že sporné skutečnosti týkající se pohledávky, kterou je insolvenční navrhovatel povinen doložit, nebude možné osvědčit pouze přiloženými listinami, a že provedením věcně opodstatněných důkazů (výslechem účastníků, výslechem svědků, znaleckými posudky, ohledáním apod.) by insolvenční soud nahrazoval sporné řízení o takové pohledávce, je toto důvodem k zamítnutí insolvenčního návrhu věřitele.⁸⁸ Zamítnutí bude hrozit zejména za situace, kdy by sám věřitel jako důkaz navrhoval výsledky svědků či účastníků, vypracování znaleckých posudků a podobně; typicky se bude jednat o pohledávky na náhradu škody.⁸⁹ Naopak pohledávku přiznanou pravomocným rozhodčím nálezem, respektive pravomocným soudním rozhodnutím, nelze označit za spornou.⁹⁰

I u věřitelského návrhu potom bude nutné trvat na vylíčení rozhodujících skutečností osvědčující úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka. Nová právní úprava totiž vychází z toho, „že věřitelé, kteří mají jen mlhavou či nekonkrétní představu o tom, že dlužník je v úpadku (a proto nejsou schopni uvést v insolvenčním návrhu konkrétní okolnosti, které osvědčují jeho úpadek co do pohledávek dalších věřitelů po lhůtě

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 13/2009.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sen. zn. 29 NSCR 30/2009.

⁸⁹ VODIČKA, Karel. *Věřitelský insolvenční návrh*. Bulletin advokacie [online]. 25. 12. 2012. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/veritelsky-insolvenčni-navrh#ftn2>.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2011, sen. zn. 29 NSCR 29/2009.

splatnosti), jsou těmi osobami, které insolvenční návrh podávat nemají.“⁹¹ K námitce, že takový požadavek je pro věřitele obtížně splnitelný, Nejvyšší soud dále poukázal na to, že zahájení insolvenčního řízení je tak závažným zásahem do postavení dlužníka, že je rozumné očekávat, že insolvenční navrhovatel bude při jeho podání postupovat s náležitou pečlivostí. „Jde-li o osobu natolik nedbalou, že není způsobilá podat projednatelný insolvenční návrh, je plně opodstatněné na danou situaci neprodleně reagovat odmítnutím takového návrhu tak, aby újma způsobená podáním vadného návrhu byla co nejmenší.“⁹²

Nejvyšší soud k problematice věřitelského insolvenčního návrhu ve svém dalším usnesení také vyslovil názor, že „věřitel, jenž svou pohledávku vůči dlužníku může vzhledem k majetkovým poměrům dlužníka bez obtíží vydobýt výkonem rozhodnutí (exekucí), nemůže uspět s insolvenčním návrhem.“ A to s odkazem na to, že insolvenční řízení, jak již bylo řečeno, není dalším řízením určeným primárně k prosazení individuálního nároku věřitele nebo věřitelů dlužníka, nýbrž slouží k řešení úpadku dlužníka tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozcím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.⁹³ Takový věřitelský návrh by byl insolvenčním soudem odmítnut.

3.4.3 Záloha na náklady insolvenčního řízení

Insolvenční soud může v souladu s ustanovením § 108 InsZ před rozhodnutím o insolvenčním návrhu uložit insolvenčnímu navrhovateli, aby ve stanovené lhůtě zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, je-li to nutné ke krytí nákladů řízení a prostředky k tomu nelze zajistit jinak. „Účelem zálohy na náklady insolvenčního řízení je zejména umožnit výkon činnosti insolvenčního správce bezprostředně

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sen. zn. 29 NSCR 14/2011. K uvedenému Nejvyšší soud dále zmínil, že „takový požadavek nesplňuje insolvenční návrh, v němž jsou sice konkrétně označeni další věřitelé dlužníka, avšak konkrétní údaje o pohledávkách takových věřitelů a o jejich splatnosti jsou nahrazovány obecným tvrzením, že dlužník má peněžité závazky, které jsou po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, respektive neplní své peněžité závazky po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti.“

⁹² Tamtéž.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2012, sen. zn. 29 NSCR 38/2010.

*po rozhodnutí o úpadku a tím překlenout prvotní nedostatek peněžních prostředků na krytí nákladů insolvenčního řízení.*⁹⁴

Zálohu může insolvenční soud stanovit až do výše 50 000 Kč, přičemž by tato výše měla odpovídat předpokládaným nákladům, které insolvenčnímu správci v řízení vzniknou. Jak uvedl Vrchní soud v Praze, „*pro posouzení, zda je namístě zaplacení zálohy po navrhovateli požadovat a v jaké výši, je tudíž nutné vzít v úvahu skutkové a právní okolnosti dané věci, jež jsou podstatné především pro úsudek o tom, jaký způsob řešení dlužníkovy úpadku či hrozícího úpadku lze očekávat, jaké náklady, kterýchž krytí záloha slouží, si tento způsob pravděpodobně vyžádá, a zda či do jaké míry lze předpokládat uspokojení těchto nákladů z majetkové podstaty.*“⁹⁵ Proti usnesení o stanovení výše zálohy se může navrhovatel odvolat a domáhat se jejího snížení či jejího neuložení.⁹⁶ Navrhovatel však nemůže navrhnout své osvobození od placení zálohy předsedovi senátu ve smyslu ustanovení § 138 OSŘ, jelikož „*záloha na náklady insolvenčního řízení není soudním poplatkem; nepřichází tudíž do úvahy přiznat osvobození od placení zálohy na náklady insolvenčního řízení.*“⁹⁷

Nebude-li záloha na náklady insolvenčního řízení ve stanovené lhůtě zaplácena, může insolvenční soud před rozhodnutím o insolvenčním návrhu insolvenční řízení zastavit, a neučiní-li tak, může přikročit k jejímu vymáhání; o tom musí insolvenčního navrhovatele poučit. Proti usnesení o zastavení řízení se insolvenční navrhovatel může též odvolat, odvolací námitka však již nemůže spočívat v tom, že navrhovatel není schopen zaplatit zálohu na náklady insolvenčního řízení. Taková námitka je zcela bez právního významu. Rozhodující pro posouzení věcné správnosti napadeného rozhodnutí je totiž pouze skutečnost, zda záloha na náklady insolvenčního řízení byla

⁹⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. června 2012, sp. zn. KSBR 32 INS 5771/2012 3 VSOL 396/2012-A-15.

⁹⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. června 2012, sp. zn. MSPH 88 INS 12588/2012 1 VSPH 820/2012-A-10.

⁹⁶ V souladu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2013, sen. zn. 29 NSČR 85/2012, „*usnesení, jímž insolvenční soud rozhoduje dle § 108 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona o uložení povinnosti zaplatit zálohu na náklady insolvenčního řízení, však není, stejně jako usnesení podle § 108 odst. 3 insolvenčního zákona o zastavení insolvenčního řízení pro nezaplacení zálohy, (...) usnesením „ve věci samé“ a dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud takové usnesení potvrdil nebo změnil, připustit nelze.*“

⁹⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. června 2012, sp. zn. KSBR 32 INS 5771/2012 3 VSOL 396/2012-A-15.

či nebyla zaplacená (přes řádné poučení soudem prvního stupně o následcích jejího nezaplacení).⁹⁸

Zálohu ovšem insolvenční soud může po navrhovateli požadovat až v okamžiku, kdy má insolvenční návrh všechny zákonem předepsané náležitosti, tedy v okamžiku, kdy již nemůže být insolvenčním soudem odmítnut a insolvenční soud se jím bude zabývat. Podle Vrchního soudu v Praze je totiž „*pojmově vyloučeno činit další opatření vůči navrhovateli, jestliže insolvenční návrh je buď vadný ve smyslu § 128 odst. 1 IZ, anebo k němu nejsou připojeny předepsané přílohy ve smyslu druhého odstavce téhož ustanovení a soud současně přistoupí k odstraňování takových vad, popř. vyzve navrhovatele k doplnění insolvenčního návrhu.*“⁹⁹

Insolvenční soud může uložením zálohy na náklady insolvenčního řízení před navrhovatele předložit překážku, která pro něj není vždy snadno překonatelná. Zejména pro dlužníky, kteří již tak mají závazky v takové výši, že je nejsou schopni plnit, nebude účelné, aby se kvůli záloze ještě více zadlužovali. Soudy navíc k dlužníkům nepřistupují všude stejně, jak uvádí předseda správní rady Poradny při finanční tísni¹⁰⁰ Karel Suchý; „*Třeba mimopražské soudy jsou vstřícnější, požadují zpravidla zálohu do výše 10 tisíc korun. Naproti tomu v Praze často soudy od dlužníků vyžadují, aby složili zálohu ve výši 20 až 30 tisíc korun a v několika případech stanovil soud i 50 tisíc korun.*“¹⁰¹ Suchý tak doporučuje, aby dlužník k insolvenčnímu návrhu připojil též prohlášení, jak vysokou zálohu je schopen uhradit, aby to soud mohl vzít již předem v potaz. Ani tady však není jisté, jak insolvenční soud rozhodne.

Toto nelehké postavení dlužníků - spotřebitelů reflektuje návrh koncepční novely, který stanovuje, že povinnost zaplatit zálohu insolvenční soud napříště neuloží dlužníku, o jehož insolvenčním návrhu může rozhodnout bez zbytečného odkladu tak, že vydá rozhodnutí o úpadku, s nímž spojí rozhodnutí o povolení oddlužení.

⁹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. června 2012, sp. zn. KSOS 22 INS 10540/2011 1VSOL 356/2012-A-22.

⁹⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. července 2008, sp. zn. KSUL 44 INS 1893/2008 1 VSPH 96/2008-A 1 VSPH 110/2008-A.

¹⁰⁰ Poradna při finanční tísni je nezisková nestátní obecně prospěšná společnost, která poskytuje bezplatné poradenství spotřebitelům, kteří se vyskytli ve finanční tísni. Zdroj: webové stránky Poradny při finanční tísni, dostupné z: <http://www.financnitisen.cz>.

¹⁰¹ SOVOVÁ, Eva a Karel SUCHÝ. *Osobní bankrot není pro dlužníky s malými příjmy*. Peníze.cz [online]. 26. 05. 2008. Dostupné z: <http://www.penize.cz/osobni-bankrot/42761-osobni-bankrot-neni-pro-dluzniky-s-malymi-prijmy>.

„Potřeba uložení zálohy v těchto případech totiž vyvstane zejména v situacích, kdy s ohledem na výši dlužnických závazků, hodnotu jeho majetku a výši příjmů by v případě rozhodnutí o dlužnické úpadku byl návrh na povolení oddlužení zamítnut podle ustanovení § 395 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona. U fyzických osob slouží tento institut jako pozitivní překážka umožňující dlužníku naposledy zvážit svou situaci a vyhodnotit, zda je pro něj výhodné řešit svůj úpadek konkursem, tedy zpeněžením všeho majetku (včetně bytu, domu apod.).“¹⁰² Navrhovaná novela dále upřesňuje, že důvodem, pro který by bylo možné upustit od požadavku na uhrazení zálohy v rozsahu nezbytném pro chod insolvenčního řízení v jeho počáteční fázi, není skutečnost, že dlužník nemá žádný majetek.¹⁰³

3.4.4 Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení

Se zahájením insolvenčního řízení jsou spojeny účinky, které trvají od okamžiku zveřejnění vyhlášky soudu o zahájení insolvenčního řízení až do právní moci rozhodnutí, kterým bude insolvenční řízení ukončeno, respektive v případě řešení úpadku formou reorganizace, schválen reorganizační plán. Tyto účinky jsou demonstrativně vypočteny v ustanovení § 109 odst. 1 InsZ, ostatní je nutno dohledat v textu insolvenčního zákona.

Účinky nastávají tedy ještě dříve, než je o úpadku dlužníka rozhodnuto. Jejich smyslem je zajistit takový právní režim, aby bylo zajištěno co nejefektivnější uspokojení věřitelů a zároveň i ochrana dlužníka před nekoordinovaným postupem věřitelů s vykonatelnými pohledávkami.¹⁰⁴ Patří mezi ně nemožnost uplatnění pohledávek a jiných práv žalobou, pokud je lze uplatnit přihláškou, a dále nemožnost provedení výkonu rozhodnutí či exekuce, které by postihovaly majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty. Věřitelé tedy mohou i po zahájení insolvenčního řízení pokračovat v probíhajících soudních sporech, které vedou proti dlužníku, nikoli však zahajovat spory nové. Zahájení insolvenčního řízení totiž není překážkou probíhajícího soudního řízení. V průběhu insolvenčního řízení je taktéž možné vydat rozsudek, který následně nabude právní moci, a na jehož základě lze

¹⁰² Vládní návrh koncepční novely, s. 68.

¹⁰³ Tamtéž, s. 250.

¹⁰⁴ HOLEŠÍNSKÝ, Petr, Tomáš POLITZER a Michal STRNAD. *Nové insolvenční právo v České republice (1. část)*. Právní rádce. 2007, roč. 15, č. 11.

i nařídít nebo zahájit výkon rozhodnutí či exekuci. Výkon rozhodnutí či exekuci však nelze provést. K úkonům a rozhodnutím, které tomu odporují, se nepřihlíží.

Dalším účinkem zahájení insolvenčního řízení je, že právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty, lze uplatnit a nově nabýt jen za podmínek stanovených insolvenčním zákonem, to platí i pro zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které bylo navrženo po zahájení insolvenčního řízení.

Důležitým účinkem je taktéž povinnost dlužníka zdržet se nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by to znamenalo podstatné změny tohoto majetku. Insolvenčnímu soudu je však dána možnost tento účinek modifikovat, a nastane tak pouze tehdy, nerozhodne-li jinak (ustanovení § 111 InsZ). Toto omezení se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy¹⁰⁵, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Podle návrhu koncepční novely by se toto omezení nemělo též vztahovat na uspokojování splatných pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim postavených na roveň.¹⁰⁶

Jestliže je nutné zabránit v době do vydání rozhodnutí o úpadku změnám v rozsahu majetkové podstaty v neprospěch věřitelů, může insolvenční soud v souladu s ustanovením § 113 InsZ nařídít i bez návrhu předběžné opatření¹⁰⁷, kterým dlužníkovi uloží, aby nenakládal s určitými věcmi nebo právy náležícími do jeho majetkové podstaty, nebo rozhodne, že dlužník může nakládat s majetkovou podstatou nebo její částí pouze se souhlasem předběžného správce. Takto soud rozhodne zejména tehdy, pokud dlužník uvedená omezení nerespektuje nebo je-li důvodná obava, že je nebude respektovat v budoucnu.¹⁰⁸ Insolvenční soud může též nařídít, aby osoby, které mají

¹⁰⁵ Například ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ Vládní návrh koncepční novely, s. 256.

¹⁰⁷ Předběžná opatření, která lze zahájit i na návrh a podmínky jejich použití vyjmenovává ustanovení § 82 InsZ, patří mezi ně možnost soudu ustanovit předběžného správce, omezit vyjmenované účinky zahájení insolvenčního řízení, uložit insolvenčnímu návrhovateli povinnost složit jistotu nebo udělit souhlas se započtením ve vyjmenovaných případech.

¹⁰⁸ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 145.

závazky vůči dlužníkovi, napříště plnění neposkytovaly dlužníkovi, ale předběžnému správci. Současně ustanoví předběžného správce, pokud tak neučinil dříve.¹⁰⁹

Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné. Neúčinností právního úkonu ovšem není dotčena jeho platnost; to znamená, že úkon zůstává v platnosti, ale jeho účinky jsou vůči třetím osobám určitým způsobem modifikovány. Hlavním následkem neúčinného právního úkonu v insolvenčním řízení je, že dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty a osoby, které měly prospěch z dlužníkovu neúčinného úkonu, musí toto plnění do majetkové podstaty vydat (ustanovení § 236 odst. 1 InsZ). Neúčinnost právního úkonu nastává právní mocí rozhodnutí soudu, které vyhovuje odpůřčí žalobě podané proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty. Odpůřčí žalobu je v insolvenčním řízení oprávněn podat pouze insolvenční správce (ten je povinen tuto žalobu podat vždy, rozhodne-li o tom věřitelský výbor), a to ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůřčí nárok zanikne (ustanovení § 239 InsZ).¹¹⁰

3.5 Rozhodnutí o úpadku nebo hrozícím úpadku

Je-li osvědčením nebo dokazováním zjištěno, že dlužník je v úpadku nebo že mu úpadek hrozí, insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku (ustanovení § 136 odst. 1 InsZ). Skutečnosti rozhodné pro vydání rozhodnutí o úpadku musí být

¹⁰⁹ Podle ustanovení § 112 InsZ může insolvenční soud předběžného správce ustanovit i tehdy, jestliže vyhlásil moratorium nebo odůvodňuje-li to rozsah majetkové podstaty, který je vhodné i předběžně zjistit a zajistit, anebo jsou-li zde jiné, stejně závažné důvody. Povinností předběžného správce je provést opatření ke zjištění dlužníkovu majetku a k jeho zajištění, jakož i k přezkoumání dlužníkovu účetnictví nebo evidence vedené podle zvláštního právního předpisu.

¹¹⁰ Odpůřčí žaloba umožňuje odporovat též právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění. Tím se rozumí takový právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění (ustanovení § 240 InsZ).

Dále lze odporovat zvýhodňujícímu právnímu úkonu. Tím se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (ustanovení § 241 InsZ).

Výše uvedeným právním úkonům lze odporovat, jen pokud je dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo se jedná právní úkony, které vedly k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že tyto právní úkony učiněné ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, jsou úkony, které dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

Odporovat lze rovněž právnímu úkonu, kterým dlužník úmyslně zkrátil uspokojení věřitele, byl-li tento úmysl druhé straně znám nebo jí se zřetelem ke všem okolnostem musel být znám. Má se za to, že u úmyslně zkracujícího právního úkonu učiněného ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, byl dlužníkův úmysl této osobě znám (ustanovení § 242 InsZ).

v rámci insolvenčního řízení osvědčeny. To znamená, že musí být zjištěny s dostatečnou mírou pravděpodobnosti, přičemž nemusí být provedeny předepsanými procesními postupy pro důkazní prostředky.¹¹¹ Z hlediska toho, jaké skutečnosti a jakým způsobem musí být osvědčeny, insolvenční zákon rozlišuje mezi dlužnickým a věřitelským insolvenčním návrhem.

U insolvenčního návrhu dlužníka postačí, jsou-li rozhodné skutečnosti osvědčeny údaji insolvenčního návrhu a jeho přílohami (ustanovení § 132 odst. 1 InsZ), ve většině případů tak nebude nařízeno jednání. U věřitelského návrhu naopak bude jednání zpravidla nařízeno; závisí-li rozhodnutí na zjištění sporných skutečností o tom, zda je dlužník v úpadku, bude jednání nařízeno vždy. Dlužník má potom právo se vždy k insolvenčnímu návrhu před vydáním rozhodnutí o úpadku vyjádřit.

Ustanovením § 86 InsZ je dána soudu možnost provádět dokazování nad rámec důkazů navržených účastníky. Soud má totiž povinnost provést i jiné důkazy, než které byly účastníky navrženy, pokud je to třeba k osvědčení dlužnickova úpadku nebo hrozícího úpadku. Není tedy povinností soudu další důkazy provádět vždy, ale zejména v případech zjištěných nejasností. V takové situaci soud vždy nařizuje jednání. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že *„povinnost insolvenčního soudu provést (jde-li o insolvenční návrh věřitele) i jiné (než účastníky navržené) důkazy potřebné k osvědčení dlužnickova úpadku (...), se samozřejmě pojí jen se situací, kdy potřeba provedení takových důkazů vyšla v insolvenčním řízení najevo (tímto ustanovením se nicméně nenahrazuje povinnost tvrzení, daná procesní aktivitou účastníků insolvenčního řízení, když není povinností insolvenčního soudu pátrat po skutečnostech, které mají /mohou/ být dokazovány). (...) Okolnost, zda insolvenční návrh, jímž jediné lze zahájit insolvenční řízení, má co do obsahových náležitostí, jež mu předepisuje insolvenční zákon, nedostatky, které brání jeho projednání, nemá žádnou souvislost s vyšetřovací zásadou, která se prosazuje v mezích povinnosti tvrzení (...) a povinnosti důkazní.“*¹¹² Jinými slovy, povinnost soudu k provedení jiných než navržených důkazů, nastává až v průběhu insolvenčního řízení. Povinností soudu tak není, aby svojí činností nahrazoval náležitosti insolvenčního návrhu, který je navrhovatel povinen podat se všemi zákonnými náležitostmi a přílohami.

¹¹¹ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii. Právní praxe., s. 83.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sen. zn. 29 NSCR 14/2011.

Co se obsahových náležitostí rozhodnutí o úpadku týče, jsou uvedeny v ustanovení § 136 odst. 2 InsZ, patří mezi ně zejména výrok o tom, že se zjišťuje úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek, ustanovení insolvenčního správce, výzva věřitelům k přihlášení pohledávek, výzva, aby osoby, které mají závazky vůči dlužníkovi, napříště plnění neposkytovaly dlužníkovi, ale insolvenčnímu správci a další. Odvolání je přípustné pouze proti rozhodnutí o úpadku vydaném na základě věřitelského insolvenčního návrhu, přičemž se může odvolat pouze dlužník.

S rozhodnutím o úpadku jsou též spojeny některé další účinky stanovené v ustanovení § 140 InsZ, které nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí v insolvenčním rejstříku. Patří mezi ně například to, že po rozhodnutí o úpadku trvají nadále účinky spojené s předběžným opatřením nařízeným insolvenčním soudem; insolvenční soud však může i bez návrhu změnit své rozhodnutí o předběžném opatření. V rozsahu, ve kterém není dlužník oprávněn nakládat s majetkovou podstatou, pak přechází toto právo rozhodnutím o úpadku na insolvenčního správce. Dalším účinkem je nemožnost započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele v zákonných případech (ustanovení § 140 odst. 2 a 3 InsZ).

4. Způsoby řešení úpadku

V případě, že je úpadek dlužníka osvědčen a je o něm insolvenčním soudem rozhodnuto, musí být zvolen jeden ze způsobů řešení úpadku. Tyto způsoby jsou vyjmenovány v ustanovení § 4 odst. 1 InsZ a rozlišují se na likvidační a sanační. Jejich cílem je shodně uspořádání majetkových poměrů dlužníka a poměrné a pokud možno maximální uspokojení věřitelů, způsob jakým tohoto cíle dosáhnou je však odlišný.

Likvidační způsoby vedou k vyřazení dlužníka z ekonomických aktivit, což spočívá v tom, že možnost dispozice s jejich majetkem je omezena na minimum.¹¹³ Mezi likvidační způsoby patří konkurs jakožto obecný způsob řešení úpadku, který nastupuje v případě selhání nebo nemožnosti použití ostatních forem. Jeho podstatou je poměrné uspokojení pohledávek z výnosu zpeněžení majetkové podstaty. Dalšími likvidačními způsoby jsou nepatrný konkurs jako zvláštní forma konkursu, jež je určena pro nepodnikatele a malé podnikatele, a nakonec úpadek finančních institucí.

Naproti tomu sanační způsoby řešení úpadku umožňují dlužníku splácení dluhů při zachování jeho ekonomických aktivit a nabízí mu možnost k překonání krizové situace. Motivem však není jen úsilí o ozdravení dlužníka a jeho znovu zapojení do ekonomického života, nýbrž i zájem věřitelů, přičemž se mimo jiné vychází z praxe, že při ukončení ekonomických aktivit dlužníka, zejména jeho podniku, vzrostou přednostní pohledávky natolik, že k rozdělení mezi ostatní věřitele zbude jen minimum.¹¹⁴ Mezi sanační způsoby řadíme reorganizaci, jež se týká pouze podnikatelů a jejíž podstatou je postupné splácení dlužnických závazků při zachování provozu podniku. Podnik je potom podroben řadě sanačních opatření v souladu s reorganizačním plánem. Druhým sanačním způsobem řešení úpadku je oddlužení, v jehož rámci mohou řešit svůj úpadek pouze nepodnikatelé (jak fyzické tak právnické osoby), a to formou plnění splátkového kalendáře, v jehož průběhu dochází k poměrnému uspokojení pohledávek věřitelů z příjmu dlužníka v průběhu pěti let, nebo zpeněžením majetkové podstaty, v jehož rámci dochází k převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů.

¹¹³ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. Vysokoškolské právnické učebnice, s. 634.

¹¹⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, *Ekonomie* (Key Publishing), s. 24.

5. Oddlužení

5.1 Cesta oddlužení do českého právního řádu

Jak již bylo řečeno, oddlužení jakožto nový institut do českého právního řádu zakotvil insolvenční zákon. Dosavadní úprava v zákoně o konkursu a vyrovnání byla pro spotřebitelské úpadky nevhodná. Nepodnikatelé prakticky mohli řešit svůj úpadek pouze prostřednictvím konkursního řízení, které má negativní důsledky pro další život dlužníka. Zákon o konkursu a vyrovnání sice jako sanační způsob řešení úpadku zakotvil vyrovnání, které umožňovalo dlužníku širší možnost dispozice s řízením než konkurs a které bylo jakýmsi předchůdcem oddlužení, v praxi však vyrovnání nebylo téměř používané vzhledem k tomu, že podmínky vyrovnání byly velmi tvrdé a v některých případech prakticky nesplnitelné.¹¹⁵

Návrh na vyrovnání mohl podat kterýkoli dlužník, u něhož byly splněny podmínky pro prohlášení konkursu. Vyrovnání spočívalo v nabídce dlužníka, že se vyrovná se svými věřiteli do takové výše, kterou mohl uvolnit (věřitelé, tak museli s návrhem plněním souhlasit), následně zbytek jeho závazků při úspěšném ukončení zanikl. Jako způsob vyrovnání zákon přitom demonstrativně uváděl možnost nabídnout vyrovnání formou nové emise akcií nebo jiných cenných papírů emitovaných dlužníkem nebo i nepeněžní formou, například vydáním části aktiv, jež bezprostředně nesouvisejí s vlastní podnikatelskou činností dlužníka. Z toho lze vyvozovat, že vyrovnání prakticky cílilo jen na podnikatele; ani oni však nebyli schopni ve většině případů podmínkám vyrovnání dostát, což bylo způsobeno zejména přísně nastavenými pravidly pro dlužníka, ale také nutností přesvědčit věřitele o výhodnosti takového řešení.

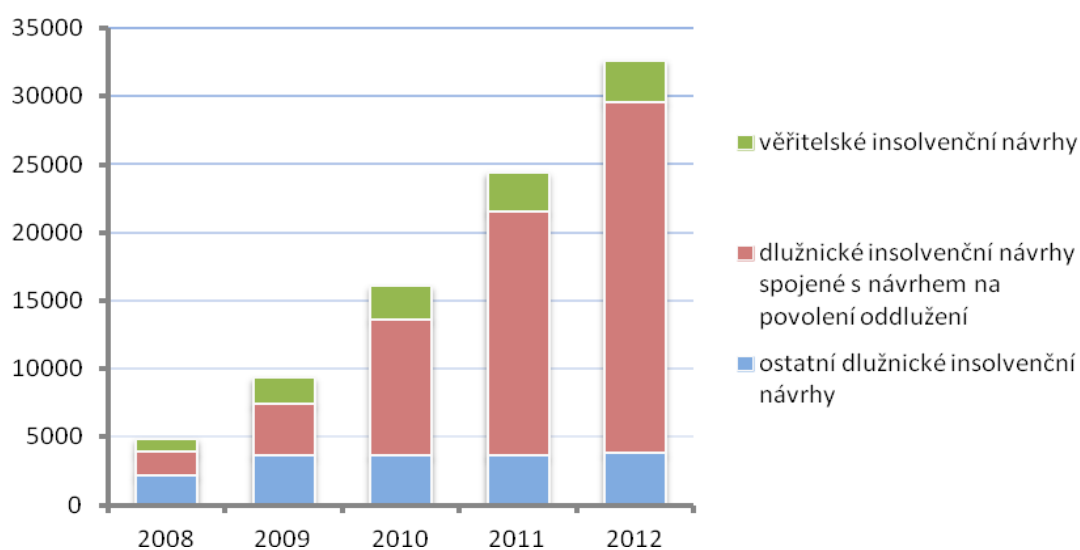
Jedním z důvodů toho, že předchozí úprava dostatečně nereflektovala potřeby nepodnikajících fyzických osob, bylo, že úpadek nepodnikatelů se „*dříve vyskytoval jen sporadicky a postihoval vlastně jen hazardéry a rozmařilce, kteří nebyli schopni plnit své splatné dluhy.*“¹¹⁶ V souvislosti s rozvojem úvěrových obchodů se situace mění, spotřebitelé hojně využívají snadno dostupných peněz, aniž si vždy uvědomí možná

¹¹⁵ TOMAŠTÍK, Petr. *Vyrovnání – popelka v českém právním řádu*. Bulletin advokacie. 2001, č. 1, s. 66-67.

¹¹⁶ ZOULÍK, František. *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum. 30. 4. 2009, 2009/4. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni>.

rizika. O tom, že oddlužení bylo potřebným institutem a do právního řádu bylo zavedeno právě včas, svědčí i množství podaných insolvenčních návrhů v posledních letech. Dlužnické insolvenční návrhy spojené s návrhem na povolení oddlužení tvoří naprostou většinu všech insolvenčních návrhů a jejich množství má i nevídanou stoupající tendenci; od roku 2008 jejich počet vzrostl více než patnáctkrát. Pro lepší ilustraci přikládám graf četnosti insolvenčních návrhů v posledních pěti letech.

Graf č. 2: Vývoj četnosti insolvenčních návrhů¹¹⁷

5.2 Podstata oddlužení

Oddlužení svojí podstatou vychází ze specifík nepodnikajících osob, pro něž je tento způsob řešení úpadku určen. Při oddlužení princip maximálního uspokojení věřitelů ustupuje do pozadí a objevuje se tu nový cíl; cíl, který se snaží vyloučit nepříznivý vliv na dlužníkův život, tedy snaha, aby se dlužník osvobodil od svých závazků a mohl se znovu zapojit do ekonomického života¹¹⁸.

Možnost oddlužení bezesporu i motivuje dlužníka k tomu, aby se pokusil dostat alespoň části svých závazků, za což bude při splnění všech podmínek osvobozen od zbylých dluhů; tím se mu nabízí nový začátek. Zde je dle mého názoru patrný zejména sociální rozměr, jehož snahou je eliminovat doživotně zadlužené dlužníky,

¹¹⁷ Jako podklad pro vypracování sloužily statistické údaje expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.

¹¹⁸ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii. Právní praxe, s. 213.

kteří se budou po zbytek života vyhýbat tomu něco vlastnit, aby jim jejich majetek nebyl následně odebrán k uhrazení jejich závazků. Tímto přístupem nejenže do sociálního systému ničím nepřispějí, ale naopak z něj budou pouze čerpat, což je pro stát bezesporu nepříznivé.

Oddlužení není výhodnou variantou jen pro dlužníky, jak by se mohlo zdát, nýbrž i pro věřitele může mít pozitivní dopad. Vzhledem k tomu, že majetková podstata nepodnikajících osob bývá velmi malá, často se z jejího zpeněžení neuspokojí nezajištění věřitelé a nezřídka kdy dochází i ke zrušení konkursu pro nedostačující majetek dlužníka. Pravidelný příjem dlužníka naopak dává věřitelům možnost uspokojení jejich pohledávek, kterého by v konkursním řízení nemuseli dosáhnout. Že oddlužení je v konečném důsledku prospěšné i pro věřitele potvrzují i zahraniční zkušenosti, „*pro věřitele je zpravidla výhodnější obdržet v kratším časovém rámci část pohledávky, než v dlouhodobé perspektivě (mnohdy s vysokými náklady na realizaci) vymoci pohledávku celou. Věřitelé - podnikatelé spoléhají též na budoucí spotřebu takového dlužníka (na obnovení jeho koupěschopnosti).*“¹¹⁹ Důkazem výhodnosti oddlužení pro věřitele může být míra uspokojení věřitelů, která ze 17, 8 centů na dolar z roku 2006 vzrostla v roce 2012 na 56 centů na dolar, což posunulo Českou republiku na 33. místo v míře uspokojování věřitelů.¹²⁰

5.3 Návrh na povolení oddlužení

Právo na podání návrhu na povolení oddlužení je přiznáno pouze dlužníkovi, neboť právě dlužníku v průběhu oddlužení vyvstává celá řada povinností, které musí být ochoten splnit, aby byl proces oddlužení úspěšný. Lhůta pro podání tohoto návrhu se různí podle toho, zda insolvenční návrh podal dlužník či věřitel. V případě dlužnického návrhu musí být návrh na povolení oddlužení podán současně s insolvenčním návrhem. Pokud tak dlužník učiní, dojde k urychlení celého řízení, neboť insolvenční soud rozhodne o úpadku i o způsobu jeho řešení současně. V případě věřitelského insolvenčního návrhu zákon stanoví dlužníkovi pro podání návrhu na povolení oddlužení třicetidenní lhůtu od té doby, co mu byl insolvenční návrh věřitele doručen; o tom musí být dlužník poučen (ustanovení § 390 odst. 1 InsZ),

¹¹⁹ Sněmovní tisk 1120/0: *Vládní návrh zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. In: 21. 9. 2005. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=1120>, s. 224.

¹²⁰ Vládní návrh koncepční novely, s. 47.

v opačném případě třicetidenní lhůta běží od okamžiku, kdy jsou splněny obě podmínky¹²¹. V případě, že návrh na povolení oddlužení bude podán opožděně nebo neoprávněnou osobou, bude soudem odmítnut.

Návrh na povolení oddlužení lze podat pouze na předepsaném formuláři¹²², jehož podoba je bezplatně zveřejněna Ministerstvem spravedlnosti na webové adrese insolvencni-zakon.justice.cz. V tom můžeme vidět snahu o eliminaci chybných a neúplných návrhů a zejména i snahu o usnadnění pozice dlužníků při podávání tohoto návrhu, a to vzhledem k tomu, že většina navrhovatelů budou spotřebitelé, u nichž se nepředpokládá taková míra odbornosti jako u podnikatelů. Tento formulář při vyplnění pole č. 6 současně umožňuje, aby návrh na povolení oddlužení byl podán zároveň jako insolvenční návrh (první úkon v insolvenčním řízení)¹²³. V tomto případě tak dlužník podává dva návrhy jediným formulářem, aniž si to v mnohých případech fakticky uvědomuje,¹²⁴ nesmí však zapomenout na úřední ověření svého podpisu. Dlužník tedy může insolvenční návrh podat buď s využitím formuláře anebo pokud pole č. 6 nevyplní, tak může učinit samostatným podáním, přičemž v obou případech se tak musí stát předepsaným způsobem. Vrchní soud v Praze ovšem upozornil, že „*zákonné náležitosti insolvenčního návrhu, jímž se insolvenční řízení dlužníka zahajuje, nelze zaměňovat se zákonnými náležitostmi návrhu na povolení oddlužení, jenž představuje pouze dlužníkuv návrh na způsob řešení úpadku, jehož zjištění se insolvenčním návrhem domáhá. Proto nedostatky insolvenčního návrhu nemohou být obsahem návrhu na povolení oddlužení či jeho přílohami nahrazeny.*“¹²⁵

Náležitosti návrhu na povolení oddlužení jsou uvedeny v ustanovení § 391 odst. 1 InsZ, přičemž je blíže specifikuje ve svém ustanovení § 23 vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona (dále jen „vyhláška o jednacím řádu“). Mezi náležitosti návrhu vedle obecných náležitostí podání patří návrh způsobu oddlužení (respektive sdělení, že dlužník takovýto návrh nevznáší), označení dlužníka,

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2012, sen. zn. 29 NSCR 39/2012.

¹²² Příloha č. 2: Formulář návrhu na povolení oddlužení.

¹²³ Pokyny k vyplnění formuláře návrhu na povolení oddlužení. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/stat.do?kodStranky=FORMULAR>.

¹²⁴ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický*. Praha: Linde, 2009. Praktická právní příručka, s. 112.

¹²⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. února 2011, sp. zn. MSPH 76 INS 16006/2010 3 VSPH 84/2011-A-12.

údaje o jeho očekávaných příjmech v následujících pěti letech a údaje o příjmech dlužníka v posledních třech letech. Dlužníkovou povinností je dále připojit k návrhu přílohy předepsané ustanovením § 392 InsZ a blíže specifikované v ustanovení § 24 vyhlášky o jednacím řádu. Mezi přílohy se řadí seznam majetku a závazků dlužníka a listiny dokládající údaje o příjmech dlužníka za poslední tři roky.

Dlužníkovi je ustanovením § 394 InsZ též dána možnost vzít svůj návrh na povolení oddlužení zpět, a to do doby než insolvenční soud rozhodne o schválení oddlužení. Tímto úkonem ztrácí dlužník možnost návrh na povolení oddlužení v témže řízení podat znovu. Zpětvzetím však insolvenční řízení nekončí a dlužník se tak vystavuje možnosti, že bude jeho úpadek osvědčen, a v tomto případě by tak byl řešen formou konkursu.

Podpis dlužníka manžela

Návrh na povolení oddlužení musí být dále podepsán dlužníkovým manželem s výslovným uvedením, že s oddlužením souhlasí, přičemž i jeho podpis musí být úředně ověřen. Z judikatury vyplývá, že tímto podpisem manžel zároveň projevuje souhlas s tím, aby celé společné jmění manželů bylo využito pro potřeby oddlužení.¹²⁶ Podpis manžela však není vyžadován, pokud oddlužením nemůže být dotčen majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníka manžela (ustanovení § 392 odst. 3 InsZ). Vrchní soud v Praze shrnul, že potřebnost tohoto podpisu bude mimo jiné závislá zejména na možném způsobu provedení oddlužení dlužníka, tedy na tom, zda bude provedeno zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře.

Půjde-li o oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, „pak pokud dlužník má majetek spadající do SJM, který podle výše uvedených zásad patří do majetkové podstaty a jako takový obecně při tomto způsobu oddlužení podléhá zpeněžení (spolu s ostatním, výlučným, majetkem dlužníka náležejícím mu v době schválení tohoto oddlužení-§ 408 odst. 1 IZ), je při posuzování náležitostí návrhu na povolení oddlužení

¹²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009 1 VSPH 669/2009-A-2. Blíže rozebrání problematiky v podkapitole 5.5 Oddlužení manželů.

*prakticky vyloučen závěr, že majetek ze SJM oddlužením dotčen být nemůže. Naopak je namístě obecný předpoklad, že oddlužením postižen bude.*¹²⁷

Jiná je situace při oddlužení prováděném plněním splátkového kalendáře, kde nedochází ke zpeněžení majetkové podstaty, ledaže jde o majetek sloužící k zajištění závazků dlužníka a zajištěný věřitel právo na uspokojení z tohoto zajištění uplatnil. Z toho plyne, že i kdyby bylo možno očekávat oddlužení jen ve formě splátkového kalendáře, pak je-li tu majetek sloužící k zajištění náležející do společného jmění manželů, je opět při posuzování náležitostí návrhu na povolení oddlužení vyloučeno předem uzavřít, že tento majetek ze společného jmění oddlužením dotčen být nemůže.¹²⁸ Lze tedy shrnout, že podpis manžela dlužníka nebude zpravidla nezbytně vyžadován pouze v případě, že oddlužení dlužníka formou zpeněžení majetkové podstaty bude vyloučeno a zároveň tu nebude majetek sloužící k zajištění náležející do společného jmění manželů.

I za této situace však musí být splněna též druhá podmínka, tedy že oddlužením nemůže být dotčen rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníkovy manžela. Jinými slovy podpis manžela dlužníka je vyžadován též v případě, kdy by sice nemohl být dotčen majetek z nevyřádaného společného jmění manželů, ale zmíněné vyživovací povinnosti by musely být kráceny ve prospěch prostředků užitých pro uspokojení věřitelů.¹²⁹

5.3.1 Ručitel a spoludlužník za splnění oddlužení

Insolvenční zákon umožňuje, aby se na plnění oddlužení podílely osoby od dlužníka odlišné, a to formou ručení nebo spoludlužnictví za splnění oddlužení. Další důležitou náležitostí návrhu na povolení oddlužení je tak právě uvedení osob ochotných se zavázat jako spoludlužníci či ručitelé, jelikož by bez pomoci těchto osob nemuselo být oddlužení v mnohých případech vůbec povoleno. Tyto osoby musí návrh podepsat, přičemž i zde se vyžaduje úřední ověření podpisu.

¹²⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. června 2011, sp. zn. KSLB 76 INS 12605/2010 3 VSPH 76/2011-A-11.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 566.

Ručitel

Ručení vzniká v souladu s ustanovením § 546 ObčZ písemným prohlášením, jímž na sebe ručitel bere vůči věřiteli povinnost, že pohledávku uspokojí, jestliže ji neuspokojí dlužník; takovéto prohlášení je nutno připojit k návrhu na povolení oddlužení. Osoba ochotná zavázat se jako ručitel dále podepíše pole číslo 23 návrhu na povolení oddlužení a zároveň uvede rozsah ručení, ke kterému se zavazuje, tedy uvede, zda ručí za všechny závazky dlužníka či pouze za některé z nich. Ručitel dále vyplní i své osobní údaje a trvalé bydliště, jedná-li se o osobu fyzickou; respektive název, identifikační číslo a sídlo v případě osoby právnické. Pokud ručitel rozsah ručení neuvede, insolvenční soud jej vyzve, aby tento rozsah specifikoval. Teprve po vyjasnění této otázky bude moci soud rozhodnout, zda oddlužení dlužníka povolí.

Co se týká samotného institutu ručení při oddlužení, jeho smyslem je dle Vrchního soudu v Praze *„nabídnout pojistku dosažení minimální zákonné míry uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů dlužníka v rámci schváleného způsobu oddlužení pro případ, že by se v průběhu oddlužení ukázala být dlužníková vlastní ekonomická nabídka nedostatečnou. Ručení za splnění oddlužení tedy představuje nikoli primární, ale náhradní zdroj plnění pohledávek pojatých do oddlužení.“*¹³⁰ Aby tedy byl návrh na povolení oddlužení úspěšný, dlužník musí být schopen dostat podmínkám oddlužení sám, bez ohledu na ručitele, který bude svoji roli plnit až v případě, že v době po schválení oddlužení nebude dlužník schopen plnit své povinnosti. Nic však nebrání tomu, aby osoba, která má zájem pomoci dlužníkovi ke splnění oddlužení, nabídla namísto ručení jinou relevantní formu pomoci dlužníku, a to formou spoludlužnictví anebo poskytla dlužníkovi určité pravidelné finanční plnění.

V případě, že dlužník nebude schopen plnit své povinnosti v průběhu oddlužení, tedy zejména nebude schopen dostat minimální 30 % kvóty uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů, resp. takové kvóty, se kterou věřitelé vyslovili souhlas, nastoupí ručitel, který bude poskytovat obdobné plnění jako dlužník. To zejména znamená, že může být postižen ručitelův příjem v případě, že dlužník o pravidelný příjem přijde či mu bude snížen, nebo ručitelův majetek, nebude-li výtěžek ze zpeněžení dlužníkov

¹³⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. května 2011, sp. zn. KSUL 77 INS 12160/2010 3 VSPH 1118/2010-A-14. V tomto případě se dlužnice domáhala oddlužení plněním splátkového kalendáře, ač sama neměla dostačující příjmy, přičemž odkazovala na svého ručitele.

majetku postačovat. Subsidiární povaha ručení se pak projevuje také v tom, že lze ručit pouze do výše, v jaké dlužník není schopen uspokojit své závazky, a nikoli v míře vyšší.

Spoludlužník

Insolvenční zákon dále připouští, aby se na plnění oddlužení podílely osoby odlišné od dlužníka již od jeho počátku, a to formou přistoupení k závazkům dlužníka, v důsledku čehož se vytváří stav plurality na straně dlužnické. Taková osoba vyjádří svou vůli stát se spoludlužníkem taktéž podpisem návrhu na povolení oddlužení, a to v poli číslo 24, přičemž je opět nutné uvést rozsah spoludlužnického závazku. Dohoda je uzavírána v souladu s ustanovením § 534 ObčZ; obecně pro ni není předepsána písemná forma, avšak s ohledem na nutnost předložení listin, z nichž vyplývá spoludlužnictví (ustanovení § 24 písm. h) vyhlášky o jednacím řádu), je nezbytné písemnou formu dodržet. Spoludlužníkovi tímto vzniká vůči dlužníkovi povinnost poskytovat plnění jeho věřitelům, ale věřitelům nevzniká právo domáhat se uspokojení svých pohledávek po spoludlužníkovi.

V případě, že se třetí osoba zaváže jako spoludlužník za splnění oddlužení, soud posuzuje ekonomickou dostatečnost dlužnickovy nabídky oddlužení v souhrnu hodnoty majetku dlužníka i spoludlužníka.¹³¹ Spoludlužnictví může spočívat v závazku poskytovat pravidelně určitou částku nebo v jednorázovém poskytnutí prostředků, které by mohly být použity k úhradě závazků dlužníka. Pro účely oddlužení tak může být použit nejen majetek, ale i příjem jak dlužníka, tak i spoludlužníka; ve většině případů se bude jednat právě o postižení příjmu. Z příjmu spoludlužníka pak budou, v závislosti na rozsahu jeho spoludlužnického závazku, odváděny splátky, a to až do takového rozsahu, jaký může být srážen dlužníkovi. Dle názoru Vrchního soudu v Olomouci se jako spoludlužník může zavázat i dlužníkův manžel, ale pouze v případě, že nemají společné závazky, které by vznikly za trvání manželství.¹³²

Vládní návrh koncepční novely ustanovení insolvenčního zákona předvídající ručení a spoludlužnictví za splnění oddlužení ruší, a místo toho do zákona zakotvuje v praxi často používané pravidelné finanční plnění poskytnuté třetí osobou.

¹³¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. července 2012, sp. zn. KSBR 32 INS 9754/2012 3 VSOL 521/2012-A-11.

¹³² Tamtéž.

Podle znění nového ustanovení dlužník musí připojit k návrhu na povolení oddlužení i písemnou darovací smlouvu nebo smlouvu o důchodu, jsou-li zde osoby ochotné poskytnout dlužníkovi za účelem splnění oddlužení dar nebo mu po dobu trvání oddlužení platit pravidelné peněžní dávky.¹³³

5.4 Rozhodování o návrhu na povolení oddlužení

Z výše uvedeného je zřejmé, že na dlužníka jsou v souvislosti s návrhem na povolení oddlužení kladeny značné nároky. Dlužník, nejen že nesmí zmeškat lhůtu pro podání návrhu, ale musí jej podat se všemi jeho četnými náležitostmi a přílohami. V opačném případě jej soud vyzve k doplnění nebo opravě, přičemž jej poučí jak doplnění i opravu provést. K tomu soud dlužníkovi určí maximálně sedmidenní lhůtu, tzn. lhůtu relativně krátkou. Pokud v této lhůtě není sjednána náprava a v řízení o něm nelze pro tento nedostatek pokračovat, insolvenční soud návrh odmítne. Z těchto okolností lze dle mého názoru usuzovat, že subjektem oddlužení má být jen dlužník aktivní a spolupracující, čímž se zvyšuje pravděpodobnost úspěšného průběhu procesu oddlužení.

5.4.1 Zamítnutí návrhu na povolení oddlužení

Pokud návrh na povolení oddlužení shledá insolvenční soud po formální stránce jako správný, a tedy jej neodmítne, musí jej následně věcně posoudit. Ustanovení § 395 InsZ vyjmenovává okolnosti, při jejichž naplnění insolvenční soud návrh zamítne, respektive pokud takovou okolnost neshledá, oddlužení povolí. Ne všechny tyto skutečnosti jsou exaktně vymezeny, a je tedy dán prostor soudům, aby věc posoudily s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu.

5.4.2 Nepoctivý záměr

Prvním případem, kdy dojde k zamítnutí návrhu na povolení oddlužení, je taková situace, při níž lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že návrhem je sledován nepoctivý záměr. Ustanovení § 395 InsZ pak ve svém odstavci 3 vymezuje příkladný výčet skutečností, z nichž lze nepoctivý záměr dlužníka usuzovat. Ty se kromě dlužníka vztahují i na jeho zákonného zástupce a v případě

¹³³ Vládní návrh koncepční novely, s. 307.

právnícké osoby i na její statutární orgán či členy statutárního orgánu. Návrh koncepční novely však doporučuje tento demonstrativní výčet ze zákona zcela vypustit, jelikož při jeho aplikaci v praxi vyšlo najevo, že je zavádějící a nepotřebný.¹³⁴

Ustanovení § 395 InsZ, které se týká nepoctivého záměru, patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, jež tak přenechává soudům, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě samy vymezily hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Jinými slovy v souladu s výkladem Nejvyššího soudu se nepoctivost dlužníkovy záměru neomezuje jen na jednání popsaná v ustanovení § 395 odst. 3 InsZ, „*naopak, zjištění, že je zde některá ze skutečností uvedených v § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, ještě samo o sobě nemusí vést k závěru, že dlužník sleduje podáním návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr.*“¹³⁵

První skutečností je případ opakujícího se insolvenčního řízení, to znamená, že nepoctivý záměr lze vyvozovat, pokud v posledních 5 letech probíhalo insolvenční řízení nebo jiné řízení řešící úpadek této osoby. Insolvenční soud však musí brát zřetel na výsledek takového řízení. Bude se tedy jednat pouze o případy, kdy v prvním řízení bylo věcně rozhodnuto o úpadku (resp. dříve o konkursu podle zákona o konkursu a vyrovnání) a úpadek byl řešen některým ze zákonných způsobů. Toto ustanovení ještě nebylo příliš často aplikováno, zejména s ohledem na krátkou aplikační praxi úpadkových řízení, a tak zřejmě neexistuje větší množství fyzických osob, které by se do úpadku stihly dostat dvakrát.¹³⁶

Druhá příkladná situace zahrnuje případy, kdy podle výpisu z rejstříku trestů v posledních 5 letech před zahájením insolvenčního řízení proběhlo trestní řízení, které skončilo pravomocným odsouzením takové osoby pro trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy. To však neplatí, pokud dlužník prokáže, že se o nepoctivý záměr nejedná. Toto ustanovení naopak aplikují insolvenční soudy relativně často, „*neboť dlužníci spirálovitě řetězí své úvěry a novými úvěry splácí své dřívější dluhy. Při sjednávání nových úvěrových smluv nezřídka uvádí nepravdivé údaje o své ekonomické situaci a dopouštějí se tak podvodů.*“¹³⁷ Jak již bylo řečeno, pro závěr

¹³⁴ Vládní návrh koncepční novely, s. 152.

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011, sen. zn. 29 NSCR 14/2009.

¹³⁶ KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 42.

¹³⁷ Tamtéž, s. 43.

o existenci nepoctivého záměru dlužníka nepostačí zjištění, že v rozhodné době došlo k pravomocnému odsouzení dlužníka pro takovýto trestný čin, soud tedy musí zkoumat i další okolnosti případu. Podle Vrchního soudu v Olomouci v této situaci však nebude brán zřetel na konkrétní právní kvalifikaci, výši způsobené škody ani na druh a výši uloženého trestu. To vyplývá i z toho, že zákon výslovně hovoří o zjištění z výpisu z rejstříku trestů, a postačí tak pouhé zjištění o dlužníkově pravomocném odsouzení. Dlužník naopak musí tvrdit a prokazovat takové specifické okolnosti, z nichž by bylo možno usuzovat na to, že i přes existenci odsouzení se u něho o nepoctivý záměr nejedná.¹³⁸ Podle Vrchního soudu v Praze „*osoba odsouzená za trestný čin majetkové povahy tak může dojít oddlužení, jestliže její trest byl např. zahlazen, jestliže svým dalším chováním zřetelně projevuje poctivý záměr následky činem způsobené napravit, jestliže veškerých svých schopností a možností využívá k úhradě závazků, a lze proto očekávat, že i pro věřitele bude oddlužení výhodnějším uspořádáním majetkových vztahů k dlužníku.*“¹³⁹

Nepoctivý záměr dlužníka lze dále usoudit z různých jednání. Může jít o jednání směřující k poškozování věřitelů v době před zahájením insolvenčního řízení, a to například bezplatným převodem nemovitého majetku na osobu blízkou¹⁴⁰ před podáním insolvenčního návrhu¹⁴¹, případně i převodem úplatným, pokud dlužník výtěžek nepoužil k uspokojení věřitelů¹⁴², pokud si však dlužník v takových případech zajistí dostatečný příjem, podle převládající praxe se o nepoctivý záměr nejedná¹⁴³.

¹³⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. 2 VSOL 181/2008 KSBR 40 INS 3720/2008.

¹³⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2009, sp. zn. KSUL 46 INS 124/2009 1 VSPH 53/2009-A-16. V předmětném případě byl dlužník odsouzen pro trestný čin úvěrového podvodu k podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 1 roku. Vrchní soud vyslovil názor, že pokud dlužník usiluje o postupné splácení závazků vůči věřitelům a podstatnou část příjmů pravidelně odevzdává na úhradu svých dluhů, pak toto odsouzení samo osobě nevyklučuje bez dalšího usuzovat na nepoctivý dlužníkov záměr, tedy mít ho za nezvratný.

¹⁴⁰ Osobou blízkou se v souladu s ustanovením § 116 ObčZ rozumí příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

¹⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. ledna 2010, sen. zn. KSOS 38 INS 4063/2009 3 VSOL 396/2009-B-33.

¹⁴² Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. května 2010, sp. zn. KSBR 37 INS 680/2010 2 VSOL 135/2010-A-19.

¹⁴³ KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 43.

Dalším případem může být zatajování skutečností týkajících se majetkových poměrů dlužníka.

U osob, které si svůj úpadek přivodily „do jisté míry lehkomyšlným, marnotratným nebo obecně málo zodpovědným přístupem ke svým majetkovým záležitostem (počínaje tzv. řetěžením úvěrů a půjček a konče třeba i utrácením peněz v hracích automatech), ale v určité fázi života (zpravidla časově úzce propojené dobou zahájení insolvenčního řízení) se rozhodly tento přístup změnit a své ekonomické potíže řešit smysluplnou cestou v insolvenčním řízení“, se dle názoru Nejvyššího soudu o nepoctivý záměr nejedná. Určit hranici, kdy lze z událostí, které předcházejí zahájení insolvenčního řízení, dovodit, že dlužník sleduje podáním návrhu na oddlužení nepoctivý záměr, může být v některých situacích obtížné. Podstatné však je, že se dlužník nejpozději v době rozhodování insolvenčního soudu o schválení oddlužení poctivě snaží vypořádat s věřiteli a napravit stav vyvolaný předchozí nehospodárnou správou svého majetku.¹⁴⁴

5.4.3 Nižší než 30% výše uspokojení nezajištěných věřitelů

Hlavním předpokladem pro povolení oddlužení je splnění podmínky, že hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, nebude nižší než 30 % jejich pohledávek. To však neplatí, pokud tito věřitelé s nižším plněním souhlasí. Dlužník tak musí tuto minimální míru uspokojení věřitelů v návrhu na povolení oddlužení garantovat a jeho ekonomická situace tuto míru splnění musí umožnit; to posoudí soud. Pokud jde o očekávání dlužníků, že se jejich příjmy v budoucnu zvýší, soud k němu v souladu s dosavadní judikatorní praxí Nejvyššího soudu může přihlídnout pouze za situace, že to bude doloženo relevantními argumenty a listinami. „Obecný úsudek typu, že mzdy porostou nebo že důchody se budou zvyšovat (ve vazbě na možnou inflaci), není podkladem pro závěr, že dlužník (jenž v tomto směru jiné tvrzení nenabídne a nedoloží) dané kritérium splní.“¹⁴⁵

Při zkoumání této podmínky soud vychází v první řadě z tvrzení dlužníka. Dlužník tak musí v návrhu na povolení oddlužení tvrdit, že je schopen nabídnout svým nezajištěným věřitelům uspokojení alespoň 30 % jejich pohledávek.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sen. zn. 29 NSČR 32/2011.

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2009, sen. zn. 29 NSCR 6/2008.

„Není-li totiž dlužník schopen ani tvrdit skutečnosti, z nichž by bylo možné usuzovat, že nezajištěné věřitele, kteří nesouhlasili s nižším plněním, uspokojí alespoň v rozsahu 30 % jejich pohledávek, je důvod návrh na povolení oddlužení zamítnout.“¹⁴⁶

Tvrdí-li dlužník, že je schopen dostat zákonné minimální kvótě, při posuzování pravdivosti tohoto tvrzení musí soud podle Vrchního soudu v Praze vyjít především „z celkové výše všech přihlášených pohledávek a nikoliv z jejich výše uvedené v insolvenčním návrhu dlužníka, neboť na oddlužení se mohou podílet jen věřitelé, kteří se u insolvenčního soudu přihlásili se svými nároky.“¹⁴⁷ Při zkoumání této podmínky přípustnosti oddlužení se tedy počítá pouze s přihlášenými pohledávkami nezajištěných věřitelů, neboť věřitelé zajištění se uspokojí pouze ze zpeněžení předmětu zajištění.¹⁴⁸ Proto z hlediska podmínky minimálně třicetiprocentního uspokojení má existence zajištěné pohledávky význam pouze při zkoumání předpokladů pro oddlužení provedeného zpeněžením majetkové podstaty, neboť nezajištění věřitelé se uspokojí z hodnoty předmětu zajištění jen v rozsahu, v němž převyšuje výši zajištěné pohledávky.¹⁴⁹ Dlužníkovi je dále dána možnost, aby se s nezajištěnými věřiteli dohodl na nižší míře uspokojení jejich pohledávek; tuto písemnou dohodu, v níž musí být uvedena procentuální hranice nebo částka, se kterou dlužník souhlasí, přiloží dlužník ke svému návrhu.

Hranice 30% je v zákoně stanovena jako minimální. Smyslem zákona tedy není, aby dlužník uhradil pouze tuto část a od zbytku svých závazků byl osvobozen. Je-li v jeho silách poskytnout vyšší míru uspokojení, musí tak učinit. Dlužník tedy tak může být povinen uhradit v procesu oddlužení až 100% svých závazků. Z dikce zákona však nevyplývá, zda minimální 30% hranice musí být prokázána u obou způsobů oddlužení, tedy jak u zpeněžení majetkové podstaty tak i splátkového kalendáře, či postačí, že dlužník je schopen této hranice dosáhnout alespoň jedním způsobem. Dle názoru Lukáše Pachla¹⁵⁰ musí být dlužník schopen uhradit předmětných 30% oběma způsoby, tedy musí mít dostatek majetku, jakož i dostatečný příjem, z nichž by byl schopen

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2009, sen. zn. 29 NSCR 6/2008.

¹⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. června 2010, sp. zn. KSUL 70 INS 2745/2010 1 VSPH 464/2010-B-11.

¹⁴⁸ K problematice zajištěných věřitelů blíže v kapitole 5.7 Problematika zajištěných věřitelů.

¹⁴⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. října 2008, sp. zn. KSHK 42 INS 2002/2008 1 VSPH 169/2008-A-24.

¹⁵⁰ PACHL, Lukáš. *Mýty a fakta o oddlužení (osobním bankrotu, spotřebitelském úpadku)*. Epravo.cz [online]. 8. 2. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/myty-a-fakta-o-oddluzeni-osobnim-bankrotu-spotrebitelskem-upadku-52883.html>.

oddlužení splnit, přičemž vychází z toho, že volbu mezi těmito způsoby má věřitel, který by byl v opačném případě o toto právo připraven. Osobně tento názor nepovažuji za správný, nýbrž soudní praxí již překonaný. Vrchní soud v Praze k dané problematice například uvedl, že „*pro povolení oddlužení postačí, pokud je podmínka přípustnosti oddlužení stanovená § 395 odst. 1 písm. b) IZ (předpoklad dosažení minimálního třicetiprocentního uspokojení nezajištěných věřitelů, kteří nesouhlasili s nižším plněním) splněna alespoň v případě jednoho z možných způsobů, jímž lze oddlužení dle § 398 IZ provést.*“¹⁵¹ Tento přístup je soudy široce přijímán a podobná rozhodnutí nejsou výjimkou, vycházím například z usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. dubna 2012, sp. zn. KSPH 39 INS 19345/2011 1 VSPH 425/2012-B-23, kdy soud doporučil řešení úpadku dlužníka formou splátkového kalendáře i přes to, že majetek dlužníka byl omezen pouze na běžné vybavení domácnosti, a tudíž možnost třicetiprocentního uspokojení pohledávek věřitelů zpeněžením majetkové podstaty nebyla reálná. Interpretace Lukáše Pachla by dle mého názoru nebyla slučitelná se smyslem institutu oddlužení, neboť dlužník, který by sice měl značné majetky, ovšem neměl by stálý příjem, by byl z oddlužení vyloučen, stejně tak jako dlužník, který by měl pouze nepatrný majetek, zato však značné příjmy; v obou případech by však oddlužení bylo proveditelné, neboť zbývá stále jeden ze způsobů oddlužení. Věřitelům tak sice zbude pouze jedna z možností, tuto by si však nepatrně přesto zvolili, neboť pro ně představuje vyšší míru uspokojení.

5.4.4 Opakující se návrh na povolení oddlužení

Návrh na povolení oddlužení bude zamítnut též v případě, že jej podala osoba, o jejímž návrhu na povolení oddlužení bylo již dříve rozhodnuto. Podle některých názorů z výše uvedeného plyne, že návrh na povolení oddlužení může osoba podat pouze jednou. Například Žaneta Olejarová tvrdí, že pokud by již jednou dlužník oddlužením prošel nebo jeho návrh byl zamítnut, nemůže být oddlužení na základě dalšího návrhu tohoto dlužníka povoleno. „*Oddlužení jako takové má totiž pro dlužníka beze sporu natolik výhodné účinky spočívající v oproštění od zbytků závazků, že by nebylo přiměřené i ve vztahu k možným věřitelům, aby mohl oddlužení využít vícekrát*

¹⁵¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. října 2008, sp. zn. KSHK 42 INS 2002/2008 1 VSPH 169/2008-A-24.

než jednou ve svém životě.“¹⁵² Autoři komentáře nakladatelství Aspi zastávají trochu jiný názor, dle jejich úsudku, nelze oddlužení povolit, pokud předchozí návrh byl zamítnut nebo odmítnut, a navazující řízení řešící dlužníkův úpadek konkursem skončilo z důvodu splnění rozvrhového usnesení nebo z důvodu nedostatečnosti dlužníkovy majetku, přičemž k otázce opakujícího se oddlužení se nevyjadřují.¹⁵³

Osobně se ztotožňuji s názorem Rostislava Krhuta, který přináší do uvedené problematiky jiný pohled. Podle jeho mínění, míří toto ustanovení jen na spíše hypotetické případy podání opakovaného návrhu na povolení oddlužení v rámci jednoho a téhož insolvenčního řízení.¹⁵⁴ Podobně se k problematice postavil i Nejvyšší soud, který uvedl, že „z konstrukce § 395 insolvenčního zákona plyne, že úprava obsažená v § 395 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona směřuje proti návrhům na povolení oddlužení opakovaně podaným touž osobou (po předchozím odmítnutí jejího prvního návrhu na povolení oddlužení) v rámci jednoho a téhož insolvenčního řízení.“¹⁵⁵ Tento výklad podporuje i fakt, že v navrhované koncepční novele byla tato podmínka vypuštěna jako nepotřebná.¹⁵⁶ Pokud dlužník tedy požádá o řešení svého úpadku formou oddlužení a tento návrh bude zamítnut nebo odmítnut, nezbývá mu v rámci téhož insolvenčního řízení (pokud bude jeho úpadek osvědčen) jiná možnost řešení úpadku než konkurs, neboť nemůže podat další návrh na povolení oddlužení. V případě, že dlužník již oddlužením nebo konkursem prošel, mu však není bráněno v podání dalšího návrhu, a tudíž ani v realizaci opakovaného oddlužení. Toto ustanovení je však potřeba chápat v souvislosti s ustanovením § 395 odst. 3 písm. a) InsZ. „Text zákona zde naznačuje, že opakované oddlužení bude zřejmě vyloučeno dříve než po pěti letech od skončení řízení prvního, na druhé straně, po uplynutí této lhůty dojde k jakémusi „zahlázení“ prvního oddlužení.“¹⁵⁷ Respektive soud v této lhůtě bude

¹⁵² OLEJAROVÁ, Žaneta. *Podmínky, za kterých může být podán návrh na oddlužení nepodnikající fyzickou osobou*. Linde [online]. 3. 12. 2012. Dostupné z: <http://www.linde-nakladatelstvi.cz/media/files/12D23B26.pdf>.

¹⁵³ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 570.

¹⁵⁴ KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 42.

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soud ze dne 27. ledna 2010, sen. zn. 29 NSCR 1/2008.

¹⁵⁶ Vládní návrh koncepční novely, s. 152.

¹⁵⁷ KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 42.

muset zkoumat, zda z opakujícího se návrhu na povolení oddlužení nelze usuzovat nepoctivost záměru dlužníka.

Domnívám se, že možnost použití institutu oddlužení pouze jednou bez dalšího, by byla i v rozporu se smyslem insolvenčního zákona. Zajisté nebude nezvyklé, že se dlužník i bez svého zavinění dostane znovu do úpadku. Odepření mu možnosti řešit svoji nepříznivou situaci formou oddlužení by dle mého názoru nebylo správné, a to i vzhledem k tomu, že výhody tohoto institutu pro dlužníka i věřitele zůstávají nezměněny. Brzdu pro dlužníky, kteří by se například záměrně znovu dostali do úpadku za účelem odpuštění zbytků závazků, spatřuji již v podmínce poctivého záměru, která umožňuje přihlídnout k specifickým okolnostem jednotlivých případů. Podobný názor prezentuje i Jakub Stadler, mluvčí Ministerstva spravedlnosti. „*U opakovaně předlužených osob bude záležet na soudu, zda dlužníkovi povolí opakované oddlužení. Soud v takovém případě má možnost návrh na oddlužení zamítnout.*“¹⁵⁸

5.4.5 Lehkomyslný a nedbalý přístup dlužníka

Posledním důvodem pro zamítnutí návrhu na povolení oddlužení je lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení, který vyplývá z dosavadních výsledků řízení. Co bude lehkomyšlným nebo nedbalým přístupem je opět na posouzení soudu v konkrétním případě. Může se jednat například o opakované marné pokusy insolvenčního soudu o to, aby mu dlužník předložil podklady nezbytné v procesu schvalování oddlužení¹⁵⁹, zatajení nemovitostí¹⁶⁰, neúčast dlužníka na schůzi věřitelů nebo rušení jejího průběhu¹⁶¹, nepřesné vyčíslení dluhů a neoznačení věřitelů či nepravdivé tvrzení o tom, že je dlužník zaměstnán¹⁶². Obecně můžeme říci, že půjde o takové projevy, které sice nepředstavují nepoctivý záměr dlužníka, ale z nichž lze usuzovat, že dlužník nebude plnit své povinnosti ani při následné realizaci oddlužení.

¹⁵⁸ STADLER, Jakub. *Desatero osobního bankrotu, aneb jak se zbavit dluhů*. In: TŮMOVÁ, Věra. Peníze.cz [online]. 18. 12. 2007. Dostupné z: <http://www.penize.cz/exekuce/39108-desatero-osobniho-bankrotu-aneb-jak-se-zbavit-dluhu>.

¹⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2010, sp. zn. 29 NSČR 16/2010-B-45.

¹⁶⁰ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. dubna 2011, č. j. KSOS 34 INS 5814/2011-A4.

¹⁶¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. června 2012, sp. zn. KSBR 24 INS 23614/2011 3 VSOL 418/2012-B-15. V tomto případě dlužník v průběhu schůze věřitelů opakovaně soudu sděloval, že odchází z jednací síně a dále nemá zájem na projednání insolvenčního řízení, a to jen proto, že insolvenční správce jako pro věřitele výhodnější způsob oddlužení navrhl oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.

¹⁶² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2009, sp. zn. MSPH 96 INS 195/2008 2 VSPH 174/2009-B-17.

5.4.6 Přeměna v konkurs

Insolvenční soud v případech, kdy návrh na povolení oddlužení odmítne, zamítne nebo vezme na vědomí jeho zpětvzetí, rozhodne současně v souladu s ustanovením § 396 odst. 1 InsZ o způsobu jeho řešení konkursem, a to za předpokladu, že je úpadek dlužníka osvědčen. Konkurs se tak použije jako univerzální způsob řešení úpadku v případě nemožnosti oddlužení.

Hrozba konkursu dlužníka ovšem provází celým insolvenčním řízením. Pokud totiž skutečnosti, které by odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení, vyšly najevo až po povolení oddlužení, insolvenční soud oddlužení neschválí (ustanovení § 405 InsZ) a současně i v tomto případě rozhodne o prohlášení konkursu. Stejně tak soud učiní i tehdy, jestliže po jeho schválení oddlužení zruší. Důvody pro zrušení schváleného oddlužení jsou uvedeny v ustanovení § 418 InsZ a nastanou v první řadě tehdy, pokud dlužník neplní své podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení. Z dikce předmětného ustanovení je zřejmé, že se bude jednat o nesplnění alespoň dvou povinností; jaké jednání dlužníka však bude představovat neplnění podstatných povinností, je opět ponecháno na rozhodnutí soudu podle okolností konkrétního případu. Mohlo by se jednat například o situaci, kdy dlužník na výzvu soudu opakovaně nepředloží přehled svých příjmů, bez vážnějšího důvodu přestane platit předepsané splátky či zatají mimořádný příjem.

Dalším důvodem pro zrušení oddlužení je, že v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení plánu oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti. Dlužníkovi tedy není odejmuta absolutně možnost zavazovat se, ale nesmí tak činit lehkomyšlně a tedy tak, aby byl schopen vzniklé závazky v jejich splatnosti nebo stanovené lhůtě po splatnosti splnit. Insolvenční zákon potom ve svém ustanovení § 418 odst. 2 InsZ presumuje, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce. To ovšem neznamená, že by dlužník nemohl vznik závazku zavinit v jiném než presumovaném případě. Vrchní soud v Praze k tomu uvedl, že *„nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce pro vymožení dlužníkovra peněžitého závazku vzniklého po schválení oddlužení podle § 418 odst. 2 IZ není podmínkou, bez které nelze mít důvody pro zrušení schváleného oddlužení dle § 418 odst. 1 písm. c) IZ za splněné, nýbrž pouze zakládá vyvratitelnou domněnku, že dlužník vznik daného závazku zavinil. Proto v*

*případě, že výkon rozhodnutí či exekuce nebyly nařízeny (nebo návrh na jejich zahájení ani nebyl podán), je na insolvenčním soudu, aby se v rámci přezkoumání důvodnosti podaného návrhu zabýval zjišťováním, zda dlužníku po schválení plánu oddlužení peněžitý závazek, s jehož placením je po dobu delší 30 dnů v prodlení, skutečně vznikl a zda vznik tohoto závazku dlužník zavínil.*¹⁶³

Insolvenční soud zruší oddlužení též v případě, pokud se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit. Takovým důvodem podle Vrchního soudu v Praze však „nemůže být momentální zhoršení příjmové situace dlužníka, jež mu v daném okamžiku neumožňuje poskytovat sjednané splátky, pokud není zcela zřejmé, že dlužník v časovém prostoru splátkového kalendáře nebude schopen či ochoten současný nepříznivý stav zvrátit, anebo kdy se mu ani v rozumném časovém horizontu nepodařilo dosáhnout potřebných lepších výdělků a není reálná naděje na změnu.“¹⁶⁴ Posledním důvodem pro zrušení oddlužení, které ustanovení § 418 InsZ uvádí, je návrh dlužníka. Soud v tomto případě nebude zkoumat okolnosti dlužníkovy návrhu na zrušení oddlužení a oddlužení zruší bez dalšího.

Ke zrušení schváleného oddlužení a k s tím souvisejícímu prohlášení konkursu může dojít také za situace, pokud v průběhu realizace oddlužení vyjde najevo nepoctivý záměr dlužníka. Vrchní soud v Praze k tomu ve svém dalším usnesení uvedl, že „jestliže kvalifikovaná skutková podstata nepoctivého záměru je právním důvodem pro odejmutí osvobození dlužníka ještě po třech letech od právní moci rozhodnutí o osvobození dlužníka od placení pohledávek, pak by bylo v rozporu se zásadou spravedlivého insolvenčního řízení, kdyby soud měl vyčkávat - po zjištění, že dlužník dosáhl povolení či schválení oddlužení podvodným jednáním - až na splnění celého splátkového kalendáře.“¹⁶⁵ Podobný postoj zastává i Ministerstvo spravedlnosti v návrhu koncepční novely, který přináší nové ustanovení, podle něhož dojde k prohlášení konkursu také tehdy, vyjdou-li po schválení oddlužení najevo okolnosti,

¹⁶³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. února 2013, sp. zn. KSPL 29 INS 9415/2011 3 VSPH 1035/2012-B-57.

¹⁶⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. března 2012, sp. zn. KSLB 57 INS 7200/2009 1 VSPH 238/2012-B-42 V daném případě dlužnice ztratila práci a od ukončení pracovního poměru uplynuly tři měsíce. Odvolací soud měl za to, že nelze konstatovat, že by dlužnice nebyla v budoucnu schopna si zaměstnání najít a pokračovat v plnění splátkového kalendáře.

¹⁶⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. srpna 2010, sp. zn. MSPH 93 INS 1923/2008 3 VSPH 463/2010-B-113.

na jejichž základě lze důvodně předpokládat, že oddlužením je sledován nepoctivý záměr.¹⁶⁶

Rozhodnutí o zrušení oddlužení může insolvenční soud vydat jen do doby, než vezme na vědomí splnění oddlužení. Učiní tak vždy jen po jednání, ke kterému předvolá dlužníka, insolvenčního správce, věřitelský výbor a věřitele, který zrušení oddlužení navrhl. Tyto osoby jsou pak oprávněny proti tomuto rozhodnutí podat odvolání.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ani po povolení oddlužení není zcela jisté, zda dlužníkovo oddlužení dospěje k úspěšnému konci a zda v průběhu jeho realizace nedojde k prohlášení konkursu. Dlužník by tak měl před podáním insolvenčního návrhu, který spojil s návrhem na povolení oddlužení, zvážit, zda je schopen dostát všem podmínkám oddlužení, aby hrozbu konkursu minimalizoval. Měl by si také uvědomit, že zajištění věřitelé budou uspokojeni z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, takže dlužník může i při oddlužení formou splátkového kalendáře přijít nejen o část příjmů, ale i o svůj majetek.

5.4.7 Povolení oddlužení

Pokud ovšem byly naplněny všechny výše uvedené podmínky, a návrh na povolení oddlužení tak nebyl odmítnut, zamítnut ani vzat dlužníkem zpět, insolvenční soud oddlužení povolí. Odvolání proti tomuto rozhodnutí není přípustné. Jestliže návrh na povolení oddlužení dlužník spojil s insolvenčním návrhem, soud rozhodnutí o povolení oddlužení spojí s rozhodnutím o úpadku (ustanovení § 148 odst. 3 InsZ). Podala-li insolvenční návrh jiná osoba, soud nejprve rozhodne v souladu s ustanovením § 149 odst. 2 InsZ o úpadku samostatným rozhodnutím a poté ve lhůtě 30 dnů rozhodne i o samotném způsobu řešení úpadku dlužníka.

Při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení soud přebírá roli strážce společného zájmu věřitelů. Jeho rozhodnutí přitom není závislé na případném odmítavém stanovisku jednotlivých věřitelů či skupin věřitelů. V jistém slova smyslu tedy může být oddlužení věřitelům vnuceno; ti pak mají zásadní vliv jen na způsob provedení oddlužení, samozřejmě v závislosti na majetkových poměrech dlužníka.¹⁶⁷ Soud by tedy měl pečlivě zkoumat všechny výše uvedené podmínky, jelikož garantuje

¹⁶⁶ Vládní návrh koncepční novely, s. 316.

¹⁶⁷ Tamtéž.

věřitelům, že je dlužník splňuje a v jistém smyslu si tedy i „zasluhuje“ řešit svůj úpadek právě formou oddlužení.

5.5 Oddlužení manželů

Aktuální problém představuje oddlužení manželů, a to vzhledem k tomu, že manželé společně hospodaří a je tedy obvyklé, že mají společné závazky, jež tvoří společného jmění manželů, a že se následně i oba manželé dostanou do úpadku. Můžeme se však setkat i se situací, kdy insolvenční návrh podá pouze jeden z manželů. Nejčastěji k uvedenému dochází v situaci, kdy druhý z manželů nesplňuje podmínky pro povolení oddlužení. Tento stav částečně řeší ustanovení § 205 odst. 3 InsZ, které říká, že majetek náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela. Jednou z otázek, která v souvislosti s tímto ustanovením vyvstává, je právě režim společného jmění manželů.

Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009 1 VSPH 669/2009-A-2, projevil názor, že není rozdílu v tom, co se týká společných dluhů manželů, jestli oba manželé podají společný insolvenční návrh (popřípadě každý z nich samostatně), nebo jestliže návrh na povolení oddlužení podal jen jeden z manželů a druhý k tomuto návrhu připojil svůj podpis. Podpis manžela na formuláři pro povolení oddlužení tedy znamená i jeho souhlas s tím, aby veškerý majetek tvořící společné jmění manželů byl využit pro oddlužení. Jinými slovy „*oba manželé tím dávají najevo, že trvá jejich společné jmění a že jejich majetek do něj náležející bude navrženým oddlužením postižen. To však zároveň neznamená, že manžel dlužníka, který projevil souhlas s jeho oddlužením, se tím stává účastníkem insolvenčního řízení, tj. do postavení shodného s dlužníkem.*“¹⁶⁸ Na rozdíl od konkursního řízení tak v případě oddlužení nedochází k zániku společného jmění manželů a nedochází tedy ani k jeho vypořádání.¹⁶⁹ Věřitelé tak budou v případě oddlužení zpeněžením majetkové podstaty zásadně uspokojeni z celého společného jmění manželů, v tom rozsahu, v kterém jej lze za podmínek ustanovení § 207 a § 398 odst. 2 InsZ zahrnout do majetkové podstaty.

¹⁶⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. února 2012, sp. zn. KSUL 70 INS 11081/2010 3 VSPH 1053/2011-B-31.

¹⁶⁹ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický.* Praha: Linde, 2009. Praktická právnická příručka, s. 118.

Druhá vyvstávající otázka se týká mzdy druhého z manželů. Do společného jmění manželů, nebylo-li dohodou manželů rozšířeno nebo zúženo, náleží co do pasiv závazky vzniklé v průběhu manželství některému z manželů nebo oběma manželům společně¹⁷⁰, co do aktiv potom majetek nabytý manželi za trvání manželství¹⁷¹; z toho se vyvozuje, že jeho součástí je i vyplacená mzda druhého manžela, ač mzdový nárok jako takový do společného jmění manželů nenáleží. Příjmy dlužníka manžela tak mohou být postiženy i při oddlužení plněním splátkového kalendáře. Vrchní soud v Praze k této otázce dále uvedl, že *„jde-li o oddlužení plněním splátkového kalendáře, zavazuje se dlužníkův manžel svým podpisem poskytnout po celou dobu i veškerou součinnost potřebnou k tomu, aby se věřitelům dostalo prostřednictvím insolvenčního správce z jeho příjmů plnění v rozsahu podle § 398 odst. 3 IZ.“*¹⁷²

5.5.1 Otázka osvobození druhého manžela

Problém v této situaci ovšem vzniká s následným skončením oddlužení a s otázkou, zda by i manžel dlužníka měl být osvobozen od placení zbylých závazků, jež jsou zahrnuty ve společném jmění manželů. Postoj Vrchního soudu v Praze k této problematice byl shrnut v usnesení ze dne 29. června 2011, sp. zn. KSLB 76 INS 12605/2010 3 VSPH 76/2011-A-11, přičemž došlo k rozlišení dvou různých situací.

Pokud se bude řešení úpadku oddlužením domáhat jen jeden z manželů a jen tento manžel bude režimu oddlužení podroben a jen on se bude na jeho plnění (bez obdobné spoluúčasti druhého manžela) podílet, manžela dlužníka nelze od dosud neuspokojených společných pohledávek či jejich zbytků osvobodit, a věřitelé se tak stále mohou i po osvobození dlužníka domáhat jejich splacení na jeho manželovi. *„Takovou překážkou by například mohla být situace, kdy dlužníkův manžel návrh na oddlužení sice podepsal, ale své příjmy či jejich část zatajil, popřípadě neučinil všechny úkony potřebné k tomu, aby se jeho příjem stal v režimu oddlužení zdrojem*

¹⁷⁰ S výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého (ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ).

¹⁷¹ S výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka (ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ).

¹⁷² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009 1 VSPH 669/2009-A-2.

*pro uspokojení věřitelských pohledávek.*¹⁷³ Věřitelé mohou též požadovat uspokojení svých pohledávek z majetku, který je ve výlučném vlastnictví druhého z manželů, již v průběhu oddlužení manžela – dlužníka, nikoli však ze společného jmění manželů, jelikož je celé zahrnuto v majetkové podstatě. Naopak po přiznání osvobození dlužníku v této situaci společné jmění manželů oddluženo nebude, což povede k tomu, že i po úspěšném završení procesu oddlužení ve vztahu k manželu - dlužníku budou nadále vůči jeho manželu uplatnitelné též dosavadně neuspokojené závazky náležící do společného jmění, a kdy tyto závazky budou ze společného jmění i vymožitelné. V tomto případě však již nebudou z pochopitelných důvodů postižitelné příjmy ani výlučný majetek toho z manželů, který se již v insolvenčním řízení řádně oddlužil.

Pokud se však druhý manžel i přes to, že návrh na povolení oddlužení nepodal, dobrovolně účastní na procesu oddlužení, tedy zejména poskytuje část svých příjmů pro potřeby oddlužení v obdobném rozsahu, v jakém jsou postiženy příjmy dlužníka, a podrobí se tomuto oddlužení i co do plnění ostatních povinností, k nimž je jinak zavázán jen dlužník, pak mohou dosáhnout osvobození oba manželé. Skutečnost, zda dlužník a jeho manžel, který sám návrh nepodal, hodlají takto postupovat, vyjádří právě spolupodpisem návrhu na povolení oddlužení, čímž dají najevo, že navrženým oddlužením bude dotčen majetek společného jmění manželů.

Úkolem soudu potom je, „*aby vhodným poučením odstranil možné pochybnosti o tom, že souhlas a spolupodpis dlužníka manžela (...) skutečně vyjadřuje jeho vůli k popsané spoluúčasti na oddlužení (tedy že se např. nevztahuje jen k postihu majetku ze SJM sloužícího k zajištění závazků dlužníka, je-li tu takový), anebo že v případě absence tohoto souhlasu a podpisu dlužníka návrhu jsou si manželé vědomi toho, že jen dlužník bude moci dosáhnout osvobození od placení zbytku, a to s důsledky pro jejich SJM shora uvedenými. Součástí tohoto poučení by vždy mělo být upozornění na preferenční možnost řešit společný úpadek standardním - procesně nejvhodnějším - způsobem, tedy tak, že insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení podají oba manželé.*“¹⁷⁴

¹⁷³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009 1 VSPH 669/2009-A-2.

¹⁷⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. června 2011, sp. zn. KSLB 76 INS 12605/2010 3 VSPH 76/2011-A-11.

Vyskytují se však i názory¹⁷⁵, že osvobození druhého z manželů, i když se na plnění oddlužení podílel, není přípustné, přičemž jejich východiskem je zejména usnesení Nejvyššího soudu, který k dané problematice uvedl, že „*rozhodnutí vydané podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona, jímž insolvenční soud osvobodí dlužníka od placení pohledávek v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny, nezbujuje povinnosti k úhradě těchto pohledávek dlužníkovým věřitelům ani ručitele, ani jiné osoby*“ (rozumějme ty, jež věřitelům za splnění závazku odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem).¹⁷⁶ Z toho se vyvozuje, že manžela dlužníka (jakožto osobu odpovídající za splnění závazku společně a nerozdílně s dlužníkem) nelze od dosud neuspokojených společných pohledávek, respektive jejich zbytků osvobodit, a věřitelé se tak mohou domáhat jejich splacení na manželovi dlužníka. Tento postoj zastává například i insolvenční správkyň Zdeňka Prudilová Koníčková, která uvádí, že „*ten, z manželů, který neprojde insolvenčním řízením, pak i nadále v plné výši odpovídá za závazky ve společném jmění manželů, jež nebyly v plné míře uspokojeny v insolvenčním řízení vedeném na majetek jeho manžela. Dobrodiní ustanovení § 414 IZ se dle mého názoru za daného stavu vztahuje výlučně na manžela, který oddlužením úspěšně prošel.*“¹⁷⁷

Osobně souhlasím s přístupem Vrchního soudu v Praze, pokud se totiž druhý z manželů do procesu oddlužení zapojí a plní povinnosti srovnatelné s povinnostmi dlužníka, přičemž jeho majetek i příjem bude postižen oddlužením, bylo by více než nespravedlivé, aby v takové situaci nebyl osvobozen od zbytků závazků náležících do společného jmění manželů, a věřitelé by tak nadále mohli plnění po něm vymáhat. To se jeví ještě zřejmější v situaci, kdy je manžel dlužníka v podstatě k této spoluúčasti nucen, neboť při absenci jeho podpisu v návrhu na povolení oddlužení v zákonem předvídaných případech není oddlužení jeho manžela přípustné. Pokud naopak svůj podpis připojí, nemá dle judikatury téměř jinou možnost než se na oddlužení podílet.

¹⁷⁵ Například: MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický*. Praha: Linde, 2009, 394 s. Praktická právnická příručka, s. 122.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2010 sp. zn. 29 Cdo 3509/2010.

¹⁷⁷ PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. *Některá úskalí oddlužení manželů*. Epravo.cz [online]. 17. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nektera-uskali-oddluzeni-manzelu-80703.html>.

5.5.2 Společné / oddělené oddlužení obou manželů

Druhým případem je poměrně častá situace, kdy návrh na povolení oddlužení podají oba manželé. Tato situace však též není prozatím v insolvenčním zákoně zakotvena a v průběhu jeho účinnosti se v praxi nutně vyskytla potřeba jejího řešení. I v tomto případě se tak ke slovu dostala judikatorní praxe soudů, která ovšem není zcela jednotná. Oldřich Řeháček vyzoroval několik způsobů řešení tohoto problému, které se v judikatuře vyčlenily.¹⁷⁸

Oddělené oddlužení manželů

Prvním způsobem je oddělené oddlužení manželů, v jehož rámci jsou vydána dvě na sobě zcela nezávislá rozhodnutí o povolení oddlužení. V této situaci se tak majetek, který náleží každému z manželů jako výlučnému vlastníkovi, stejně tak ale i majetek náležející do společného jmění manželů, zahrne do samostatné majetkové podstaty každého z obou manželů. V případě řešení oddlužení formou splátkového kalendáře pak bude vyloučena možnost uspokojení pohledávek z příjmu druhého manžela. Za tohoto stavu je tedy i možné, že úpadek každého z manželů bude řešen různými způsoby, ať již v rámci oddlužení zpeněžením majetkové podstaty či plněním splátkového kalendáře anebo i v rámci konkursního řízení.

V takovém případě se věřitelé přihlašují do každého z probíhajících insolvenčních řízení zvlášť a jsou i samostatně uspokojováni. Zdeňka Prudilová Koníčková vidí v této situaci celou řadu problémů, které se mohou naskytnout. Jedním z nich je situace, při níž se věřitelé přihlásí se svou totožnou pohledávkou do každého z probíhajících řízení. *„Reálně tak hrozí, že tyto věřitelé budou uspokojováni dvakrát, což je v rozporu se zásadami, z nichž insolvenční zákon vychází. Konkrétně se zásadou uvedenou v § 5 pod. písm. a/ IZ dle níž insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. Jiní věřitelé se pak přihlásí pouze do řízení vedeného na majetek jednoho z manželů a v rámci tohoto*

¹⁷⁸ ŘEHÁČEK, Oldřich. *Osobní bankrot manželů a jeho řešení v soudní judikatuře*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2011, č. 7-8, s. 42-44.

řízení také bude jejich pohledávka přezkoumávána a následně uspokojována.“¹⁷⁹

I v případě, že se všichni tito věřitelé přihlásí pouze do řízení jednoho z manželů, problém disproporce nebude zcela vyřešen, neboť příjmy manželů stejně jako výše jejich majetku budou různé, a může se tak lehce stát, že věřitelé jednoho z manželů obdrží výrazně vyšší uspokojení než věřitelé druhého manžela.

Osobně si myslím, že tyto problémy mohou být vyřešeny, pokud všichni věřitelé, kteří mají pohledávky náležící do společného jmění manželů, tyto pohledávky přihlásí do obou probíhajících řízení, čímž se zvýší i míra jejich uspokojení, která se pak bude spíše blížit míře, které by dosáhli při spojení věcí ke společnému projednání. Samotní věřitelé pak musí být dostatečně bdělí a své pohledávky včas přihlásit do obou probíhajících řízení. Nutné ovšem je se vyvarovat toho, aby tito věřitelé dostali více, než jim náleží. To bude zpravidla sledovat insolvenční správce, a proto by bylo vhodné, aby manželům byl ustanoven správce totožný.

Problém tedy nevidím v možnosti nerovného uspokojení věřitelů, jež mají pohledávky, za které jim odpovídají manželé společně a nerozdílně, mezi sebou. Naopak je dle mého názoru možným problémem vyvstávajícím s tímto způsobem oddlužení manželů, že se tito věřitelé uspokojí ve vyšším rozsahu než věřitelé, kteří mají pohledávku jen vůči jednomu z manželů. Právě tady by mohlo docházet k porušování zásady nedovoleného zvýhodňování věřitelů. Otázkou však zůstává, zda toto nedovolené zvýhodňování opravdu nastane, neboť věřitelé nebudou zvýhodňováni v rámci jednoho a téhož insolvenčního řízení. Stejně tak, jak se věřitelé v průběhu oddlužení, jakož i po jeho skončení mohou domáhat splacení svých dosud neuspokojených pohledávek na osobách, které dlužníkovy pohledávky zajistily nebo které za splnění závazků odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem¹⁸⁰, tak se i věřitelé mohou domáhat svého uspokojení v rámci insolvenčního řízení i na druhém z manželů.

Možné překážky v souvislosti s tímto postupem mohou být kladeny spíše pro samotné dlužníky, neboť pro potřeby povolení oddlužení musí prokázat, že jsou schopni splnit alespoň 30% jejich pohledávek, přičemž právě společné pohledávky, které budou přihlášeny do obou řízení, se zahrnou do závazků manželů v plné výši,

¹⁷⁹ PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. *Některá úskalí oddlužení manželů*. Epravo.cz [online]. 17. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nektera-uskali-oddluzeni-manzelu-80703.html>.

¹⁸⁰ Tamtéž.

ač fakticky následně budou částečně uspokojovány i v průběhu oddlužení nebo konkursu druhého manžela.

Částečně společné oddlužení manželů

Podstatou druhého způsobu je, že soud sice řízení nespojí v jedno, ale uloží insolvenčnímu správci provést společné oddlužení manželů, a to zejména v případě, že splátky jednoho z manželů nebudou postačovat pro 30% hranici uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů. Rozdíl pak může uhradit druhý manžel, přičemž je na posouzení insolvenčního správce, aby určil míru uspokojení věřitelů. „*Oddlužení obou manželů tedy probíhá v samostatných řízeních, nicméně jeden z manželů „vypomáhá“ druhému, a to zejména (ovšem nejen) v případě, že by jeho příjmy neumožňovaly splnění zákonné podmínky, aby hodnota plnění, které při oddlužení obdrží nezajištění věřitelé, nebyla nižší než 30 % jejich pohledávek.*“¹⁸¹

Podmínkou tohoto řešení tak je, aby oddlužení manželů probíhalo stejnými způsoby. Druhý z manželů je pak v procesu oddlužení v podstatě závislý na druhém manželovi, a pokud tak bude oddlužení „vypomáhajícího“ manžela zrušeno, stejný osud bude provázet manžela druhého. Co se týká možných problémů, budou se v podstatě shodovat s problémy u odděleného oddlužení manželů.

Společná distribuce splátek

Jana Babušková v reakci na článek Oldřicha Řeháčka přiblížila další možný postup řešení oddlužení manželů.¹⁸² V případě, že manželé o společné oddlužení požádají a mají pouze společné závazky, umožní soud společnou distribuci měsíčních splátek, aniž by došlo ke spojení řízení. To znamená, že „*postizitelné části příjmů obou z manželů určené pro uspokojení každého z věřitelů budou sečteny a rozdělovány mezi věřitele z obou řízení tak, že míra uspokojení každého z věřitelů bude stejná nezávisle na tom, který z manželů s ním uzavřel smlouvu a potažmo tedy, do kterého řízení se daný věřitel přihlásil.*“¹⁸³ Oddlužení manželů tak probíhá z procesního

¹⁸¹ ŘEHÁČEK, Oldřich. *Osobní bankrot manželů a jeho řešení v soudní judikatuře*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2011, č. 7-8, s. 43.

¹⁸² BABUŠKOVÁ, Jana. *Oddlužení manželů – aneb co v zákoně nenajdete*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 31-32.

¹⁸³ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. prosince 2010, č. j. KSOS 33 INS 11987/2010-B-5.

hlediska samostatně, ovšem k propojení obou řízení manželů dochází jen v soudem stanoveném způsobu rozvrhu splátek. Tento způsob je tak možný pouze v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře a od částečně společného oddlužení se liší tím, že rozvrhnutí splátek není na insolvenčním správci, ale stanoví jej soud tak, aby míra uspokojení věřitelů byla stejná nezávisle na tom, do kterého řízení se věřitel přihlásil. Přihlásí-li se pak věřitel do obou řízení, je zařazen ve splátkovém kalendáři pouze jednou.

Spojení věcí ke společnému projednání

Naproti tomu Vrchní soud v Praze jako optimální řešení vidí spojení věcí ke společnému projednání. Pokud by byl příjem obou manželů pro potřeby oddlužení týchž závazků postačující, „bylo by v rozporu se zásadou spravedlivého insolvenčního řízení, i v rozporu se zájmem věřitelů na co nejvyšším uspokojení, kdyby vedle sebe běžela dvě separátní řízení řešící různým způsobem úpadek každého z obou manželů“¹⁸⁴ (rozumějme konkurs a oddlužení). V této situaci, tak bude možné při plnění splátkového kalendáře využít i příjem druhého manžela. Spojení obou návrhů do jednoho řízení je pro dlužníky výhodné mimo jiné i v tom, že odměna a náhrada nákladů insolvenčního správce jsou v případě jednoho řízení strhávány pouze jednou a není nutné je hradit za každého manžela zvlášť, jak by tomu bylo při dvou samostatných řízeních. Pro dlužníky je tak snazší splnit zákonnou podmínku minimálního 30 % uspokojení svých závazků v průběhu pěti let. Navíc je tímto umožněno oddlužení i tomu z manželů, který by z důvodu nižších příjmů tuto podmínku splnit nemohl. Při společném řízení rovněž odpadá problém s řešením situace, kdy se do každého z probíhajících řízení přihlásí věřitel se stejnou pohledávkou.¹⁸⁵

S tímto v praxi nejčastějším způsobem řešení úpadku manželů ovšem vystávají i možné problémy, zejména pak otázka rozvodu manželů v průběhu plnění splátkového kalendáře. Pokud by již manželé neměli zájem na společném plnění jejich závazků, bylo by opětovné rozdělení možné? Jestliže budou oba manželé samostatně nadále splňovat podmínky oddlužení, mělo by být rozdělení insolvenčního řízení na dvě oddělená na sobě nezávislá řízení proveditelné a tudíž zřejmě i povoleno. Nicméně s tímto

¹⁸⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. 1 VSPH 669/2009-A-21.

¹⁸⁵ PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. *A znovu to oddlužení*. Epravo.cz [online]. 22. 2. 2011. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/a-znovu-to-oddluzeni-89029.html?mail>.

úkonem vyvstane značné množství problémů, a to zejména s uspokojováním společných pohledávek. Obtížná bude situace, kdy manželé budou mít rozdílnou výši příjmů, věřitelé toho z manželů, který má příjmy nižší by se mohli cítit poškozeni tím, že již nejsou uspokojováni druhým z manželů.¹⁸⁶

Dalším problémem je možné skončení oddlužení neúspěchem, kdy v průběhu procesu oddlužení dojde k jeho zrušení a následně i k prohlášení konkursu insolvenčním soudem, ať už z důvodu porušení podstatných povinností jedním z manželů, nemožnosti splnění minimální třicetiprocentní kvóty nebo z jiného zákonného důvodu. Lukáš Pachel se domnívá, že v tomto případě obvyklým řešením bude prohlášení konkursu na oba manžele, není si však jistý, zda lze i za trvajících společného jmění manželů vést u jednoho z manželů sanační způsob řešení úpadku a u druhého prohlásit konkurs, přičemž se spíše přiklání k nemožnosti těchto dvou vedle sebe běžící řízení.¹⁸⁷ Osobně si myslím, že prohlášení konkursu na jednoho z manželů by nemuselo bránit oddlužení manžela druhého. Ač při konkursu dojde k zániku společného jmění manželů, věřitelům stále zůstává možnost uspokojit se z vypořádané části náležití druhému manželu a případně i z jeho příjmů. Nevidím rovněž důvod, proč by druhý z manželů měl být též postižen konkursem, když by se žádného pochybení nedopustil a jeho současná situace by mu pokračování v procesu oddlužení umožňovala.

V případě, že byl manžel dlužníka vtažen do insolvenčního řízení pouze na základě svého souhlasu s využitím majetku ve společném jmění manželů pro účely oddlužení, aniž by sám na sebe podal samostatný insolvenční návrh a ani se na plnění oddlužení s manželem nepodílel, bude nutné jednoznačně deklarovat, že od okamžiku, kdy bylo v insolvenčním řízení rozhodnuto o prohlášení konkursu, se jej už probíhající insolvenční řízení netýká. V dalším průběhu insolvenčního řízení tak již bude pokračováno pouze s dlužníkem, který na sebe skutečně podal insolvenční návrh.¹⁸⁸

¹⁸⁶ PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. *A znovu to oddlužení*. Epravo.cz [online]. 22. 2. 2011. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/a-znovu-to-oddluzeni-89029.html?mail>.

¹⁸⁷ PACHL, Lukáš. *Pár poznámek ke společnému oddlužení manželů v insolventi*. Konkursní noviny [online]. 13. 7. 2011. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/par-poznamek-ke-spolecnemu-oddluzeni-manzelu-v-insolvenci>.

¹⁸⁸ Tamtéž.

5.5.3 Návrh koncepční novely

Zákonné zakotvení procesu oddlužení manželů je vzhledem k nejednotným postupům soudů a k množství stále nevyřešených otázek v těchto případech více než nutné. Návrh koncepční novely insolvenčního zákona připravený Ministerstvem spravedlnosti reaguje na tuto potřebu jednotného postupu a přináší nová ustanovení týkající se společného návrhu manželů na povolení oddlužení. Spojení návrhů ke společnému projednání se postupem času stalo převládající praxí a z tohoto pojetí vychází i navrhovaná novela; „*ke spojování těchto řízení vede zejména snaha o hospodárnost řízení, a to jak ve vztahu k úřednímu aparátu (tj. stačí vydávat jedno rozhodnutí, nařizovat jedno společné jednání atd.), tak i ve vztahu k majetkové podstatě.*“¹⁸⁹

Dlužníci, kteří jsou oprávněni podat každý samostatně návrh na povolení oddlužení, by napříště mohli podat společný návrh, pokud jsou manželi ke dni, kdy takový návrh došel insolvenčnímu soudu. Základním principem je, že se manželé po dobu trvání insolvenčního řízení a oddlužení považují za jednoho dlužníka. Manželé tak musí v návrhu výslovně prohlásit, že souhlasí s tím, aby všechny jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů.¹⁹⁰ Podá-li návrh pouze jeden z manželů, řeší se v řízení pouze jeho závazky, bez ohledu na druhého z manželů, a stejný postup se aplikuje i při osvobození od zbytku dluhů. Podpis druhého manžela v návrhu na povolení oddlužení pak nebude napříště vyžadován.

Co se týká společného jmění manželů, použijí se při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty obdobně ustanovení o jeho zániku a vypořádání při konkursu. Společné jmění manželů tedy zásadně zaniká okamžikem, kdy nastanou účinky schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. Jde-li však o oddlužení povolené na základě společného návrhu manželů, považuje se od stejného okamžiku všechny majetek těchto manželů za majetek ve společném jmění manželů, a tedy k zániku nedojde. Vzhledem k tomu, že novela hovoří pouze o zániku společného jmění manželů při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, můžeme dovodit, že při plnění

¹⁸⁹ Vládní návrh koncepční novely, s. 66.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 307 - 308.

splátkového kalendáře k tomuto zániku nedojde. S ohledem na výše uvedené by však v případě samostatného návrhu manžela neměly již být postihovány příjmy manžela druhého. Myslím, že by bylo vhodné režim mzdy druhého manžela i v tomto případě v zákoně výslovně vyřešit, aby nadále nevznikaly nejasnosti, a nemusela by tak východisko poskytnout opět judikatorní praxe soudů. Ta by tak navíc nově musela být zřejmě v rozporu s dosavadní rozhodovací činností, která vychází z toho, že vyplacená mzda je součástí společného jmění manželů, a měla by tak být též postižena při oddlužení plněním splátkového kalendáře.

Osobně se v ostatních otázkách názorově ztotožňuji se zněním nových ustanovení. Manželům je dána možnost spolupracovat na plnění společných závazků, přičemž ve výsledku budou oba oddluženi. Řešení, že by se jeden manžel mohl vyskytnout v konkursu, kdežto úpadek druhého by byl řešen oddlužením, nepovažuji za šťastné. Tímto způsobem se i zvyšuje pravděpodobnost vyššího uspokojení pohledávek věřitelů, neboť k jejich uspokojení jsou použity příjmy obou manželů, respektive všechen jejich majetek. Vystávající problém situace, při níž by jeden z manželů přestal spolupracovat na plnění a celé břímě by tak padlo na manžela druhého, či případná možnost rozvodu manželů, je už otázkou vzájemné důvěry a dohody, neboť právě proto je dána možnost, aby si manželé sami zvolili, zda tento režim využijí.

5.5.4 Pohledávka náležící do společného jmění manželů

Manželé se však mohou vyskytnout i v opačné pozici, tedy v pozici věřitele. Tato situace nastane, pokud mají společnou pohledávku manželů náležící do jejich společného jmění vůči dlužníkovi, který je v úpadku. V tomto případě z judikatury i odborné literatury vyplývá názor, že manželé, jako solidární věřitelé podávají jak společný insolvenční návrh, tak i jedinou společnou přihlášku pohledávky do insolvenčního řízení.¹⁹¹ V této situaci se vychází z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Cdo 2290/2000, které však bezpochyby můžeme aplikovat i na insolvenční zákon. Podle tohoto usnesení věřitelé, kteří mají společnou pohledávku, jsou v insolvenčním řízení nerozlučnými společníky.

¹⁹¹ KAVĚNA, Martin. *Společné jmění manželů a insolvenční řízení*: Informační podklad č. 5.318. Parlamentní institut. Červen 2011. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=74091, s. 12.

5.6 Určení způsobu provedení oddlužení

Insolvenční zákon ve svém ustanovení § 398 taxativně vymezuje dva způsoby, jimiž lze oddlužení provést. Jedná se o zpeněžení majetkové podstaty, při němž dochází k převedení veškerého majetku, který náleží do majetkové podstaty, na peníze za účelem uspokojení věřitelů, a o plnění splátkového kalendáře, jehož postatou je, že dlužník bude měsíčně nezajištěným věřitelům splácet stanovenou částku. Navrhnout, jakým způsobem bude oddlužení provedeno, může dlužník v návrhu na povolení oddlužení, ovšem, jak již bylo výše řečeno, pokud jeho majetková situace neumožňuje pouze jedno řešení, je rozhodnutí o způsobu provedení oddlužení příznáno zásadně věřitelům, a to jen věřitelům nezajištěným, jelikož zajištění věřitelé se uspokojují jen z výtěžku prodeje zástavy.

5.6.1 Role věřitelů

Všichni věřitelé, jak zajištění tak nezajištění, kteří chtějí uspokojit své pohledávky v insolvenčním řízení, respektive, kteří chtějí uspokojit své pohledávky vůbec (v závislosti na výsledku insolvenčního řízení), musí podat své přihlášky insolvenčnímu soudu, a to od začátku insolvenčního řízení až do lhůty stanovené v rozhodnutí o úpadku (ustanovení § 173 InsZ). Tato lhůta nesmí být kratší třiceti dnů a delší dvou měsíců, a je-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o povolení oddlužení, činí tato lhůta přesně 30 dní (ustanovení § 136 InsZ). K přihláškám podaným později insolvenční soud nepřihlíží, a nemůžou tak být v insolvenčním řízení uspokojeny. Insolvenční správce sestaví seznam přihlášených pohledávek, o nichž se následně vede přezkumné jednání, v jehož rámci mohou insolvenční správce, dlužník a přihlášení věřitelé popírat pravost, výši a pořadí přihlášených pohledávek.

Hlasování věřitelů

O způsobu oddlužení tedy rozhodují pouze nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili své pohledávky. Hlasovací právo však není odejmuto jen zajištěným věřitelům, nýbrž i osobám dlužníkovi blízkým nebo osobám, které tvoří s dlužníkem koncern (ustanovení § 402 odst. 1 InsZ). Důvod, proč těmto osobám není hlasovací právo přiznáno, je zřejmý; zákon se zde snaží zabránit tomu, aby tito věřitelé nezvrátili

hlasování v neprospěch ostatních věřitelů tím, že by zvolili pro dlužníka výhodnější způsob řešení jeho oddlužení z důvodu citových či obchodních vazeb k němu. Věřitelé, jejichž pohledávka byla popřena, potom mohou v rozsahu popření hlasovat, pouze usnese-li se na tom schůze věřitelů.

Samotné hlasování probíhá mimo schůzi věřitelů tzv. korespondenční formou prostřednictvím hlasovacích lístků nebo na schůzi věřitelů zdvižením ruky, hlasovacím zařízením nebo jiným způsobem stanoveným insolvenčním soudem (ustanovení § 6 odst. 1 vyhlášky o jednacím řádu). Tuto schůzi svolá insolvenční soud tak, aby se konala nejpozději do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku. Dlužník je povinen se této schůze účastnit a odpovídat na dotazy. Ústavní soud svým nálezem ze dne 27. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 19/09 zrušil fikci zpětvzetí návrhu v případě, že se dlužník bez omluvy nedostaví na schůzi věřitelů, na níž se projednává způsob oddlužení. Ústavní soud k tomu uvedl, že *„fikce zpětvzetí návrhu na oddlužení je z ústavněprávního hlediska neakceptovatelná tím spíše, že nejde o pouhý procesní úkon, kterým účastník disponuje řízením, ale má zásadní hmotněprávní důsledky pro dlužníka i věřitele (následné prohlášení konkursu).“* Ač by se tak mohlo zdát, že neúčast dlužníka na schůzi věřitelů zůstala bez možnosti sankce, není tomu tak; soud má v takovém případě možnost s přihlédnutím ke všem okolnostem případu oddlužení neschválit z důvodu lehkomyšlného či nedbalého přístupu dlužníka podle ustanovení § 405 InsZ ve spojení s ustanovením § 395 odst. 2 písm. b) InsZ. Proti takovému rozhodnutí může dlužník podat odvolání.

Věřitelům je umožněno o způsobu oddlužení hlasovat i mimo schůzi věřitelů, insolvenční zákon jim tímto poskytuje relativně dlouhé časové období, ve kterém mohou svou vůli vyjádřit, neboť mohou hlasovat před podáním návrhu na povolení oddlužení a dokonce i před podáním insolvenčního návrhu. Podmínkou je, že tito věřitelé měli možnost se seznámit s informacemi, které svým obsahem a rozsahem odpovídají informacím, jež musí být obsaženy v návrhu na povolení oddlužení a v jeho přílohách (ustanovení § 400 InsZ). Dlužník tak musí nezajištěným věřitelům zejména sdělit podrobné informace o svém majetku a svých příjmech, a to jak o příjmech za poslední tři roky, tak i odhad svých příjmů na příštích pět let. Skutečnost, že dlužník splnil tuto svou povinnost, tedy že nezajištěným věřitelům požadované informace předal, by měl být v dalším průběhu insolvenčního řízení schopen insolvenčnímu soudu

doložit.¹⁹² Věřitelé v tomto případě hlasují písemně prostřednictvím *hlasovacích lístků*¹⁹³, z nichž musí být nepochybné, pro jaký způsob oddlužení hlasovali, a které musí obsahovat úředně ověřený podpis věřitele, přičemž nesmí být spojené s jiným procesním úkonem. Korespondenčně vyjádřený souhlas je věřitel oprávněn změnit na schůzi věřitelů. Pokud však všichni oprávnění věřitelé hlasovali tímto způsobem, schůze věřitelů se nekoná.

O způsobu oddlužení rozhodnou věřitelé prostou většinou hlasů nezajištěných věřitelů, počítanou podle výše jejich pohledávek; přitom platí, že na 1 Kč pohledávky připadá jeden hlas. To znamená, že i jeden majoritní nezajištěný věřitel je schopen ovlivnit, jakým způsobem bude oddlužení prováděno. Problém tak může tento způsob hlasování představovat právě pro minoritní věřitele, jelikož se může snadno stát, že věřitel, který oproti ostatním nedisponuje tak vysokou pohledávkou, bude přehlasován a oddlužení se bude v jeho neprospěch řešit formou splátkového kalendáře. To může vést k situaci, že takovýto věřitel obdrží pouze několik korun měsíčně, což je ve srovnání s finančním a časovým zatížením spojeným s vymáháním takto nízké pohledávky zcela neúměrné, a takový věřitel raději svoji pohledávku ani do insolvenčního řízení nepřihlásí.¹⁹⁴

Jestliže však ani jeden ze způsobů požadovanou většinu nezíská, rozhodne o způsobu oddlužení insolvenční soud (ustanovení § 402 InsZ). To bývá běžnou praxí, neboť věřitelé často projevují nezájem účastnit se tohoto hlasování. Insolvenční soud může také výjimečně, je-li toho zjevně zapotřebí, zasáhnout a svým rozhodnutím o způsobu oddlužení toto usnesení schůze věřitelů ve prospěch navrženého reálného splátkového kalendáře překonat, jak judikoval Vrchní soud v Praze. K tomu dojde například za situace, kdy by zpeněžení majetkové podstaty vedlo k tomu, že by dlužník

¹⁹² KOZÁK, Jan. *Poradna Konkursních novin (K hlasování věřitelů o způsobu oddlužení)*. Konkursní noviny [online]. 2. 4. 2008. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/poradna-konkursnich-novin-119>.

¹⁹³ Náležitosti hlasovacího lístku jsou stanoveny v ustanovení § 19 vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení.

Příloha č. 3: Hlasovací lístek o způsobu oddlužení.

¹⁹⁴ KOLOMIČENKO, Jakub. *Pro a proti institutu oddlužení v českém právu*. Epravo.cz [online]. 8. 3. 2013. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pro-a-proti-institutu-oddluzeni-v-ceskem-pravu-89027.html>.

přišel o své obydlí, což by ho mohlo uvrhnout do neřešitelné sociální situace, hrozící jeho dalším nežádoucím zadlužením.¹⁹⁵

5.7 Problematika zajištěných věřitelů

Zajištěným věřitelem se v souladu s ustanovením § 2 písm. g) InsZ rozumí věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. Jak již bylo výše řečeno, zajištění věřitelé se uspokojují odděleně. Zatímco nezajištění věřitelé se mohou podílet na rozhodnutí, jakým způsobem bude oddlužení provedeno, a následně obdrží alespoň 30% svých pohledávek, zajištění věřitelé jsou uspokojeni pouze ze zpeněžení předmětu zajištění (ustanovení § 398 odst. 3 InsZ) bez ohledu na to, jakou míru uspokojení to pro ně přinese. Proto je dána zajištěným věřitelům možnost, aby si sami zvolili, zda své právo ze zajištění využijí či nikoli. Zajištění věřitelé by tak vždy měli pečlivě zvážit, zda své právo ze zajištění v přihlášce pohledávky uplatní, neboť není vyloučeno, že jejich pohledávka by při plnění splátkového kalendáře byla uspokojena ve vyšším rozsahu, než kterého by bylo možno dosáhnout zpeněžením zajištění.¹⁹⁶

Tito věřitelé o možnost uspokojení ze zajištění v souladu s judikatorní praxí Nejvyššího soudu nepřijdou ani v případě, pokud dlužník nabyl vlastnické právo k věci zatížené zástavním právem až v průběhu insolvenčního řízení, v době po marném uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek. Tato situace totiž neznamena, „*že by věřitel, který svou pohledávku řádně a včas přihlásil, byl bez dalšího zbaven práva dovolat se zajištění. Insolvenční soud je povinen takového věřitele vyzvat, aby v (procesní) lhůtě k tomu určené sdělil, zda uplatňuje právo na uspokojení ze zajištění a poučit jej, že po marném uplynutí určené lhůty bude mít za to, že právo na uspokojení pohledávky ze zajištění neuplatnil.*“¹⁹⁷

¹⁹⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2012, sp. zn. KSHK 45 INS 22049/2011 1 VSPH 1533/2012-B-23.

¹⁹⁶ KAPLAN, Daniel. *Několik poznámek k oddlužení z hlediska zajištěného věřitele*. Epravo.cz [online]. 15. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nekolik-poznamek-k-oddluzeni-z-hlediska-zajisteneho-veritele-80725.html>.

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sen. zn. 29 NSČR 32/2011. V předmětném případě dlužnice před zahájením insolvenčního řízení darovala nemovitost dceři, následně však došlo k zpětnému převodu nemovitosti na dlužnici.

Zajištěným věřitelům je také dána možnost, aby se v případě oddlužení formou splátkového kalendáře rozhodli, zda o zpeněžení předmětu zajištění insolvenčního správce požádají (ustanovení § 409 odst. 3 InsZ), a v případě, že tak neučiní je jim právo domáhat se uspokojení své pohledávky zachováno i po skončení insolvenčního řízení, podmínkou však zůstává, aby svoji pohledávku včas přihlásili (ustanovení § 414 InsZ). Naopak pokud zajištění věřitelé insolvenčního správce ke zpeněžení majetku, který je předmětem zajištění, vyzvou, insolvenční správce majetek zpeněží a výtěžek jim po odečtení nákladů na správu a zpeněžení předmětu zajištění a odměny insolvenčního správce¹⁹⁸ se souhlasem insolvenčního soudu vydá, a to kdykoli v průběhu insolvenčního řízení v závislosti na provedení zpeněžení, nejpozději však před vydáním rozvrhového usnesení (ustanovení § 305 odst. 1 InsZ).

Věřitelé tím ztrácí možnost svou pohledávku uspokojit jiným způsobem, a to i v případě, že byla uspokojena jen částečně nebo dokonce vůbec¹⁹⁹ (například v důsledku dalšího zajištěného věřitele s lepším pořadím, neboť zajištění věřitelé se uspokojí v souladu s ustanovením § 299 odst. 1. InsZ podle pořadí, v jakém vznikl právní důvod jejich zajištění z té části výtěžku, který na ně připadá, nedohodnou-li se písemně jinak). V případě, že by výtěžek převyšoval hodnotu zajištěných pohledávek, rozdíl bude se souhlasem soudu vrácen dlužníkovi a nikoli rozdělen mezi ostatní věřitele. K otázce, zda by ovšem tento přebytek neměl být považován za mimořádný příjem, se vyjádřil Vrchní soud v Praze následovně; *„Vzhledem k tomu, že dispoziční oprávnění k majetku náležejícímu do majetkové podstaty v době schválení oddlužení má od právní moci rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře dlužník (§ 409 odst. 2 IZ), nelze ani hyperochu, jež svojí podstatou není ničím jiným, než transformací takového majetku, považovat za mimořádný příjem, ohledně něhož by měl dlužník povinnost naložit s ním způsobem uvedeným v § 412 odst. 1 písm. b) IZ, tedy použít ho - prostřednictvím insolvenčního správce - k mimořádným splátkám nad rámec*

¹⁹⁸ V souladu s ustanovením § 298 odst. 3 InsZ obecně platí, že z výtěžku zpeněžení zajištěného majetku lze náklady spojené se správou odečíst nejvýše v rozsahu 4 % výtěžku zpeněžení a náklady spojené se zpeněžením nejvýše v rozsahu 5 % výtěžku zpeněžení s tím, že se souhlasem zajištěného věřitele lze odečíst náklady i ve větším rozsahu.

¹⁹⁹ KAPLAN, Daniel. *Několik poznámek k oddlužení z hlediska zajištěného věřitele*. Epravo.cz [online]. 15. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nekolik-poznamek-k-oddluzeni-z-hlediska-zajisteneho-veritele-80725.html>.

splátkového kalendáře.“²⁰⁰ Je proto zcela na dlužníkovi, jak s přebytkem výtěžku naloží, tedy zda si jej ponechá nebo zda jej dobrovolně poskytne nezajištěným věřitelům.

Jestliže by bylo oddlužení dlužníka prováděno formou zpeněžení majetkové podstaty, insolvenční správce provede zpeněžení předmětu zajištění i bez návrhu nezajištěného věřitele, a ten tak bude vždy uspokojen z výtěžku zpeněžení. Neuspokojená část jeho pohledávky opět zaniká, a věřitel se tak na rozdělení dalšího výtěžku nepodílí.²⁰¹ V případě, že by výtěžek převyšoval hodnotu zajištěných pohledávek, přebytek se rozdělí mezi ostatní věřitele.

5.7.1 K určování způsobu zpeněžení předmětu zajištění

Značnou výhodu pro zajištěného věřitele obecně představuje jednak možnost ukládat insolvenčnímu správci pokyny směřující k řádné správě majetku sloužícího k zajištění (ustanovení § 230 odst. 2 InsZ) a jednak i možnost určit, jakým způsobem má být předmět zajištění insolvenčním správcem zpeněžen, i jakým subjektem má být zpeněžení realizováno či zprostředkováno (ustanovení § 293 InsZ). Insolvenční správce může tyto pokyny odmítnout, má-li za to, že nesměřují k řádné správě, nebo za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji; v takovém případě požádá insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti. Spornou se však stala otázka, zda insolvenční správce potřebuje kromě pokynu zajištěného věřitele, jakým způsobem má být předmět zajištění zpeněžen, také souhlas věřitelského výboru či zástupce věřitelů s navrženým způsobem zpeněžení. Dle Daniela Kaplana se soudní praxe „začíná sjednocovat v závěru, že souhlas věřitelského výboru, resp. zástupce věřitelů bude nutný pouze v případě, pokud je zpeněžován majetek sloužící k zajištění, jehož stanovená obvyklá cena výrazně převyšuje výši přihlášené zajištěné pohledávky.“²⁰² Podle názoru Vrchního soudu v Praze je pak naopak při prodeji mimo dražbu souhlas těchto subjektů nutný vždy, neboť pokyny zajištěného věřitele nemohou nahradit souhlas insolvenčního

²⁰⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. února 2012, sp. zn. KSPL 20 INS 3876/2010 1 VSPH 175/2012-B-30.

²⁰¹ HOROVÁ, Helena. *Postavení zajištěných věřitelů v insolvenčním řízení*. Bulletin advokacie [online]. 17. 09. 2012. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/clanek10>. a MARŠIKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnické*. Praha: Linde, 2009. Praktická právnická příručka, s. 119.

²⁰² KAPLAN, Daniel. *Několik poznámek k oddlužení z hlediska zajištěného věřitele*. Epravo.cz [online]. 15. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nekolik-poznamek-k-oddluzeni-z-hlediska-zajisteneho-veritele-80725.html>.

soudu a věřitelského výboru vyžadovaný k účinnosti prodeje mimo dražbu.²⁰³ Toto usnesení lze bezpochyby vztáhnout i na ostatní způsoby zpeněžení, při nichž by měl být též souhlas věřitelského výboru vždy nutný.

Osobně souhlasím s názorem Vrchního soudu v Praze, neboť opačný výklad by byl dle mého názoru v rozporu s dikcí zákona. Pokyny zajištěného věřitele při zpeněžení předmětu zajištění je vázán jen insolvenční správce, který si ovšem musí následně zajistit souhlas věřitelského výboru v souladu s ustanovením § 286 odst. 2 InsZ anebo v případě prodeje mimo dražbu i souhlas insolvenčního soudu podle ustanovení § 289 odst. 1 InsZ. Ač se přikláním k tomu, že souhlas věřitelského výboru se způsobem zpeněžení ve všech případech není nezbytně potřebný, neboť v určitých situacích pro nezajištěné věřitele volba zpeněžení nemůže mít žádný dopad, tento postup insolvenční zákon výslovně nepředpokládá, ale naopak souhlas věřitelského výboru vždy požaduje.

Návrh koncepční novely reaguje na nejasnosti, jež se při aplikaci těchto ustanovení vyskytly, a snaží se předejít nejednotnosti v rozhodovací praxi. Tento návrh tak přichází s řešením, podle něhož by již do budoucna neměl být souhlas věřitelského výboru ani soudu při zpeněžování zajištění vyžadován, a pro příště by tak insolvenční správce měl postupovat pouze na základě pokynu zajištěného věřitele. Návrh novely konkrétně stanoví, že ustanovení § 286 odst. 2, § 287 odst. 2²⁰⁴ a § 289 odst. 1 InsZ se použijí jen tehdy, není-li zde pokynu zajištěného věřitele.²⁰⁵ V ustanoveních týkajících se pouze oddlužení je pak stanoven lehce odlišný režim, neboť majetek, který slouží k zajištění, insolvenční správce po schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty zpeněží jen na žádost zajištěného věřitele, jestliže zpeněžením ostatního majetku dojde k plnému uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů nebo jestliže zajištěná pohledávka zjevně přesahuje hodnotu zajištění.²⁰⁶

²⁰³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. března 2012, sp. zn. KSCB 26 INS 4392/2008 1 VSPH 194/2012-B-36. Vrchní soud k tomu dále uvedl, že „*uvedené ustanovení toliko vymezuje některé další povinnosti, resp. postup, jenž musí insolvenční správce nadto respektovat při zpeněžení té (zvláštní) části majetkové podstaty, která slouží k zajištění pohledávky, aniž by tím ovšem byla jakkoliv dotčena shora citovaná ustanovení § 286 a § 289 IZ. Svými pokyny ovlivňuje zajištěný věřitel především konkrétní postup správce při zpeněžení předmětu zajištění (např. výběr realitní kanceláře, inzerce, organizace výběrového řízení, kupce, dražební kanceláře apod.)*“

²⁰⁴ Ustanovení § 287 odst. 2 InsZ stanoví, že veřejnou dražbu provede dražebník na návrh insolvenčního správce. Smlouva o provedení dražby se v takovém případě stane účinnou dnem, kdy ji schválí věřitelský výbor.

²⁰⁵ Vládní návrh koncepční novely, s. 288.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 311.

Osobně se zcela ztotožňuji se zněním ustanovení navrhovaných koncepční novelou. Mám totiž za to, že by souhlas věřitelského výboru se způsobem zpeněžení měl být nutný za popsanych podmínek pouze v případě, kdy by oddlužení probíhalo zpeněžením majetkové podstaty. Jelikož výtěžek převyšující pohledávku zajištěného věřitele bude v tomto případě rozdělen mezi věřitele nezajištěné, domnívám se, že by nezajištění věřitelé měli mít možnost se ke způsobu zpeněžení vyjádřit, neboť právě způsob zpeněžení může podstatným způsobem ovlivnit výši výtěžku, a tedy i to jaká částka, a jestli nějaká, bude potom k dispozici nezajištěným věřitelům. V případě oddlužení plněním splátkového kalendáře je však situace jiná, neboť se případný přebytek se souhlasem soudu vydá dlužníkovi. Nezajištění věřitelé tedy nemohou být v tomto případě zpeněžením vůbec dotčeni, a též nevidím důvod, proč by jejich souhlas za této situace měl být nutný.

5.7.2 Příjmy z pronájmu předmětu zajištění

Zajímavou problematikou je i otázka, zda zajištěný věřitel může být uspokojen nikoli jen z prodeje předmětu zajištění, ale zda je možné v rámci zpeněžení využít i příjmy z pronájmu předmětu zajištění, tedy zejména z nemovitosti. Lukáš Pachl se přiklání k názoru, že toto možné je, a příjmy plynoucí z nájemních vztahů by se tak měly stát součástí uspokojení zajištěného věřitele. Vychází při tom z judikatury Nejvyššího soudu²⁰⁷, která se týká ovšem ještě zákona o konkursu a vyrovnání, a dále z toho, že zpeněžením majetku náležejícího do majetkové podstaty se nerozumí pouze prodej, nýbrž podstatně širší převedení majetku náležejícího do majetkové podstaty na peníze za účelem uspokojení věřitelů; tím by mohl být právě i pronájem.

Dalším argumentem je, že nájem nemovitostí je nutno považovat za správu majetku sloužícího k zajištění, která náleží právě zajištěnému věřiteli. Insolvenční správce tak je oprávněn nemovitosti po rozhodnutí o úpadku pronajímat pouze se souhlasem zajištěného věřitele, a to i se souhlasem nevýslovným. „*Jen zajištěný věřitel tak může dát v průběhu insolvenčního řízení insolvenčnímu správci pokyn*

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2007, sp. zn. 29 Odo 1696/2005, ve kterém Nejvyšší soud zastal názor, že „*má-li být beze zbytku naplněn účel sledovaný ustanovením § 28 ZKV, tedy přednostní uspokojení odděleného konkursního věřitele ze zajištění, jež potud tvoří do značné míry oddělenou konkursní podstatu, pak té části výtěžku zpeněžení zajištění, určené k vyplacení oddělenému věřiteli (k oddělenému spokojení), musí sledovat (s omezením daným výší zajištěné pohledávky) oddělený osud jistiny.*“

*k realizaci pronájmu nemovitostí, případně k ukončení pronájmu nemovitostí. Z titulu tohoto oprávnění je zajištěný věřitel logicky také tím, kdo nese ekonomické důsledky svého rozhodování, ať už v pozitivním slova smyslu (užitek z pronájmu majetku sloužícího k zajištění), respektive negativní (při zvýšených nákladech spojených s pronájmem nemovitostí, pokud by tyto nedosáhly ani výše příjmů z pronájmu nemovitostí).*²⁰⁸

Tento postoj následně zastal i Vrchní soud v Olomouci, který uvedl, že příjmy z pronájmu majetku sloužícího k zajištění je nutno považovat za součást výtěžku zpeněžení tohoto majetku, které musí náležet zajištěnému věřiteli. Při řešení této otázky odkázal též na judikaturu z doby účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání, přičemž uvedl, že nevidí důvod, proč by tato rozhodnutí neměla být použitelná i v podmínkách insolvenčního zákona, tím spíše, že prostřednictvím insolvenčního zákona došlo k posílení práv zajištěných věřitelů (ať již v možnosti maximálního uspokojení z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění nebo i v možnosti ukládat insolvenčnímu správci pokyny směřující ke správě a zpeněžení majetku sloužícího k zajištění). „*Na druhou stranu je zajištěný věřitel povinen nést finanční náklady spojené se správou a zpeněžením tohoto majetku (§ 230 odst. 3 a § 298 odst. 3 IZ). Lze tedy shrnout, že zajištěný věřitel má právo na výhradní uspokojení z majetku sloužícího k zajištění, které je limitováno pouze výší jeho přihlášeného a zjištěného nároku, ale současně má i povinnost z prostředků dosažených zpeněžením uhradit všechny náklady související se správou a zpeněžením tohoto majetku (na rozdíl od nezajištěných věřitelů).*“²⁰⁹

V této situaci však bude nutné rozlišovat, od kterého okamžiku již výnosy z nájmu předmětu zajištění náleží zajištěným věřitelům. Krajský soud v Brně, s jehož názorem se Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací ztotožnil, k této otázce uvedl, že „*za součást výtěžku zpeněžení nelze považovat finanční prostředky získané pronájmem nemovitého majetku před zjištěním úpadku dlužníka a prohlášením konkursu na jeho majetek, neboť podle ust. § 283 odst. 2 IZ lze ke zpeněžení majetkové podstaty přikročit teprve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve však po první schůzi věřitelů. (...) Za výtěžek zpeněžení nelze ani považovat finanční*

²⁰⁸ PACHL, Lukáš. *Příjem z pronájmu nemovitostí sloužících k zajištění pohledávky*. Konkursní noviny [online]. 11. 5. 2011. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/prijem-z-pronajmu-nemovitosti-slouzicich-k-zajisteni-pohledavky>.

²⁰⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. července 2012, sp. zn. KSBR 31 INS 3579/2010 2VSOL 327/2012-B-72.

*prostředky získané nájmem za dobu před zahájením insolvenčního řízení, neboť bylo právem zástavního věřitele realizovat uspokojení ze zpeněžení zajištěné nemovitosti v souladu s ust. § 165a občanského zákoníku.*²¹⁰ Shrňeme-li uvedené, součástí výtěžku zpeněžení předmětu zajištění jsou finanční prostředky získané z pronájmu majetku sloužícího k zajištění, avšak až za dobu od prohlášení konkursu na majetek dlužníka, respektive analogicky od okamžiku, kdy nastanou účinky schválení oddlužení.

5.8 Schválení oddlužení

Jestliže v průběhu insolvenčního řízení nevyšly najevo skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení, insolvenční soud oddlužení schválí, a to ve formě, o níž rozhodli nezajištění věřitelé nebo insolvenční soud. Tímto rozhodnutím jsou vázáni jak dlužník, tak věřitelé, a to i ti, kteří se zvoleným způsobem oddlužení nesouhlasili, nebo kteří vůbec nehlasovali (ustanovení § 406 InsZ).

Zajímavá je otázka přípustnosti schválení oddlužení v případě, že ve stanovené lhůtě nebyla přihlášena ani jedna pohledávka. Podle názoru Vrchního soudu v Praze, jestliže dlužník splnil veškeré podmínky dané insolvenčním zákonem, ač se nepřihlásil žádný z věřitelů, nelze dlužníkovi upírat možnost řešit jeho úpadek oddlužením jen pro tento nedostatek. Po rozhodnutí o úpadku vznikly v insolvenčním řízení pohledávky za majetkovou podstatou minimálně v rozsahu náhrady hotových výdajů a odměny insolvenčního správce, jež bude třeba uspokojit právě v rámci oddlužení. Po zaplacení těchto pohledávek rozhodne insolvenční soud o splnění oddlužení.²¹¹

Účinky schválení oddlužení nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku. Právní mocí rozhodnutí o schválení oddlužení se ruší omezení dispozičních oprávnění dlužníka, ke kterým došlo před jeho vydáním v dosavadním průběhu insolvenčního řízení ze zákona nebo rozhodnutím insolvenčního soudu (ustanovení § 407 InsZ). O účincích schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty platí ohledně majetku náležejícího do majetkové podstaty v době schválení oddlužení obdobně ustanovení tohoto zákona o účincích prohlášení konkursu. Významným účinkem v tomto případě tak například je, že

²¹⁰ Usnesení Krajského soudu v Brně dne 15. března 2012, č. j. KSBR 31 INS 3579/2010-B-61.

²¹¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. prosince 2009, sp. zn. KSPH 39 INS 1527/2009 2 VSPH 474/2009-B-15.

se přerušují soudní, správní a jiná řízení o právech a povinnostech, která se týkají majetkové podstaty nebo které mají být uspokojeny z majetkové podstaty, jejichž účastníkem je dlužník (ustanovení § 263 InsZ). V těchto řízeních lze pokračovat jen za podmínek stanovených zákonem.²¹² K přerušení řízení dochází přímo ze zákona a není tak potřeba dalšího rozhodnutí soudu; praxe však zavedla, že soudy přesto vydávají deklaratorní usnesení, proti nimž je připuštěno odvolání.²¹³ Naopak se nepřerušují řízení taxativně uvedená v ustanovení § 266 odst. 1 InsZ, jedná se například o řízení trestní, řízení o přestupcích a jiných správních deliktech, řízení daňové, dědické, o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, o výkon rozhodnutí nebo exekuce či řízení o výživném nezletilých dětí.

Dispoziční oprávnění k majetku dlužníka

Důležitým účinkem schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dále je, že dispoziční oprávnění k majetku náležícímu do majetkové podstaty přechází zveřejněním rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku na insolvenčního správce. Vlastnické právo dlužníka k majetku náležícímu do majetkové podstaty tak sice není dotčeno, avšak veškeré dispozice nadále náleží insolvenčnímu správci. Právní úkony týkající se majetkové podstaty, které dlužník učiní poté, co dispoziční oprávnění přešlo na insolvenčního správce, jsou proti jeho věřitelům neúčinné. Dispozice s ostatním majetkem, tedy i s tím, který dlužník získal po schválení oddlužení (na rozdíl od konkursu), potom plně náleží dlužníkovi.

Naopak v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře má dispoziční oprávnění k majetku náležejícímu do majetkové podstaty v době schválení oddlužení,

²¹² V přerušovaných řízeních, ve kterých v době schválení oddlužení dlužník vystupoval jako žalobce nebo jiný navrhovatel, jakož i v dalších řízeních, ve kterých uplatňoval své pohledávky nebo jiná práva týkající se majetkové podstaty, lze dle ustanovení § 264 InsZ pokračovat na návrh insolvenčního správce; dnem, kdy soudu došel jeho návrh na pokračování v řízení, se insolvenční správce stává účastníkem řízení místo dlužníka.

Dále lze pokračovat v souladu s ustanovením § 265 InsZ i v přerušovaných řízeních, ve kterých v době prohlášení konkursu věřitelé uplatňovali proti dlužníkovi pohledávky nebo jiná práva, která se týkají majetkové podstaty nebo které mají být uspokojeny z majetkové podstaty, jde-li o spory o rozsah majetkové podstaty, s výjimkou sporů o vyloučení majetku z ní, nebo jde-li o řízení o nárocích s právem na uspokojení ze zajištění anebo o řízení o pohledávkách za majetkovou podstatou nebo o pohledávkách postavených jim na roveň.

²¹³ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 339.

jakož i k příjmům, které získá po schválení oddlužení, dlužník, a to od právní moci rozhodnutí o schválení oddlužení (ustanovení § 409 InsZ). To však neplatí, jde-li o majetek, který slouží k zajištění. K tomuto majetku má dispoziční oprávnění insolvenční správce, který, jak již bylo řečeno, majetek následně zpeněží, pokud jej o to zajištěný věřitel požádá, a výtěžek mu vydá. Se svými příjmy pak není dlužník oprávněn naložit libovolně, nýbrž takovým způsobem, který je uvedený v rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, tedy je povinen stanovenou částku rozdělit věřitelům prostřednictvím insolvenčního správce.

Ač má dlužník ke svému příjmu a majetku, případně k jeho části, dispoziční oprávnění, je stále povinen si v průběhu oddlužení počínat při svém hospodaření tak, aby mu po schválení oddlužení nevznikl zaviněný peněžitý závazek po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti, jinak soud rozhodne o přeměně oddlužení v konkurs, jak již bylo dříve zmíněno. Taktéž se musí vyhnout takové dispozici s majetkem, která by vedla k neodůvodněnému zvýhodňování některého z věřitelů, jak bude blíže rozebráno dále. Dispoziční oprávnění dlužníka k jeho majetku v tom rozsahu, v jakém mu po schválení oddlužení náleží, tedy nejsou zcela neomezená a dlužník musí jednat tak, aby při takovém nakládání s jeho majetkem nebyla porušena žádná z povinností, kterou dlužníkovi stanoví insolvenční zákon.

5.8.1 Námitky věřitelů

Jakousi pojistkou proti nedostatečné bdělosti insolvenčního soudu, jakož i insolvenčního správce²¹⁴ je oprávnění k podání námitek, že jsou tu skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení. Toto oprávnění insolvenční zákon ve svém ustanovení § 403 odst. 2 přiznává věřitelům, kteří se podíleli na hlasování o způsobu oddlužení. Právo namítat tyto skutečnosti mají tedy opět pouze přihlášení nezajištění věřitelé, jelikož zajištění věřitelé mají v případě řešení úpadku oddlužením právo na obdobné uspokojení jejich pohledávek ze zpeněžení předmětu zajištění, jaké jim náleží v konkursu.²¹⁵ Otázkou je, zda je tento přístup správný. Vzhledem k tomu, že se zajištění věřitelé uspokojují při obou způsobech oddlužení

²¹⁴ Insolvenční správce má povinnost upozornit na tyto skutečnosti, má-li za to, že nastaly. A to před rozhodnutím schůze věřitelů o způsobu oddlužení a v případě, že se schůze věřitelů nekonala, do 3 dnů po zveřejnění výsledků hlasování v insolvenčním rejstříku (ustanovení § 403 odst. 1 InsZ).

²¹⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. října 2008, sp. zn. KSUL 70 INS 2162/2008 1 VSPH 170/2008-B-17.

pouze ze zpeněžení předmětu zajištění, dosáhnou tak v případě, kdy zajištění nepostačuje k pokrytí celé pohledávky, nižšího uspokojení, než kterého by mohli dosáhnout v konkursu. V konkursním řízení se totiž nespokojená část pohledávky zajištěného věřitele považuje za pohledávku přihlášenou a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky (ustanovení § 299 odst. 1 InsZ). V zájmu zajištěných věřitelů by tedy nesporně bylo, kdyby právě tyto námitky mohli podávat, a domnívám se tedy, že by jim mělo být toto právo i zákonem přiznáno.

Předmětné námitky musí být vzneseny do konce věřitelské schůze, a v případě, že věřitelé rozhodovali o způsobu oddlužení mimo tuto schůzi, do 10 dnů od zveřejnění výsledku hlasování v insolvenčním rejstříku. K později vzneseným námitkám se nepřihlíží. K uplatnění a projednání námitek je tedy určena zejména schůze věřitelů, je-li svolána. Pokud se však žádný z přihlášených nezajištěných věřitelů nezúčastní schůze věřitelů a ani nehlasoval o způsobu oddlužení mimo tuto schůzi, podle názoru Vrchního soudu v Praze „*tímto svým postojem nezajištění věřitelé nejenže rezignovali na své právo zúčastnit se prostřednictvím hlasování rozhodnutí o způsobu, jímž má být oddlužení provedeno, ale dali tak rovněž najevo, že žádné námitky stran nepřípustnosti oddlužení nehodlají uplatnit, a že ani nereflktují na možnost s případnými novými zjištěními v tom směru se seznámit.*“²¹⁶

Včas vznesené námitky soud projedná při zvláštním jednání, na které pozve dlužníka, insolvenčního správce, věřitelský výbor a věřitele, kteří podali námitky. Dříve než budou námitky projednány, nemůže insolvenční soud o schválení oddlužení rozhodnout.

5.9 Zpeněžení majetkové podstaty

Prvním způsobem provedení oddlužení je zpeněžení majetkové podstaty. Jeho základem je zpeněžení stávajícího majetku dlužníka, přičemž z výtěžku jeho zpeněžení se zásadně poměrně uspokojí přihlášení věřitelé. Při zpeněžování se postupuje obdobně podle pravidel zpeněžování majetkové podstaty v konkursním řízení.

²¹⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. října 2008, sp. zn. KSUL 70 INS 2162/2008 1 VSPH 170/2008-B-17.

5.9.1 Majetková podstata

Majetkovou podstatou se podle ustanovení § 2 písm. e) InsZ rozumí majetek určený k uspokojení věřitelů. Příkladný výčet tohoto majetku uvádí insolvenční zákon ve svém ustanovení § 206 InsZ. Majetkovou podstatu tak tvoří zejména věci movité a nemovité, peněžní prostředky, vkladní knížky, dlužníková mzda nebo plat, jakož i další příjmy nahrazující odměnu za práci, peněžité i nepeněžité pohledávky dlužníka, cenné papíry a další. Podal-li insolvenční návrh dlužník náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení až do doby schválení oddlužení. Jestliže insolvenční návrh podal věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud nařídil předběžné opatření, kterým zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud vydal rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení po vydání těchto rozhodnutí až do doby schválení oddlužení (ustanovení § 205 odst. 1 a 2 InsZ). Je-li dlužník spoluvlastníkem takového majetku, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku, a takovýto majetek náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela. Majetek dalších osob odlišných od dlužníka náleží do majetkové podstaty, stanoví-li to insolvenční zákon; k tomu dojde zejména při plnění z neúčinných právních úkonů podle ustanovení § 235 a n. InsZ.

Zásadním rozdílem oproti konkursu je, že do majetkové podstaty nenáleží majetek, který dlužník nabyt po schválení oddlužení insolvenčním soudem (ustanovení § 398 odst. 2 InsZ), dlužníkovi tak zůstanou pravidelné příjmy, které pro něj slouží jako zdroj obživy²¹⁷. Rozsah majetkové podstaty je tedy v podstatě časově ohraničen a od tohoto okamžiku zůstává nezměněn. Insolvenční soud proto v rozhodnutí o schválení oddlužení touto formou označí majetek, který podle stavu ke dni jeho vydání náleží do majetkové podstaty dlužníka.²¹⁸ Podkladem je soupis majetkové

²¹⁷ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii. Právní praxe, s. 217.

²¹⁸ V rozhodnutí o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty podle ustanovení § 406 odst. 2 InsZ insolvenční soud dále uvede informaci o tom, kdo je insolvenční správce a také označí nezajištěné věřitele, kteří souhlasili s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30 % jejich pohledávky, a uvede nejnižší hodnotu plnění, na které se tyto věřitelé s dlužníkem dohodli.

podstaty vedený insolvenčním správcem (ustanovení § 217 a n. InsZ). Tento soupis vychází ze seznamu majetku, který dlužník předložil společně s insolvenčním návrhem, případně na výzvu soudu, jakož i z vlastního šetření insolvenčního správce, které vedl po celou dobu insolvenčního řízení. Doplnovat soupis majetkové podstaty lze však i po okamžiku schválení oddlužení, pokud vyšlo najevo, že dlužníkovi tento majetek náležel ještě před vydáním tohoto rozhodnutí.

Další omezení majetkové podstaty představuje majetek dlužníka, který byl ustanovením § 207 InsZ vyloučen²¹⁹. Jedná se o majetek nepostižitelný výkonem rozhodnutí nebo exekucí, neboť jej dlužník nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Vyloučeno tak zejména bude běžné vybavení domácnosti, snubní prsteny a jiné podobné předměty, zdravotnické pomůcky, či zvířata jakožto společníci člověka (ustanovení § 322 OSŘ). Co bude běžným vybavením domácnosti, nastínil Nejvyšší soud. Podle jeho ustálené praxe se bude jednat o věci, které dlužník nezbytně potřebuje při uspokojování základních životních potřeb povinného a jeho rodiny. Skutečnost, že určité věci tvoří i typické vybavení domácnosti (například barevný televizor, sedací souprava apod.), ještě neznamená, že jsou věcmi nezbytně potřebnými. *„Měřítka nezbytnosti má základ v úvaze, zda lze na povinném požadovat, aby se při uspokojování základních životních potřeb svých a své rodiny bez uvedených věcí obešel, případně je uspokojoval na kvalitativně nižší úrovni, s nižšími náklady, dává přednost plnění svých zákonných povinností.“*²²⁰ Do majetkové podstaty dále nenáleží majetek, se kterým lze podle zvláštního právního předpisu naložit pouze způsobem, k němuž byl určen; zejména tedy půjde o účelové dotace a návratné výpomoci ze státního rozpočtu, z Národního fondu, z rozpočtu územního samosprávného celku nebo státního fondu (ustanovení § 208 InsZ).²²¹

²¹⁹ Věci sloužící k podnikání dlužníka z majetkové podstaty vyloučeny nejsou. To ovšem u oddlužení prozatím nemá význam, neboť subjektem oddlužení mohou být pouze nepodnikatelé. To by se ovšem mohlo změnit, pokud plánovaná koncepční novela úspěšně projde legislativním procesem a nabude účinnosti, čímž by se oddlužení stalo přístupné i pro podnikající fyzické osoby nemající dluhy z podnikatelské činnosti.

²²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sen. zn. 20 Cdo 180/2003.

²²¹ Dále finanční rezervy vytvářené podle zvláštních právních předpisů, majetek České národní banky, který byl na základě zvláštních dohod svěřen do správy jiné osobě, zboží propuštěné celním úřadem k dočasnému použití a majetek státu v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem.

5.9.2 K pojmu zpeněžení

Jak již bylo řečeno, nezajištění i zajištění věřitelé, kteří včas podali přihlášku své pohledávky, se uspokojí z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty. Zpeněžením přitom rozumíme převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Za zpeněžení považujeme i využití bankovních kont či hotovosti dlužníka, jakož i úplatný převod jeho pohledávek (ustanovení § 283 odst. 1 InsZ).

Zpeněžení provádí pouze insolvenční správce, který je při volbě vhodného způsobu zásadně vázán souhlasem věřitelského výboru. Majetkovou podstatu lze zpeněžit prodejem ve veřejné dražbě²²², prodejem majetku mimo dražbu (tzv. z volné ruky) a prodejem movitých věcí a nemovitostí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí²²³ (ustanovení § 286 InsZ), který se však v praxi vyskytuje pouze marginálně.²²⁴ Prodej mimo dražbu může insolvenční správce uskutečnit pouze se souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru, přičemž insolvenční soud může stanovit podmínky prodeje. Tento souhlas je vyžadován zejména proto, že se nemusí tímto způsobem zpeněžování podařit dosáhnout takové prodejní ceny jako v případě dražeb. „*Na druhou stranu je tento způsob zpeněžování v některých případech naprosto nezbytný. Především v situacích, kdy se zpeněžuje majetek, který nemá větší hodnotu a jeho dražba by byla s ohledem k nákladům dražby neefektivní. Dalším namátkovým příkladem je specifické zboží, které má hodnotu jen pro konkrétní osobu.*“²²⁵ Tohoto souhlasu ovšem není třeba u věcí bezprostředně ohrožených zkráskou nebo znehodnocením.

Dlužník, osoby mu blízké a ani osoby, které s ním tvoří koncern, v souladu s ustanovením § 295 InsZ nesmí nabývat majetek náležející do majetkové podstaty, a to ani v případě, že k jeho zpeněžení došlo dražbou. Tento majetek na ně dokonce nesmí být převeden ani ve lhůtě 3 let od splnění oddlužení. Právní úkony uskutečněné v rozporu s tímto ustanovením jsou neplatné. Lze říci, že toto opatření zavádí insolvenční zákon jako určitý druh sankce, jakož i za účelem zamezení nekalým

²²² Podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

²²³ Ustanovení § 321 a n. OSŘ.

²²⁴ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 369.

²²⁵ BERGER, Pavel. *Insolvenční poradna (K postavení zajištěných věřitelů)*. Konkursní noviny [online]. 11. 4. 2012. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/insolvenzni-poradna-23>.

praktikám při zpeněžování majetkové podstaty, jež by vedly ke snížení výnosu zpeněžení.²²⁶ Na návrh těchto osob však může insolvenční soud v odůvodněných případech po vyjádření věřitelského výboru povolit výjimku. Může se jednat kupříkladu o situaci, kdy se jeví nemožné majetek prodat jiné osobě než vyloučené, nebo pokud by takový prodej přinesl znatelně vyšší výnos než za jiných podmínek zpeněžení.²²⁷ Výjimka byla insolvenčním soudem dále například povolena v případě, kdy nebyl jiný zájemce, který by měl zájem o postoupení pohledávky dlužníka²²⁸, nebo v případě prodeje spoluvlastnického podílu k rodinnému domu, ve kterém žila celá rodina navrhovatele²²⁹.

5.9.3 Uspokojení věřitelů

Jakmile bude majetková podstata zpeněžena, z výtěžku se nejprve uspokojí věřitelé přednostních pohledávek, a to zpravidla nejprve náklady zpeněžení a odměna insolvenčního správce, následované ostatními přednostními pohledávkami; ze zpeněžení předmětu zajištění se pak uspokojí přednostně zajištění věřitelé, nakonec se ze zbylého výtěžku poměrně uspokojí věřitelé nezajištění, a to do minimální výše 30 % jejich pohledávek, respektive nižší výše, pokud se tak s dlužníkem dohodli, jestliže to výtěžek umožní.

Zásada poměrného uspokojení věřitelů, neboli uspokojení *pro rata*, je vedoucí zásadou insolvenčního řízení a vychází z toho, že pokud z důvodu nedostatečného výtěžku majetkové podstaty (nebo nedostatečnosti dlužnickových splátek v průběhu oddlužení plněním splátkového kalendáře) nelze uspokojit všechny věřitele v plné míře, je spravedlivé, aby byli uspokojeni alespoň poměrně. Je tedy snaha, aby byly pohledávky věřitelů uspokojeny v plné míře, není-li to však ekonomickou situací dlužníka umožněno, věřitelům se v průběhu insolvenčního řízení dostane od dlužníka pouze části jejich pohledávky, přičemž výše této části bude závislá nejen na výtěžku zpeněžení, ale i na hodnotě pohledávek ostatních věřitelů. Nepřednostní pohledávky

²²⁶ Webové stránky Ministerstva spravedlnosti Justice.cz. *Konkurs*. Dostupné z: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/konkurs.html>.

²²⁷ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s 380.

²²⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. října 2009, č. j. MSPH 79 INS 4105/2008-B-20.

²²⁹ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. června 2012, č. j. KSPH 41 INS 17187/2011-B-14.

všech nezajištěných přihlášených věřitelů se tedy uspokojují poměrně vzhledem k jejich výši tak, jak byla zjištěna (ustanovení § 306 odst. 3 InsZ).

Pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky podstavené jim na roveň

Pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky podstavené jim na roveň jsou natolik významné z pohledu insolvenčního zákona, že je v jejich případě prolomena zásada poměrného uspokojování věřitelů.²³⁰ Tyto pohledávky se hradí zpravidla v plné výši (pokud jsou v majetkové podstatě prostředky na jejich uspokojení) kdykoli po rozhodnutí o úpadku, ideálně ihned po jejich splatnosti, proto jsou společně s pohledávkami zajištěných věřitelů označovány jako pohledávky přednostní nebo privilegované. Výtěžek ze zpeněžení majetkové podstaty, tak lze použít k úhradě ostatních nezajištěných pohledávek až po jejich uspokojení (ustanovení § 168 odst. 3 a § 169 odst. 2 InsZ).

Toto výjimečné postavení je spjato s jejich vznikem nebo jejich charakterem. Pohledávky za majetkovou podstatou vznikají především v důsledku existence insolvenčního řízení a s tím související potřebou zjištění a zpeněžení majetkové podstaty nebo v souvislosti s průběhem plnění splátkového kalendáře. Ustanovení § 168 InsZ rozděluje tyto pohledávky na dvě skupiny, podle toho, zda vznikly po zahájení insolvenčního řízení (respektive po vyhlášení moratoria) nebo po rozhodnutí o úpadku. Pohledávky za majetkovou podstatou jsou insolvenčním zákonem stanoveny taxativně, ovšem nevyjmenovává je pouze ustanovení § 168 InsZ, ale je nutné je dohledat i v ostatních ustanoveních insolvenčního zákona.²³¹ Do první skupiny pohledávek za majetkovou podstatou se řadí například náhrada nutných výdajů a odměna členů a náhradníků věřitelského výboru, náhrada zálohy na náklady insolvenčního řízení, jestliže ji zaplatila jiná osoba než dlužník, pohledávky věřitelů z úvěrového financování nebo náhrada hotových výdajů a odměna předběžného správce; to neplatí, byl-li předběžný správce ustanoven insolvenčním správcem. Do druhé skupiny pak náleží například hotové výdaje a odměna insolvenčního správce,

²³⁰ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii., Právní praxe, s. 176.

²³¹ Například podle ustanovení § 60 odst. 3 InsZ - náklady vzniklé věřitelskému výboru za využívání služeb právních, ekonomických a jiných specializovaných odborníků, dá-li k tomu insolvenční soud souhlas, nebo podle ustanovení § 202 odst. 1 InsZ - náhrady nákladů, které vznikly insolvenčnímu správcovi ve sporu o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek.

náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty, náhrada hotových výdajů a odměna znalce ustanoveného insolvenčním soudem za účelem ocenění majetkové podstaty, daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění, pohledávky věřitelů ze smluv uzavřených osobou s dispozičními oprávněními (s výjimkou smluv uzavřených dlužníkem po schválení oddlužení) nebo pohledávky věřitelů ze smluv, jejichž splnění osoba s dispozičními oprávněními povolila, jakož i ze smluv, které osoba s dispozičními oprávněními nevyověděla (například tedy nájemné či pohledávky za dodávky energií).

Přednostní postavení pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou je dáno jejich zvláštním charakterem, a to zejména jejich sociálním rozměrem, přičemž není podstatné, zda vznikly před nebo po zahájení insolvenčního řízení.²³² Jejich výčet je též taxativní a řadí se mezi ně například podle ustanovení § 169 InsZ pracovní pohledávky dlužníkových zaměstnanců, pohledávky na náhradu škody způsobené na zdraví, pohledávky věřitelů na výživném ze zákona nebo náhrada nákladů, které třetí osoby vynaložily na zhodnocení majetkové podstaty, mají-li z toho důvodu proti dlužníku pohledávku z bezdůvodného obohacení.

Pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené jim na roveň se nepřihlašují přihláškou pohledávky, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem (ustanovení § 203 odst. 1 InsZ). V případě, že by dlužník pohledávku za podstatou zamlčel a ani věřitel by ji neuplatnil vůči insolvenčnímu správci, nemělo by to za následek, že by tato pohledávka již nemohla být uspokojena, pokud by její existence vyšla najevo v průběhu insolvenčního řízení. Jinými slovy „*věřiteli pohledávky za podstatou dlužník nemůže zabránit v uplatnění a uspokojení této jeho pohledávky v insolvenčním řízení tím, že ji soudu neuvede.*“²³³ Tato situace může nastat i v případě plnění splátkového kalendáře, v tom případě insolvenční soud, jakmile přednostní pohledávku zjistí, ji změnou rozhodnutí o schválení oddlužení pojme do splátkového kalendáře, a to s tím, že i případný dluh z tohoto titulu musí být splátkami přednostně zcela uhrazen.

V případě, že by výtěžek zpeněžení nepostačoval ke krytí přednostních pohledávek, lze použít podle ustanovení § 297 InsZ prostředky získané zálohou

²³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sen. zn. 29 NSCR 16/2011.

²³³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. srpna 2009, sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009, 3 VSPH 535/2010.

na náklady insolvenčního řízení nebo zálohou poskytnutou věřitelským výborem²³⁴. Pokud nepostačují ani tyto prostředky, rozhodne o pořadí úhrady pohledávky nebo o její poměrné úhradě insolvenční soud podle ustanovení § 305 odst. 2 InsZ²³⁵, a to na základě návrhu insolvenčního správce. Výjimka z poměrného uspokojení tak není ani u přednostních pohledávek absolutní. Výtěžku zpeněžení předmětu zajištění lze však i za této situace použít k uspokojení jiných pohledávek až po uspokojení pohledávky zajištěného věřitele. Tato situace však nebude v případě oddlužení častá, neboť aby tento způsob oddlužení mohl být vůbec schválen, dlužník musel prokázat, že jeho majetková situace umožňuje takové zpeněžení, ze kterého se nezajištění věřitelé uspokojí alespoň v 30 % výši (obdobně to platí i o rozsahu splátek v případě plnění splátkového kalendáře). Situace, že by se majetková podstata v průběhu zpeněžování natolik zmenšila, že by její výtěžek nepostačil ani pro uhrazení přednostních pohledávek, je tak velmi malá.

Po uspokojení přednostních pohledávek, se tedy ze zbylého výtěžku uspokojí ostatní nezajištění věřitelé. V případě, že by výtěžek nestačil k uhrazení minimální 30 % hranice, případně takové hranice, s níž věřitelé vyslovili souhlas, věřitelé se uspokojí alespoň v takovém rozsahu, který výtěžek umožňuje. Důsledkem toho však bude, že soud v souladu s ustanovením § 415 InsZ dlužníka neosvobodí od plnění dosud neuspokojených pohledávek či jejich zbytků, a věřitelé se tak budou moci domáhat na dlužníkovi dalšího plnění. Na návrh dlužníka ovšem soud může při splnění podmínek toto osvobození přiznat, jak bude rozebráno dále.

²³⁴ Podle ustanovení § 39 InsZ jsou věřitelé oprávněni se souhlasem insolvenčního soudu na základě rozhodnutí věřitelského výboru poskytnout insolvenčnímu správci zálohu k úhradě jeho výdajů, a to i opětovně. Při poskytnutí zálohy se určí podmínky jejího vyúčtování; určit lze též účel, na který má být záloha vynaložena.

²³⁵ Podle odkazovaného ustanovení § 305 odst. 2 InsZ se uspokojí nejprve odměna a hotové výdaje insolvenčního správce, poté pohledávky věřitelů podle § 168 odst. 1 písm. e) InsZ, tedy pohledávky věřitelů vzniklé za trvání moratoria ze smluv podle § 122 odst. 2 InsZ, a § 169 odst. 1 písm. g) InsZ tedy pohledávky věřitelů vzniklé za trvání moratoria vyhlášeného před zahájením insolvenčního řízení ze smluv podle § 122 odst. 2 InsZ, bylo-li insolvenční řízení zahájeno ve lhůtě 1 roku od zániku moratoria, poté se uspokojí pohledávky věřitelů z úvěrového financování, následně náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty a poté pohledávky věřitelů na výživném ze zákona; ostatní pohledávky se uspokojí poměrně. Insolvenční správce je nad ostatními přednostními pohledávkami ještě více zvýhodněn ustanovením § 8 vyhlášky o odměně insolvenčního správce; v případě, že jeho odměna a hotové výdaje nemohou být z části nebo zcela uhrazeny z těchto zdrojů, hradí je stát, a to až do výše 50 000 Kč za odměnu a 50 000 Kč za hotové výdaje.

Procesně probíhá uspokojení pohledávek tak, že v závěru zpeněžení majetkové podstaty insolvenční správce sestaví konečnou zprávu, která obsahuje zejména přehled pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim na roveň postavených, které insolvenční správce již uspokojil a které ještě uspokojit zbývá, přehled plnění zajištěným věřitelům s promítnutím do rozvrhu, vyčíslení částky, která má být rozdělena mezi věřitele, a označení těchto věřitelů, s údajem o výši jejich podílů na této částce, dále vyúčtuje svou odměnu a hotové výdaje a vše předloží insolvenčnímu soudu ke schválení. Z výtěžku zpeněžení vyčlení insolvenční správce před rozvrhem též částku na předpokládané výlohy, spojené s ukončením řízení. Insolvenční soud následně vydá na základě návrhu předloženým insolvenčním správcem rozvrhové usnesení, v němž určí částky, které mají být věřitelům vyplaceny. Pokud dojde ke splnění rozvrhového usnesení insolvenční správce dá podnět soudu k ukončení insolvenčního řízení podle ustanovení § 413 InsZ.

Uspokojení věřitelů, kteří souhlasili s nižším než 30 % plněním

V souvislosti s uspokojováním pohledávek věřitelů vyvstává otázka, jakým způsobem, respektive do jaké výše, se uspokojí věřitelé, kteří souhlasili s nižším než třicetiprocentním plněním. Usnesení Vrchních soudů nebo Nejvyššího soudu, které by tuto problematiku řešily, mi nejsou známa, avšak podle soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem Jiřího Bednáře, se v praxi používá následující postup:

Nutné je především rozlišit, jak byl souhlas věřitelů s nižším plněním formulován. Pokud věřitel v dohodě o nižším plnění uvedl, že souhlasí s tím, aby mu dlužník plnil pouze do určité výše, například výše 20 %, v průběhu oddlužení bude uspokojen právě do této dvacetiprocentní výše a na vyšší plnění nemá nárok. Pokud ovšem věřitel uvedl, že souhlasí s uspokojením do *minimální* výše 20%, dlužník bude uspokojen do této minimální výše a v případě, že výtěžek zpeněžení umožní vyšší uspokojení, bude uspokojen ve vyšším rozsahu, a to v poměru procentuální výše, se kterou souhlasil, k minimální 30% kvótě zákonné. Ve vzorovém případě tak pohledávka věřitele bude uspokojena do výše 2/3 oproti pohledávkám ostatních nezajištěných věřitelů, případně i stoprocentní výše, pokud to výtěžek zpeněžení

majtkové podstaty umožní. Takovýto postup pak bude plně aplikovatelný i při oddlužení plněním splátkového kalendáře.²³⁶

Odlišný způsob popsal ve své rigorózní práci Lukáš Kučera. Podle jeho názoru „nezajištění věřitelé musí dostat zákonné minimum nebo minimum, s kterým vyslovili souhlas. Následně budou uspokojováni nezajištění věřitelé, kteří souhlasili s nižším plněním, a to až do výše 30 % své pohledávky. Dále se již na rozdělovaném výtěžku budou podílet všichni nezajištění věřitelé bez rozdílu podle poměru svých pohledávek a každý nezajištěný věřitel obdrží stejné procento uspokojení.“²³⁷ Doktor Bednář se s takovýmto přístupem nesetkal, nicméně má za to, že i takovýto postup byl možný. V případě plnění splátkového kalendáře by však soud musel v okamžiku dosažení minimální kvóty změnit usnesení o schválení oddlužení a tím změnit částky, které je povinen dlužník prostřednictvím insolvenčního správce platit věřitelům.

Osobně se domnívám, že pokud věřitelé dobrovolně souhlasili s nižším plněním, neměli by být uspokojováni na úkor věřitelů, kterým byla oddlužením nižší kvóta v postatě vnucena. Zároveň je dle mého názoru souhlas věřitelů s nižším plněním určitým dobrodiním vůči dlužníku, jímž vyjadřují, že na vyšším uspokojení z majetku dlužníka netrvalí. Spravedlivějším se tak dle mého názoru jeví postup nastíněný doktorem Bednářem.

5.10 Plnění splátkového kalendáře

Druhým a v praxi mnohonásobně čteněji využívaným způsobem provedení oddlužení je plnění splátkového kalendáře (v loňském roce počet oddlužení plněním splátkového kalendáře převýšil počet oddlužení zpeněžením majtkové podstaty dokonce téměř 35 krát)²³⁸. Od zpeněžení majtkové podstaty se liší tím, že zde nedochází ke zpeněžení majetku dlužníka, nýbrž jsou postihovány dlužníkovy příjmy. Ve své podstatě se tak jedná o postupné dlouhodobé plnění závazků z pravidelného příjmu dlužníka, a je tak určeno pouze pro dlužníky, kteří pravidelné příjmy mají.

²³⁶ JUDr. Jiří Bednář, Ph.D., soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem. Telefonická konzultace.

²³⁷ KUČERA, Lukáš. *Proces oddlužení z pohledu insolvenčního soudu*. Brno, 2010. Rigorózní práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

²³⁸ Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.

5.10.1 Určování rozsahu splátek

Dlužník v rámci plnění splátkového kalendáře musí po dobu pěti let nebo do doby stoprocentního uspokojení pohledávek věřitelů měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. V souladu s ustanovením § 279 OSŘ se bude jednat o dvě třetiny čisté mzdy nebo jiného postižitelného příjmu dlužníka po odečtení nezabavitelné částky.

Nezabavitelná částka (respektive tzv. základní částka podle terminologie předmětného nařízení), jež představuje prostředky k uspokojení základních životních potřeb dlužníka a případně i jeho manžela či dítěte, se podle nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách vypočte jako $2/3$ součtu částky životního minima jednotlivce (které pro letošní rok podle ustanovení § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu činí 3 410 Kč) a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu pro byt užívaný na základě nájemní smlouvy v obci od 50 000 do 99 999 obyvatel (jež jsou stanoveny ustanovením § 26 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře pro letošní rok na 5 687 Kč). Způsob výpočtu základní částky je tedy pevně dán, a zohlednění konkrétních nákladů příslušné osoby, ať na živobytí či na bydlení je tím vyloučeno, základní částka tak bude na osobu v daném roce vždy stejná.²³⁹

Pro jednu osobu v roce 2013 tedy nezabavitelná částka činí 6 066 Kč.²⁴⁰ Na manžela dlužníka se dále započítává jedna čtvrtina nezabavitelné částky, i když má samostatný příjem. Na dítě, jež manželé společně vyživují, se započítává jedna čtvrtina nezabavitelné částky každému manželovi zvlášť, jsou-li srážky prováděny ze mzdy obou manželů. Pokud však dlužník dítě nevyživuje, ale pouze přispívá na jeho výživu měsíčním výživným dle rozhodnutí soudu, tato částka se do nezabavitelné částky dlužníka nezahrne.²⁴¹ V případě, že má dlužník například manželku a jedno dítě, které vyživuje, nezabavitelná částka tak činí již 9 099 Kč. Jde-li o fyzickou osobu, která

²³⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. srpna 2008, sp. zn. KSBR 39 INS 703/2008 1 VSOL 64/2008-A-20.

²⁴⁰ Podle ustanovení § 3 nařízení o nezabavitelných částkách se nezabavitelná částka zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

²⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. dubna 2009, sp. zn. KSBR 37 INS 4592/2008 2 VSOL 66/2009-B-25.

pobírá důchod a která z tohoto důchodu platí náklady za pobyt v ústavu sociální péče, nepodléhá výkonu rozhodnutí částka potřebná na úhradu pobytu a částka rovnající se výši kapesného v takovém ústavu (ustanovení § 299 odst. 2 OSŘ).

Takto vypočtená suma se odečte od měsíčních příjmů dlužníka, typicky se bude jednat o plat či mzdu. Musí se jednat však o čistou mzdu dlužníka, kterou se podle ustanovení § 277 OSŘ rozumí mzda, od níž se odečte záloha na daň z příjmů fyzických osob sražená z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, pojistné na důchodové spoření, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění. Z takto vypočtené částky pak dlužník odvede na splátkách její dvě třetiny.

Z výše uvedeného je zřejmé, že se jedná o částku poměrně vysokou, která se ještě zvyšuje v závislosti na počtu vyživovaných osob. Dlužník musí dále počítat s tím, že insolvenční správce si z částky placené dlužníkem ponechá měsíčně odměnu ve výši 750 Kč a náhradu hotových výdajů ve výši 150 Kč, celkově tedy 900 Kč zvýšených v případě, kdy je správce plátcem daně z přidané hodnoty, o DPH v zákonné výši. Dlužník tedy musí mít poměrně vysoký příjem, aby po odečtení nezabavitelné částky a odměny náležící insolvenčnímu správci, zbyla dostatečně vysoká částka, která by po následném odečtení její jedné třetiny stačila na uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů v zákonné výši.

Insolvenční soud v rozhodnutí o schválení oddlužení přikáže plátcí mzdy dlužníka, aby prováděl stanovené srážky ze mzdy a nevyplácel tyto částky již dlužníkovi, nýbrž příslušnou měsíční srážku zasílal přímo k rukám insolvenčního správce. K tomu je povinen od okamžiku doručení rozhodnutí. Před novelizací předmětného ustanovení byla mzda vyplácena přímo dlužníku a ten ji měl sám rozvrhnout mezi přihlášené věřitele, přičemž splnění této povinnosti nebylo pro dlužníky snadným úkolem. Soudy ji mnohdy proto přisuzovaly insolvenčním správcům, aby pochybením dlužníka nebyl zmařen proces oddlužení. Odvádění splátek v nesprávné výši by mohlo totiž být soudem posouzeno jako neplnění podstatných povinností a ve svém důsledku by mohlo vést ke zrušení schváleného oddlužení.

Své další postižitelné příjmy je dlužník taktéž povinen zasílat insolvenčnímu správci, který celou splátku rozdělí mezi nezajištěné věřitele podle poměru jejich pohledávek způsobem, který určí insolvenční soud v rozhodnutí o schválení

oddlužení plněním splátkového kalendáře (ustanovení § 398 odst. 3 InsZ). Insolvenční správce nejprve splátku použije k úplnému uspokojení soudem označených přednostních pohledávek v režimu za majetkovou podstatou, a to typicky nejprve svých vlastních nároků představovaných měsíční zálohou na odměnu a paušální náhradou hotových výdajů (a to včetně DPH, je-li správce plátcem této daně), poté označených nároků na soudem určené výživné a nakonec ostatní přednostní pohledávky. Zbytek zákonné splátky správce rozdělí mezi nezajištěné věřitele ve stanovených poměrech.²⁴²

V rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře insolvenční soud v souladu s ustanovením § 406 InsZ dále stanoví termín úhrady první splátky, a to tak, aby byla uhrazena nejpozději do konce měsíce následujícího po měsíci, v němž nastanou účinky schválení oddlužení, dále v rozhodnutí označí příjmy, ze kterých by dlužník podle stavu ke dni vydání rozhodnutí měl uhradit první splátku a obdobně jako v rozhodnutí o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty označí nezajištěné věřitele, kteří se s věřitelem dohodli na nižším plnění než 30 % jejich pohledávky, a uvede tuto hodnotu.

5.10.2 Stanovení nižších splátek

Dlužníkovi je insolvenčním zákonem umožněno, aby se na soud obrátil s žádostí o stanovení nižších než zákonných splátek. Dlužník o to musí insolvenční soud požádat již v návrhu na povolení oddlužení; v takovém případě mu insolvenční soud v souladu s ustanovením § 398 odst. 4 InsZ může vyhovět a nižší hodnotu stanovit. Při určení výše splátek však není vázán návrhem dlužníka, a může tak určit výši, kterou vzhledem k okolnostem považuje za přiměřenou. Jelikož by toto snížení splátek šlo k tíži věřitelů, insolvenční soud stanoví nižší měsíční splátky jen za předpokladu, pokud lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží nezajištění věřitelé, bude alespoň padesátiprocentní (nebo taková, na jaké se dohodli s dlužníkem). Přitom dále přihlédne k důvodům, které vedly k dlužníkovu úpadku, k celkové výši dlužníkových závazků, k dosavadní a očekávané výši dlužníkových příjmů a k opatřením, která dlužník činí k zachování a zvýšení svých příjmů a ke snížení svých závazků. Doporučení, zda takovému návrhu má insolvenční

²⁴² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. září 2011, sp. zn. KSUL 46 INS 2320/2011 3 VSPH 638/2011-B-17.

soud vyhovět, dále poskytnou nezajištění věřitelé formou hlasování obdobným způsobem jako při hlasování o schválení způsobu oddlužení.

Základním kritériem pro přiznání nižších než zákonných splátek jsou dle názoru Krajského soudu v Ostravě příčiny úpadku dlužníka. Za právně významnou považuje tento insolvenční soud takovou změnu v poměrech dlužníka, která způsobila, že dlužník oproti stavu v době vzniku závazku již není schopen své závazky plnit, typicky se bude jednat o úpadek způsobený nezaviněnou ztrátou zaměstnání, podstatným snížením příjmů nebo zdravotními potížemi.²⁴³

V praxi dále ke snížení splátek může dojít například za situace, kdy i nižší splátky garantují 100% uspokojení pohledávek přihlášených nezajištěných věřitelů. Vrchní soud v Olomouci k tomu uvedl, že tato garance však „*není sama o sobě důvodem k tomu, aby v rozhodnutí o schválení oddlužení insolvenční soud stanovil dlužníku jinou výši měsíčních splátek než dle ustanovení § 398 odst. 3, věta první insolvenčního zákona. Stanovit jinou výši měsíčních splátek na základě žádosti dlužníka uvedené v insolvenčním návrhu může insolvenční soud pouze po vyhodnocení všech hledisek uvedených v ustanovení § 398 odst. 4 IZ.*“²⁴⁴

Dalšími příklady může být situace, kdy by zákonné splátky pro dlužníka znamenaly hrozbu ztráty jeho zaměstnání, neboť by si nebyl schopen hradit náklady na dojíždění do místa výkonu práce,²⁴⁵ nebo studium nezletilého dítěte dlužníka, o kterého je nucen pečovat výhradně z vlastních finančních zdrojů.²⁴⁶ Důvodem pro zamítnutí návrhu na stanovení nižších splátek naopak bez dalšího není možnost dlužníka k nástupu do starobního důchodu, která se mu naskytne v průběhu plnění splátkového kalendáře. Za této situace by měl soud pečlivě posoudit, nakolik je hrozba snížení příjmu dlužníka v následujícím období ze zjištěných skutečností pravděpodobná.²⁴⁷

²⁴³ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. února 2013, č.j. KSOS 33 INS 12929/2012-B-5.

²⁴⁴ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. března 2013, sp. zn. KSOS 33 INS 12929/2012 2 VSOL 218/2013-B-10.

²⁴⁵ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 18. května 2010, č. j. KSPH 36 INS 7725/2009-B-22. V daném případě soud dále přihlédl k tomu, že dlužník i přes toto snížení uhradí 70% svých pohledávek (oproti původním 80%).

²⁴⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 23. ledna 2012, sp. zn. KSUL 77 INS 2422/2011 3 VSPH 1241/2011-B-29. V tomto případě by při nesnížených srážkách zbývala pro zaopatření dlužnice a jejího nezletilého syna jen částka cca 11 422 Kč měsíčně, takže po zaplacení nákladů na bydlení by jim zbývalo na živobytí pouze zhruba 3 000 Kč měsíčně.

²⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. června 2012, sp. zn. KSLB 76 INS 3311/2012 1 VSPH 741/2012-B-12. V tomto případě Vrchní soud projevil názor, že „*pokud nevyplývá z údajů ve spise nic*

Ustanovení § 407 odst. 3 InsZ umožňuje, aby insolvenční soud i bez návrhu změnil rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, jestliže se podstatně změnilo okolnosti, které jsou rozhodující pro výši a další trvání stanovených měsíčních splátek. Výše splátek tedy není neměnná a v případě, že došlo k podstatné změně poměrů, ji může soud modifikovat i průběhu řízení v souladu s klauzulí *rebus sic stantibus*, a to oběma směry; splátky tedy mohou být jak zvýšeny, tak i sníženy. I v případě, že by žádost dlužníka o snížení splátek byla opožděná, a tudíž by ji nebylo možno projednat a rozhodnout o ní zákonem předpokládaným způsobem, není zcela vyloučeno, aby i v tomto případě bylo jeho žádosti o nižší splátky vyhověno.²⁴⁸

5.10.3 Uspokojování pohledávek na výživném

Další okolností, která může mít vliv na přípustnost dlužníkovou oddlužení plněním splátkového kalendáře nebo alespoň na výši uspokojení nezajištěných věřitelů, je dlužníková vyživovací povinnost, respektive povinnost k poskytování výživného. Výživným se podle zákona o rodině rozumí opětující se peněžité plnění v budoucnosti, kterým dlužník přispívá na výživu svých dětí, manžela, bývalého manžela, matky svého dítěte, rodičů či jiných příbuzných, pokud je dle podmínek zákona povinen těmto osobám plnit vyživovací povinnost. Neplní-li dlužník svou vyživovací povinnost dobrovolně, určí soud na návrh oprávněného rozsah výživného; u nezletilých dětí pak soud vždy upraví rozsah vyživovací povinnosti rodičů nebo schválí jejich dohodu o výši výživného, nežijí-li spolu. Soud postupuje stejným způsobem, žijí-li rodiče spolu, avšak jeden z nich neplní dobrovolně své povinnosti k nezletilému dítěti (ustanovení § 86 ZoR).

Pohledávky na výživném jsou pohledávkami za majetkovou podstatou podle ustanovení § 169 odst. 1 písm. e) InsZ, které v případě oddlužení jak zpeněžením majetkové podstaty, tak i plněním splátkového kalendáře, mají právo na přednostní uspokojení. Pohledávky na výživném, které v případě plnění splátkového kalendáře

dalšího, není třeba vyvozovat ze vzniku nároku dlužníka na starobní důchod závěr, že dlužník svůj pracovní poměr u nynějšího zaměstnavatele ukončí. Varianta, která vyplývá z tvrzení dlužníka, že naopak může dojít k navýšení jeho příjmů souběžným čerpáním starobního důchodu k jeho příjmu z pracovního poměru, se jeví nejméně stejně pravděpodobná, neboť dlužník je zaměstnán u svého zaměstnavatele již po dlouhou dobu v pracovním poměru na dobu neurčitou.“

²⁴⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. června 2012, sp. zn. KSUL 77 INS 23837/2011 2 VSPH 796/2012-B-23.

vzniknou až po rozhodnutí o schválení oddlužení, se dle názoru Vrchního soudu v Olomouci též řadí mezi přednostní pohledávky vedle pohledávek na dlužné výživné, a musí tak být uspokojeny z majetkové podstaty (ustanovení § 203 InsZ).²⁴⁹ Vrchní soud v Praze pak k této problematice uvedl, že „*k uspokojení pohledávky výživného ze zákonné splátky však může dojít jen za předpokladu, že byla do splátkového kalendáře (jako pohledávka přednostně uspokojovaná ze splátek) insolvenčním soudem pojata. Z toho vyplývá, že má-li dlužník zákonnou vyživovací povinnost, již neodpovídá jeho platební povinnost stanovená soudem (tj. nebyla určena částka měsíčního výživného, již má dlužník ve prospěch vyživované osoby poskytovat), plátce dlužníkova příjmu tuto vyživovací povinnost při výpočtu postižitelné části dlužníkova příjmu (zákonné měsíční srážky) dle § 398 odst. 3 InsZ zohlední příslušným zvýšením nezabavitelné částky (podle vl. nař. 595/2006 Sb.)*“²⁵⁰ V takové případě, tak dlužník pro plnění své vyživovací povinnosti použije částku, která mu po odvedení povinné splátky zůstala k vlastnímu hospodaření.

Za situace, že bylo výživné dlužníkovi soudem určeno, respektive v případě soudem schválené dohody o výživném, se nezabavitelná částka navyšovat nebude, nýbrž se tato pohledávka zahrne do splátkového kalendáře jako pohledávka s právem na plné přednostní uspokojení před pohledávkami ostatních věřitelů (ustanovení § 169 odst. 2 InsZ). Výživné tak bude v tomto případě hrazeno ze splátek, které jsou měsíčně odváděny z příjmu dlužníka k rukám insolvenčního správce, a ten je poté rozdělí jednotlivým věřitelům, tedy i vyživovaným osobám. Dlužník jako povinný tak nebude splátky výživného uhrazovat sám, nýbrž prostřednictvím insolvenčního správce. Protože však jeho zákonná vyživovací povinnost stále trvá, je povinen dbát na to, aby k plnění zákonné vyživovací povinnosti insolvenčním správcem skutečně docházelo. Musí se proto informovat u insolvenčního správce, zda jsou platby na výživné řádně hrazeny a pokud tomu tak není, je jeho povinností přičinit se k tomu, aby správce svou povinnost splnil. V opačném případě by se i tímto způsobem, dle názoru Nejvyššího soudu, mohl dlužník dopustit trestného činu podle ustanovení § 196 TZ zanedbání povinné výživy.²⁵¹

²⁴⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. dubna 2009, sp. zn. KSBR 37 INS 4592/2008 2 VSOL 66/2009-B-25.

²⁵⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. září 2011, sp. zn. KSUL 46 INS 2320/2011 3 VSPH 638/2011-B-17.

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 8 Tdo 1219/2009.

Popsaným přístupem však vzniká disproporce mezi vyživovací povinností, kterou dlužník poskytuje dobrovolně, jež musí hradit z částky, která mu po odvedení soudem stanovených splátek zůstane, zvýšenou o část nezabavitelné částky připadající na vyživovanou osobu, a vyživovací povinností, kterou je dlužník povinen poskytovat na základě soudního rozhodnutí, jež bude hrazena ze splátek v rámci splátkového kalendáře, čímž dojde ke snížení míry uspokojení nezajištěných věřitelů. V souvislosti s tím vystává otázka, zda je takováto disproporce účelná a nediskriminující, nebo zda je vůbec v souladu s dikcí insolvenčního zákona. Ustanovení § 169 odst. 1 InsZ mezi pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou sice řadí i pohledávky výživného, dle mého soudu by se však mělo jednat pouze o pohledávky existující v době schválení oddlužení a nikoli o pohledávky, které teprve v budoucnu vzniknou. Tento výklad potvrzuje fakt, že ostatní přednosti pohledávky vyjmenované ustanoveními § 168 a § 169 InsZ vzniklé v průběhu plnění splátkového kalendáře, kromě odměny a hotových výdajů insolvenčního správce, nejsou uspokojovány ze splátek, nýbrž z částky, která zůstává dlužníkovi k uspokojování jeho základních potřeb. V opačné situaci by byly přednostně uspokojovány i takové pohledávky jako například daně, poplatky, pojistné nebo dokonce pohledávky za dodávky energií či z nájemného za dobu trvání oddlužení. K tomu však v praxi nedochází, a tak není zřejmé, proč právě výživné by mělo mít toto jedinečné postavení.

S uvedeným postupem soudů se neztotožňuje ani Jiří Bednář. Důvod, proč uvedený postup považuje za nepřijatelný, je ten, že nerespektuje rovnost účastníků před zákonem. Při posuzování výživného se vytvoří několik kategorií dlužníků, ke kterým je v důsledku uvedeného výkladu zaujímán zcela odlišný přístup. *„Na jedné straně stojí otcové, kteří se svým dítětem nežijí a jsou dokonce natolik nezodpovědní, že výživné dobrovolně neplatili, a proto jim jeho výši musel určit soud. Tito otcové budou oproti dalším zvýhodněni právě tím, že jejich výživné bude uspokojováno při splátkovém kalendáři. Na druhém konci rozmanitého spektra pak stojí otcové, kteří se svým dítětem žijí a žádná výše vyživovací povinnosti jim určena nebyla. Tito otcové pak budou při splátkovém kalendáři znevýhodněni tím, že budou mít „pouze“ nárok na zohlednění vyživované osoby při stanovení částky nepostižitelné výkonem rozhodnutí.“*²⁵²

²⁵² BEDNÁŘ, Jiří. *Uspokojení pohledávky na výživném při oddlužení splátkovým kalendářem*. Konkursní noviny [online]. 11. 3. 2009. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/uspokojeni-pohledavky-na-vyzivnem-pri-oddluzeni-splatkovym-kalendarem>.

Správnějším řešením by tak dle mého názoru měl být takový postup, při němž by nedocházelo k rozlišování vyživovací povinnosti podle toho, zda byla či nebyla přiznána rozhodnutím soudu, a tak by v každém případě měl dlužník hradit výživné z částky nepostižené splátkovým kalendářem. Pokud by měl dlužník soudem uloženou povinnost v jiné výši, než která odpovídá zvýšení nezabavitelné částky, měl by požádat příslušný soud o stanovení nižšího výživného, právě s ohledem na probíhající plnění splátkového kalendáře.²⁵³ Takovýmto postupem by byla odstraněna neodůvodněná disproporce, která v těchto případech doposud panuje.

5.10.4 Příjmy dlužníka

Do dlužníkových příjmů se v první řadě zahrnuje dlužníková mzda. Mzdou se podle ustanovení § 109 odst. 2 ZP rozumí peněžité plnění a plnění peněžité hodnoty (naturální mzda) poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci za práci. „Do mzdy se započítávají mzda za práci přesčas, mzda za práci ve svátek, mzda za noční práci, mzda za práci ve ztíženém pracovním prostředí, mzda za práci v sobotu a v neděli, mzdové příplatky, naturální požitky apod.“²⁵⁴ Výkonu rozhodnutí podléhají též peněžité plnění nebo peněžité hodnoty z jiné závislé činnosti, která plní funkci mzdy, a jsou povinnému jako pravidelně se opětvující odměňování vykonané práce vyplácena jinou fyzickou nebo právnickou osobou; těmito plněními budou v souladu s ustanovením § 299 OSŘ zejména plat, odměna z dohody o pracovní činnosti, odměna za pracovní nebo služební pohotovost, odměna členů zastupitelstva územních samosprávných celků a dávky státní sociální podpory a pěstounské péče (pokud nejsou vypláceny jednorázově). Předmětem výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy naopak není jednorázová odměna za práci, náležející povinnému na základě dohody o provedení práce. „Do mzdy se nezapočítávají náhrady výdajů poskytovaných zaměstnanci v souvislosti s výkonem práce (§ 151 zák. práce). Jde o cestovní náhrady při pracovní cestě nebo při cestě mimo pravidelné pracoviště (§ 156 a násl. zák. práce), náhrady při přeložení (§ 165 zák. práce), cestovní náhrady při zahraniční pracovní cestě (§ 166 a násl. zák. práce) a náhrady při výkonu práce v zahraničí (§ 172 zák. práce).

²⁵³ BEDNÁŘ, Jiří. *Uspokojení pohledávky na výživném při oddlužení splátkovým kalendářem*. Konkursní noviny [online]. 11. 3. 2009. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/uspokojeni-pohledavky-na-vyzivnem-pri-oddluzeni-splatkovym-kalendarem>.

²⁵⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. září 2010, sp. zn. KSUL 69 INS 405/2010 3 VSPH 296/2010-B-15.

Tzv. stravné či zahraniční stravné je ve smyslu citovaných ustanovení cestovní náhradou při pracovní cestě, a tedy nepodléhá srážkám ze mzdy.“²⁵⁵

Mezi příjmy dlužníka se ovšem neřadí pouze mzda či jiná odměna za práci, dlužník je povinen příslušnou částku odvádět z veškerých svých příjmů, tedy nejen z příjmů z pracovního či obdobného poměru (ustanovení § 398 odst. 3 InsZ). Oddlužení se tak dotkne všech finančních prostředků, které dlužník získává, a mezi nimi i příjmů, které povinnému nahrazují odměnu za práci nebo jsou poskytovány vedle ní, jimiž jsou např. náhrada mzdy, mateřský či rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, vdovský či starobní důchod, podpora v nezaměstnanosti nebo stipendia (ustanovení § 299 odst. 1 OSŘ).

Do příjmů dlužníka se dále zahrnou i hodnoty získané dědictvím nebo darem. Pokud by dlužník bez souhlasu insolvenčního správce dar nebo dědictví odmítl, byl by takový právní úkon neplatný. Totéž platí, jestliže dlužník uzavře bez souhlasu insolvenčního správce dohodu o vypořádání dědictví, podle které má z dědictví obdržet méně, než činí jeho dědický podíl. Případné uzavření takovéto dědické dohody nebo odmítnutí daru nebo dědictví tedy musí odsouhlasit insolvenční správce. Je tak na místě, aby dlužník o zahájeném dědickém řízení okamžitě informoval jak insolvenčního správce, tak i notáře příslušného pro dědické řízení.²⁵⁶ Tyto hodnoty je dlužník povinen zpeněžit a jejich výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře (ustanovení § 412 odst. 1 písm. b) InsZ).

Mimořádná splátka mnohdy pro dlužníka znamená, že se mu podaří splatit dluhy a oddlužit se mnohem dříve než v předpokládané době pěti let. Problémem v praxi však je, že je tato povinnost stanovena právě přímo dlužníkovi, a tedy že zpeněžení neprovádí insolvenční správce. Dlužníci se tak často o zpeněžení pouze „pokouší“, a k faktickému zpeněžení nikdy nedojde. I tento problém reflektuje návrh koncepční novely, dle kterého by pro příště měl dlužník tyto hodnoty vydat insolvenčnímu správci ke zpeněžení. Koncepční novela dále rozšiřuje i okruh hodnot, které bude dlužník povinen napříště prostřednictvím insolvenčního správce zpeněžit, o hodnoty získané

²⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. září 2010, sp. zn. KSUL 69 INS 405/2010 3 VSPH 296/2010-B-15.

²⁵⁶ VIDOVIČOVÁ, Lenka. *Povolené oddlužení...a co dál?*. [online]. 2012. Dostupné z: <http://www.akvidovicova.cz/index.php/z-medii/18-povolene-oddluzeni-a-co-dal>.

z neúčinného právního úkonu, jakož i o majetek, který dlužník neuvedl v seznamu majetku, ač tuto povinnost měl.²⁵⁷

Do příjmu dlužníka ovšem nelze zahrnout například výživné na dítě, neboť se nejedná o příjem dlužníka, nýbrž o příjem pro potřeby dítěte, přičemž k rukám dlužníka jsou tyto peníze pouze vypláceny.²⁵⁸ Naopak součástí příjmu dlužníka může být úhrada za pomoc osobě, která potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb a která si tuto pomoc hradí z příspěvku na péči.²⁵⁹

5.10.5 Pravidelné finanční plnění poskytnuté třetí osobou

Pokud by dlužníkovy příjmy k uspokojení minimální 30% hranice nepostačovaly, je možné, aby mu k úspěšnému oddlužení vypomohla třetí osoba, a to například smlouvou o důchodu podle ustanovení § 842 a n. ObčZ, v jejímž rámci by dlužníkovi poskytovala pravidelně určitou částku,²⁶⁰ nebo smlouvou darovací podle ustanovení § 628 a n. ObčZ, kterou se zaváže dlužníkovi poskytovat pravidelné měsíční plnění. Podle Vrchního soudu v Praze je takový závazek nutno vyjádřit příslušnou smlouvou o poskytování plnění uzavřenou mezi dlužníkem a třetí osobou a opatřenou jejich úředně ověřenými podpisy.²⁶¹ Takové plnění může poskytnout i manžel dlužníka ale pouze za předpokladu, že by je hradil ze svého výlučného majetku, neboť společné jmění manželů v oddlužení podle dosavadní judikatorní praxe nezaniká, a pokud tak „*tyto prostředky pocházejí ze společného jmění těchto manželů, jde o jejich společné prostředky, s nimiž jsou oba oprávněni společně nakládat (zde ve prospěch plnění splátkového kalendáře), a které nemůže jeden druhému darovat.*“²⁶²

Vrchní soud v Olomouci ve svém usnesení ze dne 25. listopadu 2011, sp. zn. KSBR 45 INS 17507/2011 1VSOL 678/2011-A-10 vyslovil názor, že pravidelné

²⁵⁷ Vládní návrh koncepční novely, s. 314.

²⁵⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. května 2009, sp. zn. KSOS 38 INS 2766/2008 2 VSOL 138/2009-A-27.

²⁵⁹ Úhrada za pomoc totiž podle usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. července 2009, sp. zn. KSBR 32 INS 3370/2009 3 VSOL 218/2009-A-12 není chráněna ustanovením § 17 odst. 2 zákona o sociálních službách, dle kterého příspěvek nepodléhá výkonu rozhodnutí a nemůže být předmětem dohody o srážkách, neboť toto ustanovení chrání pouze osobu oprávněnou.

²⁶⁰ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnické*. Praha: Linde, 2009, 394 s. Praktická právnická příručka, s. 111.

²⁶¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. května 2011, sp. zn. KSUL 77 INS 12160/2010 3 VSPH 1118/2010-A-14. V tomto případě se dlužnice domáhala oddlužení plněním splátkového kalendáře, ač sama neměla dostačující příjmy, přičemž odkazovala na svého ručitele.

²⁶² Usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 24. srpna 2010, sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009 3 VSPH 535/2010-B-34.

finanční plnění, poskytnuté třetí osobou, nesmí být jediným příjmem dlužníka, z něž budou odváděny splátky při plnění splátkového kalendáře, jelikož dlužník se musí na plnění oddlužení alespoň částečně podílet. Vrchní soud vycházel z toho, že celé insolvenční řízení je založeno na tom, že k vypořádání dlužníka s věřiteli bude použito majetku dlužníka. *„Institut oddlužení představuje pro dlužníka dobrodiní, kdy za splnění určitých podmínek mu bude prominuta část jeho závazků (§ 414 IZ). Lze proto od dlužníka vyžadovat, aby k tomuto cíli vyvinul maximální možné úsilí a dosáhl jej zejména vlastní aktivitou. Jiný přístup by byl v rozporu s jednou ze základních zásad insolvenčního řízení, která spočívá v tom, že žádný z účastníků nesmí být nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn (§ 5 písm. a/ IZ).“* Příjem z plnění poskytnutého třetí osobou má tedy pouze doplňovat vlastní příjem dlužníka a nemá jít o jediný zdroj v oddlužení plněním splátkového kalendáře. Vrchní soud v Olomouci v návrhu na povolení oddlužení, jež navrhuje obdobné řešení dlužníkovy úpadku, spatřuje nepoctivý záměr, a tedy i důvod pro zamítnutí návrhu na povolení oddlužení podle ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) InsZ.

Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 27. srpna 2012, sp. zn. KSHK 45 INS 12804/2011 3 VSPH 848/2012-B-20 k této problematice následně zaujal odlišný názor. Podle jeho soudu, lze nepoctivý záměr dlužníka usuzovat pouze v případě, domáhá-li se oddlužení dlužník, který pro splátkový kalendář nabízí jen příjmy ze sjednané finanční pomoci třetí osoby, pokud zjevně neusiluje o přiměřenou výdělečnou činnost, ač mu v tom objektivně nic nebrání. *„Jestliže však o takový případ nejde, není důvodu, proč by při nedostatečnosti příjmů dlužníka nemohl být splátkový kalendář založen na sjednaných příjmech z důchodu (či daru) od třetí osoby, pokud tyto příjmy k dosažení potřebné zákonné míry uspokojení nezajištěných věřitelů postačují.“* V případě, že tedy dlužník bude mít pravidelný příjem ze své výdělečné činnosti, který ovšem nepostačuje ke splnění podmínek oddlužení, anebo pokud se bude alespoň o získání takového příjmu usilovně snažit, nelze usuzovat na nepoctivý záměr dlužníka a oddlužení bude při splnění ostatních podmínek povoleno. Nicméně pokud si dlužník v případě, že výdělečnou činnost nevykonává, v přiměřené době jiný pravidelný příjem nesežene, je možné, aby soud oddlužení zrušil a prohlásil na majetek dlužníka konkurs v souladu s ustanovením § 418 odst. 1 InsZ, s tímto rizikem musí dlužník počítat.

Vrchní soud v Olomouci se ve své další rozhodovací činnosti přiklonil k názoru Vrchního soudu v Praze; k tomu například uvedl, že „do té doby nejednotná judikatura soudů doznala změny a z rozhodovací činnosti obou vrchních soudů plyne, že poctivě se vůči svým věřitelům nechová ten dlužník, který svou ekonomickou nabídku věřitelům staví jen na finanční pomoci třetí osoby, a svou výdělečnou činností se nesnaží navýšit své příjmy ve prospěch uspokojení věřitelů, ačkoli mu v tom objektivně nic nebrání.“²⁶³ Lze tedy předpokládat, že další judikatorní praxe soudů se v tomto případě bude ubírat právě tímto směrem, což i dle mého názoru lépe odpovídá celému smyslu oddlužení, a to i vzhledem k tomu, že insolvenční zákon výslovně nestanoví, kdo musí být plátcem příjmu dlužníka.

Dlužník v tomto případě bude motivován k tomu, aby alespoň vyvinul úsilí k získání příjmu a tím zvýšil možnost věřitelů na vyšší uspokojení, což je v souladu s odpovídající povinností podle ustanovení § 412 odst. 1 písm. a) InsZ při plnění splátkového kalendáře, tedy s povinností dlužníka vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost nebo o získání příjmu usilovat. Zároveň však možnost oddlužení nebude vyloučena pro dlužníka, kterému se třetí osoba zavázala poskytovat odpovídající plnění, a který bez svého zavinění nemůže sehnat či vykonávat zaměstnání nebo jehož výdělek k povolení oddlužení nepostačuje. V opačném případě bychom se dostali do absurdní situace, kdy by povolení oddlužení bylo závislé pouze na výši dlužníkovy příjmu ze zaměstnání, a oddlužení by se tak stalo přístupným pouze pro dlužníky, kteří v rámci svého zaměstnání pobírají dostatečně vysoký příjem. To by diskriminovalo nejen dlužníky s nižšími příjmy ze zaměstnání, ale i dlužníky, kteří nemohou bez svého zavinění výdělečnou činnost vykonávat, protože jsou na mateřské či rodičovské dovolené nebo pobírají invalidní či starobní důchod, ač jsou schopni si obstarat příjem z jiného zdroje. Postupem předvídaným Vrchním soudem v Praze pak dle mého názoru nemůže být poškozen ani žádný z věřitelů, neboť minimální třicetiprocentní hranice bude splněna. Naopak lze spíše předpokládat, že konkurs by v tomto případě nebyl úspěšný, neboť dlužník s malými příjmy nebude mít často ani majetek postačující pro úspěšné provedení konkursu.

²⁶³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. února 2013, sp. zn. KSBR 44 INS 28333/2012 3 VSOL 84/2013-A-14.

5.10.6 Povinnosti dlužníka

Nejdůležitější povinností dlužníka v průběhu plnění splátkového kalendáře je již zmíněná povinnost splácet stanovenou částku po celou lhůtu pěti let, a to i v případě, že by uspokojení věřitelů přesáhlo předpokládanou hranici. Hranice 30% je totiž v zákoně stanovena jako hranice minimální, nikoli však limitující, nad níž by již dlužník nebyl povinen své závazky vůči věřitelům plnit. Jedinou výjimkou, kdy oddlužení skončí před stanoveným pětiletým termínem, bude situace, kdy dlužník uspokojí v plné míře před uplynutím této lhůty všechny pohledávky nezajištěných věřitelů včetně příslušenství.²⁶⁴ Lhůta pěti let je pak v insolvenčním zákoně stanovena jako nejzazší hranice, po jejímž uplynutí již nelze v plnění splátkového kalendáře pokračovat, a to ani v případě, že by se dlužníkovi nepodařilo uspokojit pohledávky v minimálním zákonném rozsahu nebo v takovém rozsahu, se kterým vyslovili věřitelé souhlas. Do doby, než nastane jedna z výše uvedených podmínek, musí ovšem dlužník plnit celou řadu dalších povinností, jejichž demonstrativní výčet je stanoven insolvenčním zákonem v ustanovení § 412.

Mimo již zmíněné povinnosti zpeněžit hodnoty získané dědictvím a darem a jejich výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře, mezi povinnosti dlužníka patří též povinnost vykonávat výdělečnou činnost nebo o získání příjmu usilovat. Dlužník nesmí rovněž v případě, že je nezaměstnaný, odmítat splnitelnou možnost si příjem obstarat. Jinými slovy ztráta příjmu dlužníka, jak již bylo řečeno, není důvodem pro zrušení oddlužení, není-li dlouhodobého charakteru. Důležité však je, aby dlužník byl aktivní, příjem či zaměstnání hledal a nabízené zaměstnání nebo jinou možnost příjmu neodmítal. Ztráta zaměstnání tedy není ani důvodem pro osvobození od placení pohledávek a ani nezbavuje dlužníka povinnosti dostát svým závazkům. Vrchní soud v Praze k zmíněnému uvedl, že *„po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen v případě, že je nezaměstnaný, usilovat o získání příjmu. Jestliže na trhu práce vytvářeném pro osoby v evidenci nezaměstnaných není k dispozici práce odpovídající jeho vzdělání a kvalifikaci, pak dlužník nesmí odmítnout jakoukoliv práci, kterou bude schopen vykonávat. Kdyby tak*

²⁶⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. července 2010, sp. zn. KSPA 48 INS 1263/2009 3 VSPH 367/2010-B-26.

*učinil, nemůže to mít jiný následek, než ten, že ztratí ekonomické výhody spojené s oddlužením a jeho úpadek bude řešen konkursem.*²⁶⁵

Dále je dlužník povinen dvakrát do roka předkládat přehled příjmů za posledních šest měsíců. Tento přehled je dlužník povinen předkládat vždy k 15. lednu a k 15. červenci, a to insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Těmto subjektům je dlužník povinen též bez zbytečného odkladu oznámit každou změnu svého bydliště a zaměstnání a na jejich žádost předložit k nahlédnutí svá daňová přiznání za období trvání plánu oddlužení. Mezi další povinnosti dlužníka patří povinnost nezatajovat žádný ze svých příjmů, nebo zákaz přijímání nových závazků, které by dlužník nebyl schopen splnit v době jejich splatnosti.

Trestný čin zvýhodnění věřitele

Další důležitou povinností dlužníka je neposkytovat nikomu z věřitelů žádné zvláštní výhody. Tímto jednáním by dlužník dokonce mohl naplnit skutkovou podstatu trestného činu zvýhodnění věřitele podle ustanovení § 223 trestního zákoníku. Trestného činu zvýhodnění věřitele se dopustí ten, kdo jako dlužník, který je v úpadku, zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele zvýhodněním jiného věřitele, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, tedy škodu dosahující částky nejméně 25 000 Kč. Škodu zde bude představovat hodnota zmařené pohledávky věřitele, respektive té její neuspokojené části, kterou jinak mohl věřitel dosáhnout a které v důsledku neoprávněného zvýhodnění jednoho z věřitelů nedosáhl. Zvýhodnění věřitele ve smyslu ustanovení § 223 TZ nevyžaduje, aby byl takový věřitel zcela uspokojen na úkor ostatních věřitelů, postačí, jestliže od pachatele obdrží více, než by odpovídalo poměrnému a rovnoměrnému uspokojení všech věřitelů.

Z hlediska zavinění se vyžaduje úmysl (ustanovení § 15 TZ). Pachatel jako dlužník tedy musí jednat se záměrem vyhnout se poměrnému uspokojení ostatních věřitelů a tímto jednáním chce alespoň částečně zmařit uspokojení jejich pohledávek, případně si je vědom toho, že jeho jednání může mít takový následek, a pro případ, že jej způsobí, je s tím srozuměn.²⁶⁶ „*Požadovaný úmysl v tomto významu by však nebylo možné dovodit za situace, jestliže dlužník plně uspokojil jen některého z více věřitelů,*

²⁶⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. září 2010, sp. zn. KSPH 55 INS 1199/2009 3 VSPH 607/2010-B-35.

²⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2012, sp. zn. 5 Tdo 1624/2011.

ovšem učinil tak s odůvodněným předpokladem, že tím vytvoří ekonomické podmínky pro získání dostatečných majetkových hodnot pro uspokojení ostatních věřitelů a zabrání např. úplnému přerušeni výroby (...). Samotné přednostní plné uspokojení jen jednoho z více věřitelů nesolventním dlužníkem tedy ještě neznamena, že se tak stalo s úmyslem zmařit uspokojení ostatních věřitelů. Vždy je třeba zkoumat všechny konkrétní okolnosti a důvody uspokojení jen některého z více věřitelů insolventním dlužníkem.²⁶⁷ Pro úplnost dodávám, že tohoto trestného činu se dlužník může dopustit i před rozhodnutím o jeho úpadku nebo dokonce i před zahájením insolvenčního řízení; postačí, pokud jsou už v té době u něj podmínky úpadku naplněny.²⁶⁸ Právě v době bezprostředně předcházející zahájení insolvenčního řízení totiž nejčastěji hrozí, že se dlužník zvýhodnění věřitele dopustí.

Po dobu trvání účinnů schválení oddlužení nad činností dlužníka vykonává dohled insolvenční správce, který o výsledcích své činnosti pravidelně informuje insolvenční soud a věřitelský výbor. V případě, že by dlužník své povinnosti neplnil, mohlo by to vést až ke zrušení oddlužení soudem a k prohlášení konkursu podle ustanovení § 418 odst. 1 InsZ.

5.10.7 Výkon rozhodnutí a exekuce

Na povinnost dlužníka naložit s příjmy určenými k plnění splátkového kalendáře způsobem určeným v rozhodnutí o schválení oddlužení, po dobu trvání účinků schválení oddlužení, nemá vliv ani nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce nebo zahájení exekuce, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka (ustanovení § 411 odst. 1 InsZ). Účinkem schválení oddlužení je tedy stále trvajícím neproveditelnost exekuce a soudního výkonu rozhodnutí, a to ze zřejmého důvodu; dlužník totiž nemá z čeho plnit.²⁶⁹ Vzhledem k tomu, že dlužníkovi po celou dobu plnění splátkového kalendáře zůstává povětšinou (nebyly-li soudem stanoveny splátky nižší) zákonné minimum, jež představuje tu část příjmů, která dlužníkovi zbude po odvedení splátky

²⁶⁷ SOVÁK, Zdeněk a Libor NEDOROST. *Zvýhodňování věřitele*. Konkursní noviny [online]. 16. 10. 2003. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/zvyhodnovani-veritele-0>.

²⁶⁸ NOVOTNÝ, Oto, Rudolf VOKOUN, Pavel ŠÁMAL a kolektiv. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 223.

²⁶⁹ LÁNSKÝ, Lubomír a Adriana KVÍTKOVÁ. *Oddlužení aneb nový start*. Epravo.cz [online]. 8. 1. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni-aneb-novy-start-52419.html>.

v takovém rozsahu, v jakém mohou být z příjmu dlužníka při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky, není pravděpodobné, že by bylo možno výkon rozhodnutí nebo exekuce srážkami ze mzdy provést.

Lze si však představit, že by výkon rozhodnutí nebo exekuce byly proveditelné v případě, že by dlužníkovi byly stanoveny nižší splátky, nebo že by měl zpeněžitelný majetek. V takovém případě by však mohlo dojít k nepřipustnému zvýhodnění věřitelů, kteří mají být anebo mohli být uspokojeni v rámci oddlužení, a v souladu s předmětným ustanovením se tak věřitelé mohou domáhat provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce až po právní moci rozhodnutí, jímž soud vezme najevo splnění oddlužení. Problém zvýhodnění věřitelů však odpadá, pokud by se jednalo o pohledávky, jež vznikly až po uplynutí lhůty stanovené insolvenčním soudem pro přihlašování pohledávek.

Vládní návrh koncepční novely předmětné ustanovení upřesňuje a uvádí, že výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala takový majetek, lze za trvání oddlužení nařídít nebo zahájit a provést jen pro pohledávky, které nemají být uspokojeny při oddlužení a současně které vzniknou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení.²⁷⁰ Věřitelé, kteří neměli možnost přihlásit své pohledávky do insolvenčního řízení, tak nemusejí čekat na splacení své pohledávky celých pět let, v jejichž rámci bude oddlužení plněním splátkového kalendáře plněno, a mají tak možnost se jejich uspokojení domáhat již dříve, právě prostřednictvím výkonu rozhodnutí nebo exekuce. V souvislosti s tímto považuji za příhodné znovu upozornit na to, že jako jeden z důvodů zrušení oddlužení insolvenční zákon ve svém ustanovení § 418 odst. 1 písm. c) uvádí situaci, kdy v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení plánu oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, přičemž je dále stanovena vyvratitelná domněnka, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce. K popsané situaci, tak může dojít pouze za předpokladu, pokud dlužník prokáže, že vznik pohledávky nezavinil, jinak by muselo být oddlužení insolvenčním soudem zrušeno a na majetek dlužníka prohlášen konkurs.

²⁷⁰ Vládní návrh koncepční novely, s. 311.

5.11 Kombinace obou forem oddlužení

Ač insolvenční zákon s možností kombinace obou forem oddlužení výslovně nepočítá, dle názoru Vrchního soudu v Praze „nepřekáží účelu, který je touto úpravou sledován, aby v situaci, kdy s tím dlužník výslovně souhlasí a sám takový způsob řešení svého úpadku nabízí, byly v mezích rozhodnutí o způsobu oddlužení kombinovány obě formy oddlužení. Je tedy plně možné, aby tam, kde ta z forem oddlužení, kterou dlužník nabízí jako základní (typově oddlužení plněním splátkového kalendáře), bez dalšího neumožňuje splnění požadavku kladeného na minimální zákonnou (nebo s věřiteli smluvenou) míru uspokojení dlužnickových věřitelů, dlužník nabídl věřitelům, že je uspokojí i z té části svého majetku, jež by při schválení oddlužení jen jednou z předjímaných forem oddlužení jinak zůstala v jeho dispozici.“²⁷¹ Ve výjimečných případech, tedy zejména pokud by dlužník nebyl ani jedním způsobem schopen splnit podmínky oddlužení, je také možné, aby rozhodnutím o schválení oddlužení byly postiženy jak příjmy dlužníka při plnění splátkového kalendáře, tak jeho majetek při zpeněžení majetkové podstaty. „Podstatné je, že i tak půjde o řešení, jež dlužníku nabízí možnost vybědnout při zachování práv věřitelů z úpadkové situace lépe než při prohlášení konkursu na jeho majetek.“²⁷² Vrchní soud v Praze je dále přesvědčen o tom, že o možnosti předmětné kombinace by měl soud dlužníky poučit a vyložit jim, při splnění jakých podmínek lze dosáhnout schválení oddlužení.²⁷³ Nezajištění věřitelé mají pak možnost se hlasováním vyjádřit i k takovému řešení při rozhodování o způsobu oddlužení.

5.12 Splnění oddlužení a osvobození od placení pohledávek

Jestliže dojde ke splnění rozvrhového usnesení při zpeněžení majetkové podstaty nebo k odvedení poslední splátky při realizaci oddlužení formou splátkového kalendáře, vezme soud na vědomí splnění oddlužení rozhodnutím, jehož právní mocí insolvenční řízení končí. Proti tomuto rozhodnutí není odvolání přípustné (ustanovení § 413 InsZ);

²⁷¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2012, sp. zn. KSHK 45 INS 22049/2011 1 VSPH 1533/2012-B-23, jež odkazuje na usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. ledna 2009, sp. zn. KSBR 24 INS 4176/2008-B.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. ledna 2012, sp. zn. MSPH 94 INS 10452/2011 (MSPH 94 INS 10453/2011) 1 VSPH 100/2012-B-23.

tento fakt zvyšuje tlak na insolvenční soud, aby před jeho vydáním důkladně zvážil existenci podmínek pro jeho vydání, zejména, zda tu nejsou podmínky pro zrušení schváleného oddlužení. Rozhodnutí podle ustanovení § 413 InsZ bude dále obsahovat výrok, jež shrne částky vyplacené insolvenčnímu správci na odměnu a hotové výdaje. S ohledem na absenci zvláštní právní úpravy budou účinky spojené s vydáním tohoto rozhodnutí spojeny s jeho zveřejněním v insolvenčním rejstříku (ustanovení § 89 odst. 1 InsZ).²⁷⁴

Po uplynutí pěti let od nabytí právní moci rozhodnutí, jímž bylo skončeno insolvenční řízení, vyškrtne insolvenční soud dlužníka ze seznamu dlužníků a údaje o něm v insolvenčním rejstříku znepřístupní. Skončilo-li insolvenční řízení odmítnutím či zamítnutím insolvenčního návrhu, zastavením řízení pro nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit či který se nepodařilo odstranit, nebo pro zpětvzetí insolvenčního návrhu, vyškrtne insolvenční soud dlužníka ze seznamu dlužníků a údaje o něm v insolvenčním rejstříku znepřístupní do 15 dnů od doručení žádosti dlužníka. Dlužník je však oprávněn požádat o vyškrtnutí nejdříve po uplynutí 3 měsíců od právní moci rozhodnutí (ustanovení § 425 InsZ).

Po skončení oddlužení ovšem nedochází k osvobození dlužníka od závazků bez dalšího, a tak pokud chce být dlužník osvobozen od pohledávek, které nebyly v insolvenčním řízení uspokojeny, musí to soudu navrhnout (ustanovení § 414 InsZ). Dlužník by měl ve svém vlastním zájmu návrh podat co nejdříve, neboť skončením insolvenčního řízení přestaly působit jeho účinky, a tak skončila i ochrana dlužníka před výkonem rozhodnutí nebo exekucí.²⁷⁵ V praxi však dochází též k tomu, že soudy spojují rozhodnutí, jímž berou na vědomí splnění oddlužení, s rozhodnutím o osvobození dlužníka v případě, že dlužník v průběhu oddlužení uspokojil pohledávky přihlášených věřitelů v stoprocentní míře a zároveň řádně v oddlužení plnil všechny své povinnosti, přičemž argumentují tím, že za takové situace je slyšení dlužníka nadbytečné.²⁷⁶

²⁷⁴ KOZÁK, Jan. *Správci konkurzní podstaty se ptají a my odpovídáme (K závěru insolvenčního řízení řešeného oddlužením)*. Konkursní noviny [online]. 30. 4. 2008. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/spravci-konkurzni-podstaty-se-ptaji-my-odpovidame>.

²⁷⁵ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický*. Praha: Linde, 2009, Praktická právní příručka, s. 120.

²⁷⁶ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. dubna 2013, sp. zn. KSUL 74 ISN 13388/2011-B-30.

V případě, že však k takovému jednání soudu nedojede a dlužník podá návrh na přiznání osvobození, insolvenční soud jej vyslechne s cílem prověřit, zda ke splnění oddlužení došlo bez porušení právních předpisů a při respektování všech podmínek procesu oddlužení. K tomuto slyšení, může soud přizvat insolvenčního správce nebo i člena věřitelského orgánu.²⁷⁷ Výslech všech uvedených osob nabývá na významu především při řešení úpadku dlužníka formou plnění splátkového kalendáře, kdy jde o proces časově náročnější než při zpeněžení majetkové podstaty. Plnění splátkového kalendáře je též mnohem méně předvídatelné, především pokud jde o míru uspokojení nezajištěných věřitelů.²⁷⁸ Jestliže po provedení výslechu soud uzná, že dlužník řádně a včas splnil všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, vydá usnesení, jímž dlužníka osvobodí od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Stejně tak dlužník bude osvobozen od plnění pohledávek, ke kterým se v insolvenčním řízení nepřihlíželo nebo které nebyly včas přihlášeny.²⁷⁹

Osvobození se vztahuje též na ručitele a jiné osoby, které měly vůči dlužníku pro tyto pohledávky právo postihu. Jinými slovy dlužník je osvobozen i od placení pohledávek těch osob, jež za dlužníka plnily z titulu zajištění, z čehož jim následně vzniklo regresivní právo vymáhat jejich poskytnuté plnění na dlužníkovi zpět. Osvobození se naopak nedotýká peněžitého trestu nebo jiné majetkové sankce, která byla dlužníkovi uložena v trestním řízení pro úmyslný trestný čin, a dále pohledávek na náhradu škody způsobené úmyslným porušením právní povinnosti (ustanovení § 416 InsZ).

Pohledávka, na kterou se vztahuje rozhodnutí o osvobození dlužníka, v neuhrazeném rozsahu nezaniká, jak by se mohlo zdát, nýbrž existuje dále. Dlužník však je rozhodnutím insolvenčního soudu zbaven povinnosti ji věřiteli zaplatit, a pokud se později rozhodne tuto pohledávku uhradit dobrovolně, zůstane mu tato možnost

²⁷⁷ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 599.

²⁷⁸ KOZÁK, Jan. *Správci konkurzní podstaty se ptají a my odpovídáme (K závěru insolvenčního řízení řešeného oddlužením)*. Konkursní noviny [online]. 30. 4. 2008. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/spravci-konkurzni-podstaty-se-ptaji-my-odpovidame>.

²⁷⁹ Bude se tak jednat zejména o pohledávky, které nebyly přihlášeny vůbec nebo byly přihlášeny opožděně, případně byly věřitelem vzaty zpět podle ustanovení § 184 InsZ, a dále o pohledávky, které byly soudem odmítnuty pro neúplnost podle ustanovení § 185 InsZ ve spojení s ustanovením § 188 odst. 2 InsZ.

zachována. Pohledávka tedy nadále existuje jako naturální obligace, a tak ji „v soudním či jiném řízení již nelze věřiteli přiznat a ve vykonávacím řízení má taková pohledávka stejný režim, jako promlčená pohledávka“, jak konstatuje Nejvyšší soud.²⁸⁰ Pokud však dlužník z jejího titulu plnil, plnil řádně a toto plnění tak nezakládá právo z bezdůvodného obohacení. Toto pojetí je v souladu s možností soudu „přiznané osvobození dlužníku odejmout, aniž by bylo nutné řešit specifické důsledky, jež by odejmutí osvobození mělo na již „zaniklé“ neuhrazené části pohledávek (odejmutím osvobození se tak „pouze“ obnovuje soudní /či jiná/ vymahatelnost takových pohledávek).“²⁸¹ Jinými slovy, pokud by přiznáním osvobození mělo dojít k zániku pohledávky, nebylo by možno po případném odejmutí osvobození již požadovat po dlužníkovi její úhradu, a ustanovení o zániku nebo odejmutí přiznaného osvobození by nebylo aplikovatelné, anebo by se muselo řešit zvláštním, zákonem ani praxí dosud neřešeným způsobem.

5.12.1 Postavení osob, které zajistily dlužníkovy pohledávky nebo které odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem

Ač dlužník byl soudem od placení pohledávek osvobozen, věřitelé se stále mohou domáhat jejich splnění na třetích osobách, které dlužníkovy pohledávky zajistily nebo které za splnění závazků odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že „rozhodnutí, jímž insolvenční soud osvobodí dlužníka od placení pohledávek v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny, nezbavuje povinnosti k úhradě těchto pohledávek dlužníkovým věřitelům ani ručitele, ani jiné osoby, které měly vůči dlužníku pro tyto pohledávky právo postihu (uvedený institut k vypořádání těchto závazků /dluhů/ nesměřuje).“²⁸² Těmto osobám tedy zůstává povinnost plnit zachována, ale vzhledem k tomu, že se osvobození dlužníka vztahuje i na případné uplatnění regresu ze strany těchto osob, nemohou již po dlužníkovi požadovat úhradu závazků, které za dlužníka uhradily v případě, kdy u dlužníka proběhlo oddlužení, a dlužník byl osvobozen od neuhrazených závazků, respektive jejich částí. Tyto osoby se tak mohou spoléhat pouze na to, že dlužník jejich nároky uhradí dobrovolně jako naturální obligace.

²⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2010 sp. zn. 29 Cdo 3509/2010.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Tamtéž.

V této situaci jsou osoby, které zajistily pohledávky dlužníka, nebo které odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem, v horším postavení, než kdyby hradily závazky za dlužníka již v průběhu insolvenčního řízení anebo před jeho zahájením. Pokud by totiž tato osoba za dlužníka jeho závazek v průběhu insolvenčního řízení plnila, alespoň část finančních prostředků by jí mohlo být navráceno již v průběhu oddlužení. Tyto osoby mohou v souladu s ustanovením § 183 InsZ pohledávku, která by jim proti dlužníku vznikla uspokojením věřitele, přihlásit jako pohledávku podmíněnou, pokud ji nepřihlásí věřitel. Jestliže věřitel takovou pohledávku přihlásí, mohou se jí tyto osoby v rozsahu, v němž pohledávku uspokojí, v insolvenčním řízení domáhat místo něj s tím, že pro jejich vstup do řízení platí přiměřeně ustanovení § 18 InsZ²⁸³.

Rozhodující moment pro určení, zda tato osoba plnila v průběhu insolvenčního řízení, je při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty okamžik, kdy insolvenční správce rozděljuje výtěžek zpeněžení mezi věřitele. V průběhu oddlužení plněním splátkového kalendáře potom musíme rozlišit jednorázovou úhradu závazku ze strany této osoby, kdy se tato osoba stává účastna na splátkovém kalendáři namísto původního věřitele již při plnění následující splátky po jeho vstupu do řízení, a postupné hrazení závazku, například v měsíčních splátkách, kdy je situace složitější. Aby tato osoba v průběhu oddlužení maximalizovala částku, která jí bude ze strany dlužníka vyplacena, musí každou úhradu splátky oznámit insolvenčnímu soudu, ten by pak měl rozhodnout o vstupu této osoby do insolvenčního řízení na místo původního věřitele, a to v rozsahu uhrazené splátky. Vzhledem k tomu, že by se tak muselo dít každý měsíc, není to z praktického hlediska příliš reálné. Možné řešení této situace vidí Lukáš Pachl v rozhodnutí insolvenčního soudu o uložení celé částky připadající na pohledávku přihlášeného věřitele do úschovy s tím, že by po určitém delším časovém období byla

²⁸³ Podle ustanovení § 18 InsZ, nastane-li v průběhu insolvenčního řízení skutečnost, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod přihlášené pohledávky z původního věřitele na nabyvatele pohledávky, aniž původní věřitel ztrácí způsobilost být účastníkem řízení, insolvenční soud rozhodne, že místo tohoto věřitele vstupuje do insolvenčního řízení nabyvatel jeho pohledávky. Učiní tak na základě návrhu věřitele a po písemném souhlasu nabyvatele jeho pohledávky. Převod nebo přechod pohledávky, který nevyplývá přímo z právního předpisu, je nutné doložit veřejnou listinou nebo listinou, na které je úředně ověřena pravost podpisů osob, které ji podepsaly.

pravidelně prováděna aktualizace splátkového kalendáře a příslušná částka by byla ve správném poměru rozdělena mezi původního a nového věřitele.²⁸⁴

V případě vstupu těchto osob do insolvenčního řízení na místo původního věřitele pak nelze trvat na tom, aby byl nový věřitel uspokojen se svým celkovým nárokem plynoucím z regresu ve výši minimálně 30 % jako ostatní věřitelé. Nový věřitel, který vstupuje do insolvenčního řízení na místo původního věřitele, musí akceptovat stav insolvenčního řízení v okamžiku, kdy do řízení vstupuje.²⁸⁵

5.12.2 Otázka osvobození při nenaplnění podmínky minimálního uspokojení

Jak již bylo výše zmíněno, v případě, že se po rozdělení výtěžku majetkové podstaty nebo po uplynutí pěti let plnění splátkového kalendáře nezajištění věřitelé neuspokojí do výše 30 % jejich pohledávek nebo případně do takového nižší výše, s níž souhlasili, nebude dlužníkovi soudem osvobození přiznáno. Na návrh dlužníka může soud takové osvobození přiznat, jestliže dlužník při slyšení prokáže, že požadované hodnoty plnění nebylo dosaženo v důsledku okolností, které nezavinil, a zároveň, že částka, kterou tito věřitelé na uspokojení svých pohledávek dosud obdrželi, není nižší než částka, které by se jim dostalo, kdyby dlužníkův úpadek byl řešen konkursem (ustanovení § 415 InsZ). Bude se tak jednat například o ztrátu majetku z důvodu živelné pohromy nebo ztrátu zaměstnání již dlužník nezavinil a ani přes vyvinuté úsilí se mu nepodařilo nové zaměstnání zajistit a podobně. K osvobození však může dojít až po právní moci rozhodnutí o splnění oddlužení, a tak než osvobození může být dlužníkem vůbec navrženo, soud může oddlužení zrušit a rozhodnout o řešení dlužníkovy úpadku konkursem pokud se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit, nebo pro neplnění podstatných povinností podle ustanovení § 418 odst. 1 InsZ, neboť ke zrušení oddlužení může dojít i v případě, kdy dlužník neplnění povinností nezavinil. Bude tedy na insolvenčním soudu, aby opět posoudil konkrétní okolnosti případu a podle toho vydal příslušné rozhodnutí, přičemž přihlédne zejména k výši, do jaké byly dosud pohledávky uspokojeny.²⁸⁶

²⁸⁴ PACHL, Lukáš. *Oddlužení a náhrada ručiteli za plnění poskytnuté věřiteli dlužníka*. [online]. 16. 3. 2011. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/oddluzeni-nahrada-ruciteli-za-plneni-poskytnute-veriteli-dluznika>.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013, sen. zn. 29 NSCR 12/2013.

I přes to, že by byly obě zmíněné podmínky přiznání osvobození splněny, užití tohoto ustanovení dle názoru Vrchního soudu v Olomouci nepřipadá v úvahu v případě, kdy by nezajištění věřitelé neobdrželi ničeho, tedy že by rozhodnutí o osvobození dlužníka „*ve svém důsledku znamenalo osvobození dlužníka od placení těchto pohledávek v celém rozsahu, což je v rozporu se základním účelem insolvenčního zákona, vymezeným v ustanovení § 1 IZ.*“²⁸⁷

5.13 Odejmutí nebo zánik přiznaného osvobození

Rozhodnutí insolvenčního soudu o přiznání osvobození podle ustanovení § 414 odst. 1 InsZ ovšem nemusí být definitivní. Zákon totiž stanovuje tříletou lhůtu, v jejímž rámci může být osvobození soudem dlužníkovi na návrh věřitele odejmuto nebo dokonce *ex-lege* zrušeno v souladu s ustanovením § 417 InsZ.

V prvním případě dotčení věřitelé mají možnost do 3 let od pravomocného přiznání osvobození navrhnout insolvenčnímu soudu, aby toto osvobození bylo dlužníkovi odejmuto. Insolvenční soud tak učiní, jestliže vyjde najevo, že ke schválení oddlužení nebo k přiznání osvobození došlo na základě podvodného jednání dlužníka, anebo že dlužník poskytl zvláštní výhody některým věřitelům, přičemž podvodné jednání či zvláštní výhody v tomto případě nemusí naplnit žádnou ze skutkových podstat trestného činu. Soud ovšem dlužníkovi osvobození neodejme, jestliže věřitel, který návrh podal, mohl takovou námitku uplatnit před rozhodnutím o přiznání osvobození dlužníku. V druhém případě přiznané osvobození zaniká přímo ze zákona, byl-li dlužník do 3 let od právní moci rozhodnutí o něm pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, kterým podstatně ovlivnil schválení nebo provedení oddlužení anebo přiznání osvobození, případně, kterým jinak poškodil věřitele. O tom soud vydá deklaratorní rozhodnutí.

²⁸⁷ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. března 2013, sp. zn. KSOS 22 INS 5888/2010 3 VSOL 119/2013-B-30. V předmětném případě si věřitelé zvolili způsob oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, neboť by jim přinesl dle dostupných informací vyšší uspokojení. V průběhu insolvenčního řízení však vyšlo najevo, že pozemky dlužnice, které měly být zpeněženy a které tvořily celou majetkovou podstatu, jsou fakticky neprodejné, neboť se nachází v chráněném ložiskovém území, ve výhradním ložisku nerostných surovin. Tyto okolnosti však dlužníci nebyly známy, neboť s ohledem na vypracovaný znalecký posudek měla za to, že pozemky mají svoji tržní hodnotu. Dlužnice tedy v tomto insolvenčním řízení osvobozena nebyla, ovšem zůstala jí možnost podat nový insolvenční návrh a požádat o oddlužení plněním splátkového kalendáře.

Právní mocí rozhodnutí o odejmutí přiznaného osvobození od placení pohledávek dochází k obnovení možnosti věřitelů domáhat se i v případném soudním nebo jiném řízení opět přímo po dlužníku zaplacení neuhrazené pohledávky či její části (stále existující, avšak do odejmutí osvobození nevymahatelné). Pohledávky tak ztrácí povahu naturální obligace a mohou být věřiteli úspěšně vymáhány. To však neplatí u pohledávek věřitelů, na něž se odejmutí nebo zánik osvobození nevztahuje, tedy věřitelů, kteří se sami účastnili podvodných jednání s dlužníkem nebo kteří byli dlužníkem nedovoleně zvýhodněni, tedy uspokojeni mimo insolvenční řízení, a této skutečnosti si byli nebo museli být vědomi. V takovém případě by totiž bylo bezpochyby nespravedlivé, aby se osvobození týkalo i takovýchto věřitelů.

6. Konkurs

Druhým způsobem, kterým lze řešit úpadek nepodnikajících fyzických osob, je konkurs. Konkurs naproti oddlužení představuje likvidační a zároveň i obecný způsob řešení úpadku, jehož prostřednictvím lze řešit úpadek podnikatelů i nepodnikatelů, fyzických i právnických osob.²⁸⁸ Jeho obecnost spočívá též v tom, že nastupuje v případě, kdy úpadek dlužníka nelze řešit jiným zákonem předvídaným způsobem, tak i v tom případě, kdy ostatní způsoby řešení úpadku selžou. Právě v tom by měla být taktéž hlavní funkce konkursu. Ten by měl být v souladu se smyslem celého insolvenčního zákona až krajní možností, nastupující v případě, že se sanační způsoby projeví jako neefektivní, nemožné nebo pro dlužníka nepřijatelné. Smyslem insolvenčního řízení by tak měla být v první řadě snaha o dosažení sanace závazků dlužníka, v určitých případech je však konkursní řešení nevyhnutelné.

Jak bylo zmíněno na začátku diplomové práce, konkurs prošel dlouhým vývojem (a to nejen na našem území) a po většinu historie úpadkových řízení byl i jediným možným a tedy i převažujícím způsobem řešení úpadku dlužníků. S účinností insolvenčního zákona, který zavedl širší možnost sanačních řešení, je jeho četnost na ústupu; v loňském roce počet schválených oddlužení převýšil počet prohlášených konkursů dokonce 4,6 krát.²⁸⁹

V průběhu konkursu dochází k řešení úpadku dlužníka likvidační formou, jeho hlavní snahou tak není pomoc dlužníku k překonání krizové situace a snaha o jeho ozdravení. Prvořadým cílem konkursu je maximální možné a zásadně poměrné uspokojení přihlášených věřitelů.²⁹⁰ Poměrnost však neznamena absolutní rovnost, stejně jako v oddlužení se objevují privilegované skupiny pohledávek (pohledávky za majetkovou podstatou, pohledávky podstatené jim na roveň a pohledávky zajištěných věřitelů). K uspokojení věřitelů dochází pouze z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty, přičemž po jeho provedení nemůže být dlužník od placení pohledávek, které nebyly v konkursu uspokojeny, osvobozen, a tyto pohledávky tak po skončení konkursu nezanikají ani se nestávají nevymahatelnými.

²⁸⁸ S výjimkou osob a institucí uvedených v ustanovení § 6 InsZ.

²⁸⁹ Vývoj četnosti konkursních řízení po účinnosti insolvenčního zákona lze sledovat na příloze č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.

²⁹⁰ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2013, xviii, Právní praxe, s. 157.

6.1 Prohlášení konkursu

K prohlášení konkursu dojde v první řadě v tom případě, je-li dlužníkem osoba, u které insolvenční zákon vylučuje řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením, a insolvenční soud tak spojí prohlášení konkursu s rozhodnutím o úpadku; samozřejmě za předpokladu, že byl úpadek této osoby osvědčen (ustanovení § 148 odst. 1 InsZ). V případě nepodnikajících fyzických osob, tak k tomu dojde zejména za situace, pokud dlužník nepodal návrh na povolení oddlužení současně s insolvenčním návrhem, nebo pokud se ukáže, že dlužník má dluhy ze svého předchozího podnikání, o nichž soud dojde k závěru, že nejsou nepatrné, a tedy že překáží účelu oddlužení. V ostatních případech rozhodne insolvenční soud o prohlášení konkursu samostatným rozhodnutím, vydaným do 3 měsíců po rozhodnutí o úpadku. Nesmí však rozhodnout dříve než po skončení schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku. Jestliže však dlužník podal návrh na povolení oddlužení v insolvenčním řízení zahájeném na základě insolvenčního návrhu věřitele v zákonné třicetidenní lhůtě, rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím vydaným do 30 dnů po rozhodnutí o úpadku (ustanovení § 149 InsZ).

Insolvenční soud dále prohlásí konkurs na majetek spotřebitele v případě, že byl jeho návrh na povolení oddlužení soudem odmítnut z důvodu procesních nedostatků, tedy z důvodu pozdního podání či pro podání osobou neoprávněnou, nebo z důvodu nedostatků návrhu na povolení oddlužení, které nebyly ani přes výzvu soudu odstraněny, anebo byl-li tento návrh vzat dlužníkem zpět. K prohlášení konkursu přistoupí soud též tehdy, by-li dlužníkův návrh na povolení oddlužení zamítnut z důvodů uvedených v ustanovení § 395 InsZ anebo bylo-li oddlužení dlužníka zrušeno za podmínek ustanovení § 418 InsZ či v případě, že v průběhu realizace oddlužení vyšel najevo nepoctivý záměr dlužníka.

Rozhodnutí o prohlášení konkursu je rozhodnutím ve věci samé, a lze tak proti němu podat opravný prostředek, ten však může uspět jen tehdy, *„jsou-li jeho prostřednictvím zpochybněny předpoklady pro vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu, k nimž patří předchozí vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka a závěr, že dlužníkův úpadek nelze řešit některým ze sanačních způsobů (reorganizací či oddlužením), případně závěr, že namísto přijetí rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkova úpadku (ve smyslu § 4 odst. 2 insolvenčního zákona) mělo být vydáno*

*rozhodnutí o tom, že dlužník není v úpadku (§ 158 insolvenčního zákona).*²⁹¹ Osobou oprávněnou podat odvolání nebo jiný opravný prostředek proti usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka však není insolvenční správce.²⁹²

6.1.1 Účinky prohlášení konkursu

S prohlášením konkursu je spojeno velké množství účinků, které nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku (ustanovení § 245 InsZ). Údaj o tom, kdy tyto účinky nastávají, vyznačí insolvenční soud v rozhodnutí doložkou obsahující údaj o datu, hodině a minutě zveřejnění v insolvenčním rejstříku (ustanovení § 16 vyhlášky o jednacím řádu).

Dispoziční oprávnění k majetkové podstatě

Obdobně jako po schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou (ustanovení § 246 InsZ). Oproti oddlužení je ovšem insolvenční správce oprávněn nakládat i s majetkem, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení i po prohlášení konkursu, neboť i ten je zahrnut v majetkové podstatě. Veškerá dispoziční oprávnění k majetkové podstatě po prohlášení konkursu tak přecházejí na insolvenčního správce, který je od tohoto okamžiku jediným oprávněným subjektem pro nakládání s tímto majetkem dlužníka. Taktéž právní úkon, kterým by dlužník po prohlášení konkursu odmítl přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, je neplatný. Totéž platí, jestliže by dlužník uzavřel bez souhlasu insolvenčního správce dohodu o vypořádání dědictví, podle které má z dědictví obdržet méně, než činí jeho dědický podíl.

Zánik společného jmění manželů

Jak již bylo řečeno, do majetkové podstaty náleží majetek i v případě, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela. Prohlášením konkursu, na rozdíl od schválení oddlužení, společné jmění dlužníka a jeho manžela ze zákona zásadně

²⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 12/2011.

²⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2010, sen. zn. 29 NSCR 32/2010.

zaniká,²⁹³ a věřitelé tak budou uspokojováni pouze z té části společného jmění, která manželu - dlužníku po vypořádání zůstane (ustanovení § 268 InsZ). Po prohlášení konkursu je tedy nutné provést vypořádání společného jmění manželů, které takto zaniklo, nebo které zaniklo již dříve, ale nebylo vypořádáno.

K vypořádání může dojít na základě dohody, k jejímuž uzavření je oprávněn pouze insolvenční správce; dohoda o vypořádání společného jmění uzavřená dlužníkem by byla neplatná. Dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřená insolvenčním správcem je účinná, jakmile ji schválí insolvenční soud, který je při schvalování vázán souhlasem věřitelského výboru. Nedojde-li k dohodě, podá insolvenční správce návrh na vypořádání společného jmění manželů soudu²⁹⁴, probíhá-li již toto řízení, stává se insolvenční správce prohlášením konkursu jeho účastníkem namísto dlužníka. Řízení o vypořádání společného jmění manželů nelze skončit soudním smírem, trvají-li účinky rozhodnutí o úpadku. Při vypořádání se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné (ustanovení § 149 odst. 2 ObčZ). K velikosti podílů při vypořádání se vyjádřil i Nejvyšší soud; „*i při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, zaniklého prohlášením konkursu, zůstává zachován princip rovnosti podílů manželů na společném majetku a stejný princip se prosadí i u vypořádání společného jmění manželů.*“²⁹⁵

Zvláštní situace nastává v případě, že závazky dlužníka, které mohou být uspokojeny ze společného jmění, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, jinými slovy v případě, je-li společné jmění manželů předloženo (ustanovení § 274 InsZ). Za této situace se zahrne celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty, a k vypořádání společného jmění tak nedochází.

Vzhledem k tomu, že prohlášením konkursu společné jmění manželů zaniká, je logické, že po dobu trvání účinků konkursního řízení nemůže ani nové společné jmění manželů vzniknout. Uzavře-li tedy dlužník nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku těchto účinků (ustanovení § 276 odst. 1 InsZ).

²⁹³ Byl-li vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství (ustanovení § 268 odst. 1 InsZ).

²⁹⁴ HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii, Právní praxe, s. 163.

²⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2012s, sp. zn. 22 Cdo 2111/2010.

6.2 Průběh konkursu

Jak již bylo zmíněno, podstatou konkursního řízení je zpeněžení majetkové podstaty, přičemž z výtěžku zpeněžení se zásadně poměrně uspokojí přihlášení věřitelé. Věcný rozsah majetkové podstaty je v podstatě shodný s rozsahem majetkové podstaty při oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty, podstatným rozdílem oproti oddlužení však je, že do majetkové podstaty náleží i majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení po prohlášení konkursu. Dlužník tím ztrácí možnost libovolně nakládat i se svojí mzdou nebo jinými příjmy, které získá po prohlášení konkursu, neboť jejich vyplacením dlužníku se stávají součástí majetkové podstaty.

Postup při zpeněžování majetkové podstaty, jakož i následné uspokojení věřitelů z majetkové podstaty bylo již blíže nastíněno v pojednání o oddlužení. Insolvenční správce majetek náležící do majetkové podstaty zpeněží, z výtěžku zpeněžení uspokojí pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené jim na roveň, jakož i pohledávky zajištěných věřitelů. V závěru zpeněžení insolvenční správce sestaví konečnou zprávu, kterou předloží insolvenčnímu soudu společně s návrhem rozvrhového usnesení, na jehož základě insolvenční soud rozvrhové usnesení vydá a určí v něm částky, které mají být věřitelům vyplaceny. Na rozdíl od oddlužení se zajištění věřitelé neuspokojují jen z výtěžku zpeněžení jejich zajištění, a tak v případě, že jejich pohledávky nejsou z výtěžku zajištění plně uspokojeny, neuspokojená část jejich pohledávky se považuje za pohledávku přihlášenou a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky (ustanovení § 299 odst. 1 InsZ).

6.2.1 Zrušení konkursu

Pokud dojde ke splnění rozvrhového usnesení, insolvenční správce podá zprávu soudu, na jejímž základě soud konkurs zruší. Ke zrušení konkursu ovšem může dojít i kdykoli v průběhu insolvenčního řízení z důvodů taxativně uvedených v ustanoveních § 308 a § 310 insolvenčního zákona.

Pokud v majetkové podstatě není dostatek finančních prostředků na uspokojení pohledávek zahrnutých v konečné zprávě, respektive tento majetek je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, konkurs bude zrušen. Majetek je v souladu s výkladem Vrchního soudu v Praze zcela nepostačující v případě, že by výtěžek z jeho zpeněžení nebyl schopen následně pokrýt ani pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky

postavené jim na roveň.²⁹⁶ Dále bude konkurs zrušen i v případě, že není žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň již byly uspokojeny.

Ke zrušení konkursu dojde i tehdy, pokud soud zjistí, že nebyl dodatečně osvědčen dlužníkův úpadek. K takové situaci může například dojít, pokud byl konkurs prohlášen na dlužníka nespolupracujícího a až následně dlužník začal být aktivní a prokázal, že není v úpadku, nebo se finanční situace dlužníka v průběhu insolvenčního řízení natolik zlepšila, že dlužník úpadek sám úspěšně překonal.²⁹⁷ Ke zrušení konkursu ovšem v tomto případě nedoje, došlo-li již ke zpeněžení podstatné části majetkové podstaty. Insolvenční soud rozhodne o zrušení konkursu též na návrh dlužníka, jestliže dlužník k tomuto návrhu připojil listinu, na které všichni věřitelé a insolvenční správce vyslovili se zrušením konkursu souhlas a na které je úředně ověřena pravost podpisu osob, které ji podepsaly.

Soud přistoupí ke zrušení konkursu i tehdy, jestliže dlužník v průběhu konkursu zemře. Na jeho místo nastupují jeho dědicové, a není-li jich, stát. Insolvenční správce předloží insolvenčnímu soudu zprávu o dosavadních výsledcích projednání konkursu spolu s vyúčtováním své poměrné odměny a již vynaložených výloh. Insolvenční soud předloženou zprávu přezkoumá a rozhodne o ní. Po právní moci rozhodnutí o schválení této zprávy insolvenční soud zruší konkurs a postoupí věc soudu, který projednává dědictví. Úmrtím dlužníka tak insolvenční řízení končí a majetková podstata i dosavadní výtěžek jejího zpeněžení, jakož i dlužníkovy závazky se stávají předmětem dědického řízení.

Právní moci rozhodnutí, kterým se konkurs ruší, insolvenční řízení končí, a tím zanikají i jeho účinky. Účinky, u kterých je to možné, nezanikají, nýbrž dochází k jejich navrácení do stavu před prohlášením konkursu. Na rozdíl od oddlužení, dlužník nemůže být osvobozen od placení pohledávek, které nebyly v konkursu uspokojeny, a ani toto osvobození nemůže navrhnout. Věřitelé tak budou moci nadále své pohledávky nebo jejich neuspokojené části na dlužníkovi vymáhat. Ustanovení § 312 odst. 4 InsZ potom opravňuje věřitele, aby po zrušení konkursu podali návrh na výkon rozhodnutí nebo

²⁹⁶ Usnesení Vrchního soud v Praze ze dne 18. května 2009, sp. zn. KSUL 45 INS 1285/2008, 1 VSPH 42/2009-B-52.

²⁹⁷ KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 404.

exekuci pro zjištěnou neuspokojenou pohledávku, kterou dlužník nepopřel, a to do deseti let od zrušení konkursu. To znamená, že sama zjištěná pohledávka nepopřená dlužníkem je titulem pro výkon rozhodnutí nebo exekuci.

6.3 *Nepatrný konkurs*

Insolvenční zákon ve svých ustanoveních § 314 a § 315 předpokládá i zvláštní možnost řešení úpadku pro konkursy menšího rozsahu, tedy konkursy, jejichž subjektem jsou fyzické osoby nepodnikatelé nebo dlužníci, jejichž celkový obrat za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 000 000 Kč a kteří nemají více než 50 věřitelů. U těchto osob se předpokládá či výslovně vyžaduje menší četnost věřitelů, a je tak možné provedení zjednodušení konkursu, s ohledem na aplikaci zásady rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. Nepatrný konkurs však lze chápat jako samostatný způsob řešení úpadku jen do určité míry, jedná se totiž o zvláštní případ konkursu, jenž se v některých případech od konkursu odchyluje a zjednodušuje jeho průběh, a je tak i efektivnější a méně nákladný pro insolvenční řízení. Hlavním účelem zavedení institutu nepatrného konkursu je tak snaha o maximální urychlení insolvenčního řízení, jakož i snaha o minimalizaci nákladů insolvenčního řízení, neboť právě nepatrné konkursy nebudou zpravidla zahrnovat majetek rozsáhlejší hodnoty.²⁹⁸ Tato ustanovení však nelze použít v případě řešení úpadku jiným způsobem než konkursem, a to ani při oddlužení.²⁹⁹

K prohlášení nepatrného konkursu nedochází automaticky, ale soud o tom, že úpadek dlužníka bude řešen právě formou nepatrného konkursu, musí vždy rozhodnout. Toto rozhodnutí může insolvenční soud vydat i bez návrhu a může je též spojit s prohlášením konkursu, nebo je vydat kdykoli v průběhu insolvenčního řízení po prohlášení konkursu. Stejně tak může soud kdykoli nepatrný konkurs zrušit, vyjde-li v průběhu insolvenčního řízení najevo, že neměl být řešen jako nepatrný. Bude-li dlužníkem fyzická osoba nepodnikatel, bude konkurs projednán jako nepatrný vždy, neboť podle názoru Vrchního soudu v Praze, pokud je „*dlužník fyzickou osobou, která*

²⁹⁸ LÁNSKÝ, Lubomír a Anna BARTUŇKOVÁ. *Nepatrný konkurs jako zjednodušený způsob řešení úpadku dlužníka konkursem*. Epravo.cz [online]. 13. 2. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nepatrný-konkurs-jako-zjednodusený-zpusob-resení-upadku-dlužníka-konkursem-53159.html>.

²⁹⁹ Sněmovní tisk 1120/0: *Vládní návrh zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. In: 21. 9. 2005. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=1120>, s. 216.

*není podnikatelem, tato okolnost sama o sobě (bez ohledu na rozsah dlužníkovu majetku) důvod pro rozhodnutí o nepatrném konkursu dle § 314 odst. 1 písm. a) IZ zakládá.*³⁰⁰

Nepatrný konkurs bude probíhat podle ustanovení určených pro konkurs s množstvím odchylek. I zde se však prosazuje tendence posílení práv věřitelů, a to tím, že schůze věřitelů může některé z účinků nepatrného konkursu vyloučit nebo i rozšířit. Nerozhodne-li schůze věřitelů jinak, postupuje se s následujícími odchylkami. Místo věřitelského výboru mohou věřitelé ustanovit zástupce věřitelů. Při této odchylce se vychází z toho, že spolupráce s jednou osobou osobu ulehčuje a urychluje průběh řízení. Schůze věřitelů je povinna ustanovit věřitelský výbor v souladu s ustanovením § 56 odst. 1 InsZ jen v případě, že je přihlášeno více než 50 věřitelů; tato výjimka tak cílí pouze na nepřiliš častou situaci, kdy je subjektem nepatrného konkursu fyzická osoba nepodnikatel s takto vysokým množstvím věřitelů (spotřebitelé totiž průměrně mívají mezi 10 až 15 věřiteli³⁰¹).

Při snaze o co nejrychlejší průběh řízení insolvenční zákon slevuje i ze snahy o co nejpřísnější kontrolu ze strany insolvenčního soudu, a důvěra je tak vložena v insolvenčního správce. Proto jako další možné odchylky zákon stanoví, že k účinnosti dohody o vypořádání společného jmění manželů a taktéž, že k vyloučení nedobytných pohledávek a věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, které není možné prodat, není nutný souhlas insolvenčního soudu ani věřitelského orgánu. Při těchto odchylkách se vychází též z toho, že majetek osob, jejichž úpadek je řešen nepatrným konkursem, nebude rozsáhlejší hodnoty.³⁰²

Dále v rámci odchylek dochází k omezení formalistického přístupu opět ve prospěch rychlosti řízení, a tak o včasných námitkách proti konečné zprávě a vyúčtování lze rozhodnout i bez nařízení jednání. Poslední zákonem jmenovanou odchylkou je možnost při přezkumném jednání současně projednat všechny otázky,

³⁰⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2009, sp. zn. KSPL 27 INS 2013/2008 1 VSPH 18/2009-A-29.

³⁰¹ SOVOVÁ, Eva a Karel SUCHÝ. *Osobní bankrot není pro dlužníky s malými příjmy*. Peníze.cz [online]. 26. 05. 2008. Dostupné z: <http://www.penize.cz/osobni-bankrot/42761-osobni-bankrot-neni-pro-dluzniky-s-malymi-prijmy>.

³⁰² KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, Komentáře nakladatelství ASPI, s. 416.

o kterých by jinak byla oprávněna rozhodnout pouze schůze věřitelů, a je-li to účelné, lze přednést také konečnou zprávu a vyúčtování a projednat námitky proti nim.

Insolvenčnímu soudu je potom zákonem přiznáno právo se souhlasem věřitelského výboru stanovit pro nepatrný konkurs i další odchylky od zákona, pokud povedou k rychlému a hospodárnému průběhu insolvenčního řízení. Těmito odchylkami však nesmí být dotčeno postavení zajištěných věřitelů ani zásady insolvenčního řízení. Toto rozhodnutí může insolvenční soud spojit s rozhodnutím o nepatrném konkursu nebo je může vydat kdykoli později. Takovou odchylku může představovat umožnění insolvenčnímu správci provést prodej majetkové podstaty i bez souhlasu věřitelského orgánu³⁰³, nebo dále například to, že k prodeji mimo dražbu není potřebný souhlas soudu, nebo že se upouští od ocenění majetku v majetkové podstatě.³⁰⁴

Osobně se domnívám, že zákonodárce jednal správně, když určitým způsobem též v rámci likvidačního způsobu řešení úpadku vyčlenil úpadky nepodnikajících fyzických osob, jakož i úpadky drobných podnikatelů nebo malých podniků, přičemž vycházel z jejich specifik, motivován snahou o co nejefektivnější průběh insolvenčního řízení. Použití ustanovení o konkursu bez uvedených modifikací není u úpadku těchto osob nezbytné, a vedlo by pouze k zdoluhavému řízení, které by bylo náročné po finanční stránce, a tak i nevýhodné jak pro dlužníka, věřitele, tak i pro samotné insolvenční řízení, čímž by se dostalo do rozporu se základními zásadami, na nichž stojí celý insolvenční zákon.

³⁰³ LÁNSKÝ, Lubomír a Anna BARTŮŇKOVÁ. *Nepatrný konkurs jako zjednodušený způsob řešení úpadku dlužníka konkursem*. Epravo.cz [online]. 13. 2. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nepatrný-konkurs-jako-zjednodusený-zpusob-resení-upadku-dlužníka-konkursem-53159.html>.

³⁰⁴ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy, ve znění zákonů č. 69/2011 Sb. a č. 73/2011 Sb.* Praha: Leges, 2011, Glosátor, s. 487.

Závěr

V souvislosti s rozvojem úvěrových obchodů spotřebitelé, kteří dříve stírali finanční prostředky, z nichž si následně pořídili vše potřebné, v posledních letech naopak hojně využívají snadno dostupných peněz, aniž by si vždy uvědomili možná rizika. Tyto nepodnikající fyzické osoby řetězí úvěry, čímž se snadno vyskytnou uprostřed dluhové spirály, ze které již pro ně mnohdy není snadné nalézt cestu zpět, a dostávají se tak do úpadku. V poslední době došlo k natolik vysokému nárůstu tzv. spotřebitelských úpadků, že se typickým subjektem moderního insolvenčního práva stal právě spotřebitel. Insolvenční zákon nabízí těmto dlužníkům jak sanační způsob řešení jejich úpadku, formou oddlužení, tak i způsob likvidační, formou nepatrného konkursu, přičemž se snaží reagovat na jejich specifika tak, aby průběh insolvenčního řízení přinesl co možná nevyšší, zásadně poměrné uspokojení věřitelů a zároveň, aby nedošlo k nadměrnému zatížení dlužníka, který by se měl následně znovu zapojit do ekonomického života.

Oddlužení přináší dlužníkovi, který je schopen dostát jeho podmínkám, zejména, jehož majetek nebo příjem umožňuje alespoň třicetiprocentní uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů, možnost osvobození od neuhrazených pohledávek či jejich částí, které se tak stávají naturálními. Tohoto cíle je možno dosáhnout dvěma způsoby, a to plněním splátkového kalendáře, jehož podstatou je měsíční odvádění stanovené částky z příjmů dlužníka, již insolvenční správce rozdělí mezi věřitele, a zpeněžením majtkové podstaty, v jehož rámci dochází k převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Jelikož je oddlužení založeno na aktivním přístupu dlužníka, vzniká mu v souvislosti s oddlužením celá řada povinností, které musí k úspěšnému zakončení oddlužení po celý jeho průběh plnit. Cesta ke kýženému osvobození tak není jednoduchá a může v celé řadě případů skončit prohlášením konkursu (ač četnost prohlášených konkursů k insolvenčním návrhům spojeným s návrhy na povolení oddlužení není až tak vysoká, jak by se mohlo zdát)³⁰⁵.

Druhým způsobem, kterým může být řešen úpadek spotřebitele, je právě konkurs. V jeho rámci dochází k uspokojení věřitelů pouze z výtěžku zpeněžení

³⁰⁵ To lze pozorovat na přiloženém grafu; Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku.

majetkové podstaty, přičemž po jeho provedení nemůže být dlužník od placení pohledávek, které nebyly v konkursu uspokojeny, osvobozen, a tyto pohledávky tak po skončení konkursu nezanikají ani se nestávají nevymahatelnými. Konkurs spotřebitele bude vždy probíhat jako konkurs nepatrný. Nepatrný konkurs se v některých případech od konkursu odchyluje a zjednodušuje jeho průběh, a je tak i efektivnější a méně nákladný pro insolvenční řízení.

Vzhledem k tomu, že úpadek spotřebitelů je na našem území relativně novým fenoménem a do počátku roku 2008, kdy nabyl účinnosti insolvenční zákon, byl prakticky jediným možným způsobem řešení úpadku dlužníka konkurs,³⁰⁶ se při aplikaci insolvenčního zákona v praxi vyskytly mnohé problémy, zejména v ustanoveních týkajících se oddlužení. Insolvenční soudy při svém rozhodování v konkrétních případech narazily na sporná ustanovení, jakož i v zákoně neřešené otázky, a celá řada institutů se tak vyvíjela právě při jejich rozhodovací činnosti.

Jednou takovouto otázkou je právě pojem dlužníka, který není podnikatelem. V soudní praxi se pojem určitým způsobem ustálil, a tak úspěšně navrhnout oddlužení může nepodnikatel, který nemá závazky z jeho předchozí podnikatelské činnosti, přičemž tyto závazky povolení oddlužení nebrání, pokud s oddlužením věřitelé pohledávek z podnikání souhlasí, svoji pohledávku nepřihlásili nebo je pravděpodobné, že jejich pohledávka bude v průběhu oddlužení zcela uspokojena. Soudu je též v konkrétním případě umožněno přihlédnout k tomu, že závazky z podnikání dlužníka jsou nepatrné, a oddlužení i přes jejich existenci povolit. Vzhledem k tomu, že hlavním argumentem pro nepřipustnost oddlužení pro podnikatele je nežádoucí přenášení podnikatelského rizika na věřitele, není zcela zřejmé, proč podnikající fyzické osoby, které mají pouze závazky nepocházející z podnikání, byly z možnosti oddlužení vyloučeny. Domnívám se, že by bylo vhodné, kdyby insolvenční zákon i tyto osoby uvedl jako navrhovatele oddlužení. Mám též za to, že by bylo vhodné snížit odměnu insolvenčního správce při reorganizaci drobných podnikatelů (z původních 83 000 Kč měsíčně) adekvátně k odměně správce při oddlužení, aby jim tak bylo umožněno dostat podmínkám reorganizace. V opačném případě (pokud by soudy samy odměnu nesnížily v souladu s ustanovením § 38 odst. 3 InsZ) by insolvenční zákon takovým osobám nenabízel sanační způsob řešení jejich úpadku.

³⁰⁶ Vyrovnání jako sanační způsob řešení úpadku dlužníka podle zákona o konkursu a vyrovnání zde můžeme pro jeho téměř nesplnitelné podmínky a nízkou četnost používání v praxi opomenout.

Stejně tak jako pojem dlužníka, který není podnikatelem, se i oddlužení manželů vyvíjelo v rozhodnutích soudů. V této otázce však již nenalezneme takovou rozhodovací jednotnost, a tak se vyčlenilo několik směrů, jimiž se insolvenční soudy v této otázce vydávaly. Vzhledem ke zmíněné nejednotnosti je zakotvení této otázky do insolvenčního zákona zřejmě nejpotřebnější. Dle mého názoru by se zákonodárce měl vydat cestou společného oddlužení manželů, které je v současnosti v praxi nejpoužívanějším způsobem, a v případě, že manželé s takovýmto postupem nesouhlasí, jejich oddlužení provést odděleně nebo provést oddlužení pouze jednoho z manželů. To jim v současném pojetí není vždy umožněno, neboť podle převládajícího názoru již samotným podpisem návrhu na povolení oddlužení dává manžel dlužníka souhlas k využití celého společného jmění manželů pro potřeby oddlužení, přičemž tento podpis je nutný, pokud oddlužením může být dotčen majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníkovy manžela. V případě absence podpisu v těchto situacích by tak soud návrh na povolení oddlužení odmítl, a manžel dlužníka tímto přístupem tedy v mnohých případech nezbyvá jiného, než tento návrh podepsat a režimu oddlužení podrobit „svoji část“ společného jmění nebo i svůj příjem, aby oddlužení manžela mohlo být povoleno.

Jako další problém vidím možnost soudu uložit insolvenčnímu návrhovateli povinnost složení zálohy na insolvenční řízení. Právě pro dlužníka spotřebitele může záloha ve výši až 50 000 Kč způsobit jeho další nežádoucí zadlužení nebo postavit nepřekonatelnou překážku tomu, aby návrh na zahájení insolvenčního řízení dlužník podal včas, tedy v době, kdy je jeho úpadek ještě řešitelný oddlužením. Soudím, že by bylo vhodné zákonem maximální výši této zálohy pro spotřebitele alespoň snížit, a to na takovou míru, která by byla pro spotřebitele únosná.

Z dalších problémů vyvstalých při aplikaci insolvenčního zákona, bych taktéž ráda vyzdvihla otázku uspokojování budoucích pohledávek na výživném v průběhu plnění splátkového kalendáře, tedy pohledávek, které v průběhu splátkového kalendáře teprve vzniknou. Přístupem soudů v této věci vzniká disproporce mezi vyživovací povinností, kterou dlužník poskytuje dobrovolně, jež musí hradit z částky, která mu po odvedení soudem stanovených splátek zůstane, zvýšenou o část nezabavitelné částky připadající na vyživovanou osobu, a vyživovací povinností, kterou je dlužník povinen

poskytovat na základě soudního rozhodnutí, jež bude hrazena ze splátek v rámci splátkového kalendáře. Domnívám se, že takováto disproporce není účelná, nýbrž diskriminující, a správnějším řešením by tak dle mého názoru měl být takový postup, při němž by nedocházelo k rozlišování vyživovací povinnosti podle toho, zda byla či nebyla přiznána rozhodnutím soudu, a tak by v každém případě měl dlužník hradit výživné z částky nepostižené splátkovým kalendářem.

Z výše uvedeného je zřejmé, že insolvenční zákon není zcela bezproblémový. Za dobu jeho pětileté účinnosti došlo k dílčím novelizacím, ovšem komplexnější změny by měla přinést navrhovaná tzv. koncepční novela, kterou připravilo Ministerstvo spravedlnosti. V souvislosti s přípravou novely byl osloven široký okruh adresátů, v čele se soudy, ministerstvy, profesními komorami a právníckými fakultami vysokých škol, který pomohl identifikovat problémové oblasti, jakož i pro ně navrhnout co možná nejvhodnější řešení (a to i pro většinu zmíněných problémů). Jak ovšem bude cíl plánované novely naplněn, pokud úspěšně projde legislativním procesem, ukáže opět jen čas.

Seznam použitých zkratek

Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č. 182/2006 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZP	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Návrh koncepční novely vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

Použitá literatura

Monografie, učebnice a komentáře

1. HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xviii, 262 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-459-9.
2. SCHELLEOVÁ, Ilona. *Insolvenční zákon: poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha: Eurounion, 2006, 399 s. ISBN 80-731-7054-X.
3. KOZÁK, Jan, Petr BUDÍN, Alexandr DADAM a Lukáš PACHL. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xxii, 903 s. Komentáře nakladatelství ASPI. ISBN 978-807-3573-751.
4. WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008, 751 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-807-2017-263.
5. PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon s judikaturou*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 484 p. ISBN 978-807-3576-752.
6. SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, 94 s. Ekonomie (Key Publishing). ISBN 978-808-6575-636.
7. MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický*. Praha: Linde, 2009, 394 s. Praktická právnická příručka. ISBN 978-807-2017-805.
8. MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy, ve znění zákonů č. 69/2011 Sb. a č. 73/2011 Sb.* Praha: Leges, 2011, 793 s. Glosátor. ISBN 978-808-7212-752.
9. KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2005, 524 s. ISBN 80-7357-127-7.
10. ADAMÍK, Petr, Jana PILÁTOVÁ, Jaroslav RICHTER a Petr TARANDA. *Likvidace obchodních společností*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2010, 232 s. Účetnictví (ANAG). ISBN 978-80-7263-597-9.

11. NOVOTNÝ, Oto, Rudolf VOKOUN, Pavel ŠÁMAL a kolektiv. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 600 s. ISBN 978-80-3575-90-0.

Odborné články

1. HOLEŠÍNSKÝ, Petr, Tomáš POLITZER a Michal STRNAD. *Nové insolvenční právo v České republice (1. část)*. Právní rádce. 2007, roč. 15, č. 11. ISSN 1210-4817.
2. ŘEHÁČEK, Oldřich. *Osobní bankrot manželů a jeho řešení v soudní judikatuře*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2011, č. 7-8, s. 42-44. ISSN 1210-6348.
3. BABUŠKOVÁ, Jana. *Oddlužení manželů – aneb co v zákoně nenajdete*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4., s. 32-33. ISSN 1210-6348.
4. KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 4, s. 42-43. ISSN 1210-6348.
5. OTMAROVÁ, Monika. *Analýza zadluženosti klientů ve výkonu trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2012, 11 s., ISBN 978-80-904116-3-0.
6. TOMAŠTÍK, Petr. *Vyrovnaní – popelka v českém právním řádu*. Bulletin advokacie. 2001, č. 1, s. 66-68. ISSN 1210-6348.
7. ZOULÍK, František. *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum. 30. 4. 2009, 2009/4. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>.
8. PALEČKOVÁ, Tereza. *Vláda schválila novelu zaměřenou proti šikanózním insolvenčním návrhům*. [online]. 25. 1. 2012. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=320907>.
9. KAVĚNA, Martin. *Společné jmění manželů a insolvenční řízení*: Informační podklad č. 5.318. Parlamentní institut. Červen 2011. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=74091.

10. OLEJAROVÁ, Žaneta. *Podmínky, za kterých může být podán návrh na oddlužení nepodnikající fyzickou osobou*. Linde. [online]. 3. 12. 2012. Dostupné z: <http://www.linde-nakladatelstvi.cz/media/files/12D23B26.pdf>.
11. STADLER, Jakub. *Desatero osobního bankrotu, aneb jak se zbavit dluhů*. In: TŮMOVÁ, Věra. Peníze.cz [online]. 18. 12. 2007. Dostupné z: <http://www.penize.cz/exekuce/39108-desatero-osobniho-bankrotu-aneb-jak-se-zbavit-dluhu>.
12. ZRŮSTEK, Jiří. *Oddlužení není pro podnikatele?* Epravo.cz [online]. 14. 3. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni-neni-pro-podnikatele-81218.html>.
13. KOZÁK, Jan. *Poradna Konkursních novin (Ke snížení odměny insolvenčního správce při reorganizaci drobných podnikatelů)*. Konkursní noviny [online]. 1. 10. 2010. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/poradna-konkursnich-novin-na-dotazy-odpovida-soudce-mistopredseda-krajskeho-soudu-v-brne-mgr>.
14. SOVOVÁ, Eva. *Šanci zbavit se dluhů dostanou i někteří bývalí vězňové*. Peníze.cz [online]. 03. 12. 2008. Dostupné z: http://www.penize.cz/osobni-bankrot/47439-sanci-zbavit-se-dluhu-dostanou-i-nekteri-byvali-veznove#element_17_8643.
15. GJURIČOVÁ, Jitka. *Vznikla Aliance proti dluhům*. Ministerstvo vnitra ČR [online]. 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vznikla-aliance-proti-dluhum.aspx>.
16. ŽÍTEK, Karel. *Aliance proti dluhům pomáhá snižovat rizika předlužování*. Konkursní noviny [online]. 10. 10. 2012. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/aliance-proti-dluhum-pomaha-snizovat-rizika-predluzovani>.
17. PACHL, Lukáš. *Mýty a fakta o oddlužení (osobním bankrotu, spotřebitelském úpadku)*. Epravo.cz [online]. 8. 2. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/myty-a-fakta-o-oddluzeni-osobnim-bankrotu-spotrebitelskem-upadku-52883.html>.

18. KOLOMIČENKO, Jakub. *Pro a proti institutu oddlužení v českém právu*. Epravo.cz [online]. 8. 3. 2013. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pro-a-proti-institutu-oddluzeni-v-ceskem-pravu-89027.html>.
19. KAPLAN, Daniel. *Několik poznámek k oddlužení z hlediska zajištěného věřitele*. Epravo.cz [online]. 15. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nekolik-poznamek-k-oddluzeni-z-hlediska-zajisteneho-veritele-80725.html>.
20. BERGER, Pavel. *Insolvenční poradna (K postavení zajištěných věřitelů)*. Konkursní noviny [online]. 11. 4. 2012. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/insolvencni-poradna-23>.
21. HOROVÁ, Helena. *Postavení zajištěných věřitelů v insolvenčním řízení*. Bulletin advokacie [online]. 17. 09. 2012. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/clanek10>.
22. PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. *Některá úskalí oddlužení manželů*. Epravo.cz [online]. 17. 2. 2012. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nektera-uskali-oddluzeni-manzelu-80703.html>.
23. PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. *A znovu to oddlužení*. Epravo.cz [online]. 22. 2. 2013. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/a-znovu-to-oddluzeni-89029.html?mail>.
24. PACHL, Lukáš. *Pár poznámek ke společnému oddlužení manželů v insolenci*. Konkursní noviny [online]. 13. 7. 2011. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/par-poznamek-ke-spolecnemu-oddluzeni-manzelu-v-insolvenci>.
25. VODIČKA, Karel. *Věřitelský insolvenční návrh*. Bulletin advokacie [online]. 25. 12. 2012. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/veritelsky-insolvencni-navrh#ftn2>.
26. PACHL, Lukáš. *Příjem z pronájmu nemovitostí sloužících k zajištění pohledávky*. Konkursní noviny [online]. 11. 5. 2011. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/prijem-z-pronajmu-nemovitosti-slouzicich-k-zajisteni-pohledavky>.

27. PACHL, Lukáš. *Oddlužení a náhrada ručitelů za plnění poskytnuté věřiteli dlužníka*. [online]. 16. 3. 2011. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/oddluzeni-nahrada-ruचितeli-za-plneni-poskytnute-veriteli-dlužnika>.
28. SOVÁK, Zdeněk a Libor NEDOROST. *Zvýhodňování věřitele*. Konkursní noviny [online]. 16. 10. 2003. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/zvyhodnovani-veritele-0>.
29. VIDOVIČOVÁ, Lenka. *Povolené oddlužení...a co dál?*. [online]. 2012. Dostupné z: <http://www.akvidovicova.cz/index.php/z-medii/18-povolene-oddluzeni-a-co-dal>.
30. KOZÁK, Jan. *Správci konkurzní podstaty se ptají a my odpovídáme (K závěru insolvenčního řízení řešeného oddlužením)*. Konkursní noviny [online]. 30. 4. 2008. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/spravci-konkurzni-podstaty-se-ptaji-my-odpovidame>.
31. DEUTSCH, Erich. *Definice úpadku není stálou konstantou*. Konkursní noviny [online]. 14. 3. 2012. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/definice-upadku-neni-stalou-konstantou>.
32. BEDNÁŘ, Jiří. *Uspokojení pohledávky na výživném při oddlužení splátkovým kalendářem*. Konkursní noviny [online]. 11. 3. 2009. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/uspokojeni-pohledavky-na-vyzivnem-pri-oddluzeni-splatkovym-kalendarem>.
33. KOZÁK, Jan. *Poradna Konkursních novin (K hlasování věřitelů o způsobu oddlužení)*. Konkursní noviny [online]. 2. 4. 2008. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/poradna-konkursnich-novin-119>.
34. SOVOVÁ, Eva a Karel SUCHÝ. *Osobní bankrot není pro dlužníky s malými příjmy*. Peníze.cz [online]. 26. 05. 2008. Dostupné z: <http://www.penize.cz/osobni-bankrot/42761-osobni-bankrot-neni-pro-dlužniky-s-malymi-prijmy>.
35. LÁNSKÝ, Lubomír a Adriana KVÍTKOVÁ. *Oddlužení aneb nový start*. Epravo.cz [online]. 8. 1. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni-aneb-novy-start-52419.html>.

36. LORENCOVÁ, Pavla. *Osobní bankrot: Drastické řešení, ale také nový začátek*. E15.cz [online]. 8. 4. 2013. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/osobni-bankrot-drasticke-reseni-ale-take-novy-zacatek>.
37. LÁNSKÝ, Lubomír a Anna BARTUŇKOVÁ. *Nepatrný konkurs jako zjednodušený způsob řešení úpadku dlužníka konkursem*. Epravo.cz [online]. 13. 2. 2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nepatrnny-konkurs-jako-zjednodusenyy-zpusob-reseni-upadku-dluznika-konkursem-53159.html>.
38. ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. *Stanovisko ČLFA k neseriózním nabídkám oddlužovacích agentur* [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.clfa.cz/index.php?textID=90>.
39. MĚŠTÁNEK, Ivo. *Pozor na oddlužovací společnosti*. 13. 7. 2010. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml?id=672505>.

Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
2. Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení.
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 182/2006 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).
7. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů.

14. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.
15. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
16. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů.
17. Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách).
18. Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.
19. Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

Judikatura

Nálezy Ústavního soudu

1. Nález Ústavního soudu ze dne 24. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 44/02.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 27. července 2010 sp. zn. Pl.ÚS 19/09.

Usnesení Nejvyššího soudu

3. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2011, sen. zn. 29 NSČR 9/2009.
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2012, sen. zn. 29 NSCR 52/2011.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009.
6. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2007, sp. zn. 29 Odo 1121/2004.
7. Usnesení Nejvyššího soud ze dne 27. ledna 2010, sen. zn. 29 NSCR 1/2008.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2012, sen. zn. 29 NSCR 39/2012.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2012, sen. zn. 29 NSCR 38/2010.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sen. zn. 29 NSCR 14/2011.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 11/2009.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2010 sp. zn. 29 Cdo 3509/2010.

13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2010, sp. zn. 29 NSČR 16/2010.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011, sp. zn. 29 NSCR 14/2009.
15. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Cdo 2290/2000.
16. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sen. zn. 29 NSČR 32/2011.
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. prosince 2010, sen. zn. 29 NSCR 10/2009.
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2010 sp. zn. 29 Cdo 3509/2010.
19. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013, sen. zn. 29 NSCR 12/2013.
20. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sen. zn. 29 NSCR 30/2009.
21. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2011, sen. zn. 29 NSCR 29/2009.
22. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince. 2007, sp. zn. 29 Odo 1696/2005.
23. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2012, sp. zn. 5 Tdo 1624/2011.
24. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2010, sen. zn. 29 NSCR 17/2009.
25. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn 8 Tdo 1219/2009.
26. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 NSCR 16/2011.
27. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2009, sen. zn. 29 NSCR 6/2008.
28. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2013, sen. zn. 29 NSČR 85/2012.
29. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2010, sen. zn. 29 NSCR 32/2010.
30. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 12/2011.
31. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sen. zn. 29 NSCR 13/2009.
32. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2012, sp. zn. 22 Cdo 2111/2010.
33. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sen. zn. 20 Cdo 180/2003.
34. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2011, sen. zn. 29 NSCR 21/2010.

Usnesení Vrchních soudů

35. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. března 2008, sp. zn. KSPL 29 INS 252/2008 1 VSPH 3/2008-A.
36. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. dubna 2012, sp. zn. KSPH 39 INS 19345/2011 1 VSPH 425/2012-B-23.
37. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. listopadu 2010, sp. zn. KSOS 25 INS 7847/2010 2 VSOL 378/2010-A-11.

38. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009 1 VSPH 669/2009-A-21.
39. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. června 2012, sp. zn. MSPH 90 INS 23573/2011 2 VSPH 159/2012-A-14.
40. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. června 2012 KSBR 24 INS 23614/2011 3 VSOL 418/2012-B-15.
41. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2009, sp. zn. MSPH 96 INS 195/2008 2 VSPH 174/2009-B-17.
42. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. ledna 2010, sen. zn. KSOS 38 INS 4063/2009 3 VSOL 396/2009-B-33.
43. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. května 2010, sp. zn. KSBR 37 INS 680/2010 2 VSOL 135/2010-A-19.
44. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. června 2010, sp. zn. KSUL 70 INS 2745/2010 1 VSPH 464/2010-B-11.
45. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. března 2012, sp. zn. KSLB 57 INS 7200/2009 1 VSPH 238/2012-B-42.
46. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. srpna 2010, sp. zn. MSPH 93 INS 1923/2008 3 VSPH 463/2010-B-113.
47. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. března 2012, sp. zn. KSCB 26 INS 4392/2008 1 VSPH 194/2012-B-36.
48. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. července 2010, sp. zn. KSPA 48 INS 1263/2009 3 VSPH 367/2010-B-26.
49. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. května 2009, sp. zn. KSOS 38 INS 2766/2008 2 VSOL 138/2009-A-27.
50. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. července 2009, sp. zn. KSBR 32 INS 3370/2009 3 VSOL 218/2009-A-12.
51. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. února 2012, sp. zn. KSUL 70 INS 11081/2010 3 VSPH 1053/2011-B-31.
52. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. června 2011, sp. zn. KSLB 76 INS 12605/2010 3 VSPH 76/2011-A-11.
53. Usnesení vrchního soudu v Praze ze dne 14. prosince 2009, sp. zn. KSPH 39 INS 1527/2009 2 VSPH 474/2009-B-15.

54. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2012, sp. zn. KSHK 45 INS 22049/2011 1 VSPH 1533/2012-B-23.
55. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. ledna 2012, sp. zn. MSPH 94 INS 10452/2011 (MSPH 94 INS 10453/2011) 1 VSPH 100/2012-B-23.
56. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. března 2013, sp. zn. KSOS 22 INS 5888/2010 3 VSOL 119/2013-B-30.
57. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. října 2008, sp. zn. KSHK 42 INS 2002/2008 1 VSPH 169/2008-A-24.
58. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. března 2013, sp. zn. KSOS 33 INS 12929/2012 2 VSOL 218/2013-B-10.
59. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. června 2012, sp. zn. KSUL 77 INS 23837/2011 2 VSPH 796/2012-B-23.
60. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. června 2012, sp. zn. KSLB 76 INS 3311/2012 1 VSPH 741/2012-B-12.
61. Usnesení Vrchního soudu v Praze, 23. ledna 2012, sp. zn. KSUL 77 INS 2422/2011 3 VSPH 1241/2011-B-29.
62. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. září 2010, sp. zn. KSPH 55 INS 1199/2009 3 VSPH 607/2010-B-35.
63. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. 2 VSOL 181/2008 KSBR 40 INS 3720/2008.
64. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2009, sp. zn. KSUL 46 INS 124/2009 1 VSPH 53/2009-A-16.
65. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. října 2008, sp. zn. KSUL 70 INS 2162/2008 1 VSPH 170/2008-B-17.
66. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. července 2012, sp. zn. KSBR 31 INS 3579/2010 2VSOL 327/2012-B-72.
67. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. února 2012, sp. zn. KSPL 20 INS 3876/2010 1 VSPH 175/2012-B-30.
68. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. května 2011, sp. zn. KSUL 77 INS 12160/2010 3 VSPH 1118/2010-A-14.
69. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. listopadu 2011, sp. zn. KSBR 45 INS 17507/2011 1VSOL 678/2011-A-10.

70. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2012, sp. zn. KSHK 45 INS 12804/2011 3 VSPH 848/2012-B-20.
71. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. února 2013, sp. zn. KSBR 44 INS 28333/2012 3 VSOL 84/2013-A-14.
72. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. července 2012, sp. zn. KSBR 32 INS 9754/2012 3 VSOL 521/2012-A-11.
73. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. srpna 2008, sp. zn. KSBR 39 INS 703/2008 1 VSOL 64/2008-A-20.
74. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. dubna 2009, sp. zn. KSBR 37 INS 4592/2008 2 VSOL 66/2009-B-25.
75. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. září 2010, sp. zn. KSUL 69 INS 405/2010 3 VSPH 296/2010-B-15.
76. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. září 2011, sp. zn. KSUL 46 INS 2320/2011 3 VSPH 638/2011-B-17.
77. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. listopadu 2011, sp. zn. KSPH 39 INS 4221/2008 2 VSPH 86/2009.
78. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. srpna 2009, sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009, 3 VSPH 535/2010.
79. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. dubna 2009, sp. zn. KSOS 39 INS 317/2009 2 VSOL 103/2009-A-13.
80. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. února 2011, sp. zn. MSPH 76 INS 16006/2010 3 VSPH 84/2011-A-12.
81. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. července 2008, sp. zn. KSUL 44 INS 1893/2008 1 VSPH 96/2008-A 1 VSPH 110/2008-A.
82. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. června 2012, sp. zn. KSBR 32 INS 5771/2012 3 VSOL 396/2012-A-15.
83. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. června 2012, sp. zn. KSOS 22 INS 10540/2011 1 VSOL 356/2012-A-22.
84. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. června 2012, sp. zn. MSPH 88 INS 12588/2012 1 VSPH 820/2012-A-10.
85. Usnesení Vrchního soud v Praze ze dne 18. května 2009, sp. zn. KSUL 45 INS 1285/2008, 1 VSPH 42/2009-B-52.

86. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2009, sp. zn. KSPL 27 INS 2013/2008 1 VSPH 18/2009-A-29.
87. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. února 2013, sp. zn. KSPL 29 INS 9415/2011 3 VSPH 1035/2012-B-57.
88. Usnesení Vrchního soudu v Praze, ze dne 24. srpna 2010, sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009 3 VSPH 535/2010-B-34.

Usnesení krajských soudů a soudů městských

89. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. prosince 2010, č. j. KSOS 33 INS 11987/2010-B-5.
90. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. dubna 2011, č. j. KSOS 34 INS 5814/2011-A4.
91. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. října 2010, č. j. KSHK 42 INS 1568/2009-B-29.
92. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. února 2013, č. j. KSOS 33 INS 12929/2012-B-5.
93. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 18. května 2010, č. j. KSPH 36 INS 7725/2009-B-22.
94. Usnesení Krajského soudu v Brně dne 15. března 2012, č. j. KSBR 31 INS 3579/2010-B-61.
95. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. října 2009, č. j. MSPH 79 INS 4105/2008-B-20.
96. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. června 2012, č. j. KSPH 41 INS 17187/2011-B-14.
97. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. dubna 2013, sp. zn. KSUL 74 ISN 13388/2011-B-30.

Internetové zdroje

1. ARAD – systém datových řad [online]. Statistické údaje České národní banky. *Celkové zadlužení domácností*. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AD&p_od=200512&p_do=201306&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.
2. Pokyny k vyplnění formuláře návrh na povolení oddlužení. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/stat.do?kodStranky=FORMULAR>.
3. *Statistické údaje za rok 2008*. In: Justice.cz [online]. Dostupné z: <http://insolvcni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.
4. *Statistické údaje za rok 2009*. In: Justice.cz [online]. Dostupné z: <http://insolvcni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.
5. *Statistické údaje za rok 2010*. In: Justice.cz [online]. Dostupné z: <http://insolvcni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.
6. *Statistické údaje za rok 2011*. In: Justice.cz [online]. Dostupné z: <http://insolvcni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.
7. *Statistické údaje za rok 2012*. In: Justice.cz [online]. Dostupné z: <http://insolvcni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.
8. Webové stránky Ministerstva spravedlnosti JUSTICE.cz. Dostupné z: <http://insolvcni-zakon.justice.cz/obecne-informace/konkurs.html>.
9. Český statistický úřad, *Základní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Česká republika*. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/publ/05000-12-n_2012.
10. Webové stránky Poradny při finanční tísni. Dostupné z: <http://www.financnitisen.cz>.

Ostatní

1. Sněmovní tisk 1120/0: *Vládní návrh zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. In: 21. 9. 2005. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=1120>.
2. Sněmovní tisk č. 929/0: *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů*. In: 5. 3. 2013. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=929>.
3. *Výkladové stanovisko č. 2 K otázce přípustnosti oddlužení*: ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 3. června 2008. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/vykladova- stanoviska-expertni-skupiny/vykladove- stanovisko-2.html>.
4. *Výkladové stanovisko č. 5 K odměně insolvenčního správce při řešení úpadku reorganizací*: ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 22. února 2011. Dostupné z: http://insolvenzni-zakon.justice.cz/downloads/Vykladove%20stanovisko%20c.%205_2011.pdf.
5. JUDr. Jiří Bednář, Ph.D., soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem. Telefonická konzultace.
6. KUČERA, Lukáš. *Proces oddlužení z pohledu insolvenčního soudu*. Brno, 2010. Rigorózní práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku

Příloha č. 2: Formulář návrhu na povolení oddlužení

Příloha č. 3: Hlasovací lístek o způsobu oddlužení

Resumé

Způsoby řešení úpadku nepodnikajících fyzických osob

Od počátku roku 2008, kdy vešel v účinnost zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), došlo k extrémnímu nárůstu tzv. spotřebitelských úpadků. Rozvoj úvěrových obchodů a s tím spojené rostoucí zadlužování domácností vedly k tomu, že typickým subjektem moderního insolvenčního práva se stává právě spotřebitel neboli nepodnikající fyzická osoba. Diplomová práce se zabývá úpadkem těchto osob a způsoby, kterými lze jejich úpadek řešit, jimiž jsou oddlužení a konkurs. V rámci výkladu dané problematiky se práce zaměřuje nejen na platnou právní úpravu, ale zejména též na judikatorní praxi soudů, jakož i názory odborníků na sporné či v zákoně neřešené otázky a v neposlední řadě i na možný budoucí legislativní vývoj v rámci navrhované tzv. koncepční novely, kterou připravilo Ministerstvo spravedlnosti. Cílem diplomové práce je především přiblížit proces řešení úpadku spotřebitele, obzvláště se zaměřením na oddlužení a na nepatrný konkurs a jeho specifika, s důrazem kladeným na otázky, které nejsou dohledatelné v zákoně.

Diplomová práce je rozčleněná do šesti kapitol, úvodu a závěru. První kapitola se věnuje historickému vývoji úpadkového řízení na našem území až do současnosti, jakož i stručnému exkurzu do evropského úpadkového práva. V druhé kapitole je vymezen klíčový pojem nepodnikající fyzické osoby tak, jak ji chápe insolvenční právo, a to zejména jako navrhovatele oddlužení; tedy dlužníka nepodnikatele, který nemá závazky ze své předchozí podnikatelské činnosti. V této kapitole mimo jiné též polemizují nad otázkou přípustnosti oddlužení pro drobné podnikatele.

Třetí kapitola pojednává o úpadku a hrozícím úpadku dlužníka a jeho formách; platební neschopnosti a předlužení. Věnuje se též zahájení insolvenčního řízení, jakož i náležitostem věřitelského a dlužnického insolvenčního návrhu a zamýšlí se nad vhodností použitelnosti zálohy na náklady insolvenčního řízení pro spotřebitele. Ve čtvrté kapitole jsou shrnuty jednotlivé způsoby řešení úpadku dlužníka, jež jsou rozlišeny na způsoby sanační a likvidační, přičemž je poukázáno na jejich odlišnosti.

Pátá a nejrozsáhlejší kapitola se zaměřuje na oddlužení jako na sanační způsob řešení úpadku, jehož hlavním subjektem je právě spotřebitel, a které vychází ze specifík

nepodnikatelů. Jejím obsahem je popis celého procesu oddlužení, jakož i práv a povinností, která z něj pro dlužníka vyplývají. Věnuje se návrhu na povolení oddlužení a jeho náležitostem, podmínkám pro povolení oddlužení se zaměřením na okolnosti, za nichž může být návrh na povolení oddlužení zamítnut, i procesu schválení oddlužení. Důležitou podkapitolou je oddlužení manželů, a to vzhledem k tomu, že tato problematika se vyvíjela pouze soudní praxí, jež ovšem není zcela jednotná. Dále jsou v této kapitole popsány obě formy oddlužení, a to zpeněžení majetkové podstaty a plnění splátkového kalendáře, přičemž je vyčleněno uspokojování pohledávek zajištěných věřitelů. Podkapitola věnující se zpeněžení majetkové podstaty popisuje rozsah majetkové podstaty, možnosti jejího zpeněžení a proces uspokojení věřitelů. Podkapitola popisující plnění splátkového kalendáře potom pojednává o způsobu stanovení splátek, možnosti stanovení nižších splátek, o dlužnických povinnostech či o tom, co vše se rozumí dlužnickým příjmem. Závěr této kapitoly je věnován splnění oddlužení, předpokladům pro osvobození od neuhrazených pohledávek a možnosti odejmutí tohoto osvobození.

Poslední šestá kapitola se věnuje konkursu jako likvidačnímu způsobu řešení dlužnickova úpadku. Zaměřuje se především na rozdíly konkursu oproti oddlužení a na nepatrný konkurs jako zvláštní úpravu, jež se v některých případech od konkursu odchyluje a zjednodušuje jeho průběh. V pojednání o nepatrném konkursu tato kapitola upozorňuje na jeho specifika a možné odchylky od standardního postupu.

Summary

Modes of insolvency solution of non-entrepreneurial natural persons

Since the beginning of the year 2008, when the Act No. 182/2006 Coll., on Insolvency and its solution (Insolvency Act) came into force, there has been an extreme increase in the so called consumer insolvencies. The development of credit transaction and associated rising debt of households led to a consumer or non-entrepreneurial natural person becoming the typical subject of modern insolvency law. The thesis deals with insolvency of these persons and modes of its solution, which are bankruptcy and discharge of debt. The thesis focuses not only on the current legislation but also on judicial practice as well as on expert opinions on disputed issues and issues unsolved in the Insolvency Act, and also on possible future legislative developments in the so called conceptual amendment of the Insolvency Act, prepared by the Ministry of Justice. The prime purpose of my thesis is to analyse the process of consumer's insolvency solution, especially focusing on discharge of debt and slight bankruptcy and its specificity, with emphasis on issues that are not contained in the Insolvency Act.

The thesis is composed of six chapters, introduction and conclusion. Chapter One deals with the historical development of insolvency proceedings on our territory up to the present, as well as with a brief excursion into European insolvency law. Chapter Two characterises the non-entrepreneurial natural person, as insolvency law defines it, especially as a petitioner of discharge of debt, i.e. non-entrepreneurial debtor, who has no debts from his previous entrepreneurship. This chapter also argues, inter alia, over the question of the admissibility of discharge of debt for small entrepreneurs.

Chapter Three discusses the insolvency and impending insolvency of a debtor and its forms; financial insolvency and indebtedness. This chapter also focuses on initiation of insolvency proceedings, as well as on the essentials of creditor's and debtor's insolvency petition, and reconsiders the suitability of deposit at costs of the insolvency proceedings for the consumer. Chapter Four summarizes the various solutions of insolvency of the debtor, which are distinguished on remediation and liquidation forms, and points out the differences between them.

Chapter Five, which is the longest chapter, focuses on discharge of debt, as the remediation mode method of insolvency solution. The main subject of discharge of debt, which is based on the specifics of non-entrepreneurial persons, is a consumer. This chapter contains a description of the process of debt discharge, as well as the rights and responsibilities which result for the debtor. Then it is concerned with the essentials of petition for debt discharge, with the conditions for permission of debt discharge, focusing on circumstances under which a petition can be rejected, and even with the approval process of debt discharge. An important subchapter is about debt discharge of spouses, however the views vary as this issue has evolved based on the decisions of the courts only. Furthermore, this chapter describes both forms of debt discharge, liquidation of debtor's estate and fulfilment of the payment schedule, and also special satisfaction of claims of secured creditors. The subchapter dedicated to the liquidation of debtor's estate describes the range of debtor's estate, the possibility of liquidation and satisfaction of creditors. The subchapter, which describes fulfilment of the payment schedule, deals with the determination of payments, the possibility of establishing lower payments, the debtor's responsibilities and with the debtor's income. The conclusion of this chapter is devoted to the fulfilment of debt discharge, presumptions for eventual forgiveness of the rest of the debt and the possibility of removing of this forgiveness.

Chapter Six looks at a bankruptcy as a liquidation mode method of insolvency solution. It primarily focuses on the differences between bankruptcy and discharge of debt and on the slight bankruptcy as a special treatment, which in some cases differs from bankruptcy and simplifies its process. The subchapter on the slight bankruptcy points out its specifics and possible deviations from the standard procedure.

Abstrakt

Způsoby řešení úpadku nepodnikajících fyzických osob

Rozvoj úvěrových obchodů v posledních letech a s tím spojené rostoucí zadlužování domácností, vedly k tomu, že typickým subjektem moderního insolvenčního práva se stává nepodnikající fyzická osoba. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) přináší spotřebitelům možnost sanačního řešení jejich úpadku formou oddlužení, které umožňuje řešit nepříznivou ekonomickou situaci dlužníka při splnění alespoň části jeho závazků takovým způsobem, který pro něj nemá zcela likvidační dopad, a zároveň mu umožňuje vybřednout z dluhové spirály a začít znovu.

Diplomová práce se zabývá právě úpadkem těchto osob a způsoby jeho řešení, přičemž vychází nejen z platné právní úpravy, ale zejména též z judikatorní praxe soudů, neboť celá řada otázek je prozatím řešena pouze v jejím rámci. Změnu by mohla přinést navrhovaná tzv. koncepční novela, kterou připravilo Ministerstvo spravedlnosti, a jejímž záměrem je právě zákonné zakotvení sporných a v zákonně neřešených otázek. Cílem diplomové práce je především přiblížit proces řešení úpadku spotřebitele, obzvláště se zaměřením na oddlužení a na nepatrný konkurs a jeho specifika, s důrazem kladeným na otázky, které nejsou dohledatelné v zákoně.

Klíčové pojmy

Úpadek

Oddlužení

Konkurs

Abstract

Modes of insolvency solution of non-entrepreneurial natural persons

The development of credit transaction and associated rising debt of households, led to a non entrepreneurial natural person becoming the typical subject of modern insolvency law. Act No. 182/2006 Coll., on Insolvency and its solution (Insolvency Act) gives consumers the possibility of remediation mode of solution of their insolvency through discharge of debt, which allows debtor to solve his unfavourable economic situation given at least part of his debts is satisfied in such a way that he avoids a devastating impact of his debt and has a chance of exiting the debt spiral and to starting over.

The thesis deals with insolvency of these persons and modes of its solution, based not only on the current legislation, but also on judicial practice because a whole range of issues have been solved only within this framework. The change should be brought about by the so called conceptual amendment of the Insolvency Act, prepared by the Ministry of Justice, whose goal is to incorporate disputed issues and issues unsolved in the Insolvency Act. The prime purpose of my thesis is to analyse the process of consumer's insolvency solution, especially focusing on discharge of debt and the slight bankruptcy and its specificity with emphasis on issues that are not contained in the Insolvency Act.

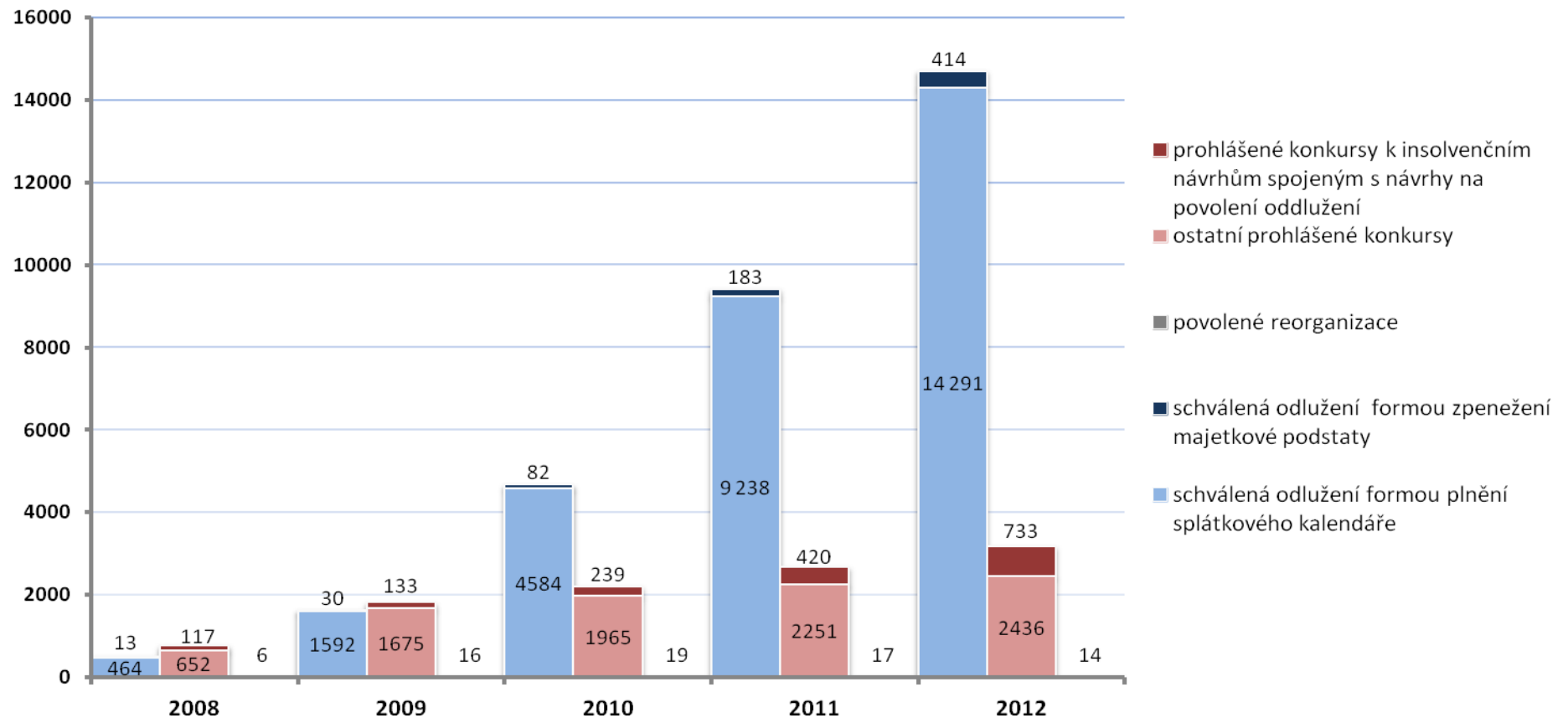
Keywords

Insolvency

Discharge of debt

Bankruptcy

Příloha č. 1: Graf vývoje četnosti jednotlivých způsobů řešení úpadku*

* Jako podklad pro vypracování sloužily statistické údaje expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo. Dostupné z: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.

Příloha č. 2: Formulář návrhu na povolení oddlužení

Příloha č. 3: Hlasovací lístek o způsobu oddlužení